

**STRATEGIJA INTELKTUALNE SVOJINE CRNE GORE ZA PERIOD 2023-2026
SA AKCIONIM PLANOM ZA 2023. GODINU**

SADRŽAJ

I UVOD	2
1. Opšti uvod.....	2
2. Kratak istorijat sistema intelektualne svojine u Crnoj Gori.....	2
3. Značaj intelektualne svojine.....	3
4. Izrada Strategije.....	6
II ANALIZA STANJA	8
1. Pravni okvir funkcionisanja zaštite intelektualne svojine.....	8
2. Institucionalni okvir u oblasti intelektualne svojine – ključni relevantni akteri u crnogorskom sistemu intelektualne svojine.....	11
3. Nacionalne politike u vezi sa dugoročnim strateškim planovima razvoja.....	20
4. Međunarodne i EU politike.....	21
5. Međunarodna saradnja u oblasti intelektualne svojine.....	22
5.1. Saradnja sa WIPO-om.....	23
5.2. Saradnja sa EUIPO-om.....	23
5.3. Saradnja sa EPO-om.....	24
5.4. Bilateralna saradnja.....	25
5.5. Podrška iz okvira TAIEX instrumenta.....	25
6. Međuresorska saradnja.....	26
7. Trenutno stanje u oblasti intelektualne svojine.....	27
7.1. Ocjena prethodne strategije intelektualne svojine 2012-2015.....	29
7.2. Ključni statistički podaci o implementaciji prava intelektualne svojine u Crnoj Gori za period 2016 – 2020.....	29
8. Informacione usluge i registri.....	41
9. Javna svijest o intelektualnoj svojini.....	44
10. SWOT analiza.....	45
11. Drvo problema.....	46
III STRATEŠKI I OPERATIVNI CILJEVI	49
1. Ciljevi Strategije.....	49
IV PLANIRANJE AKTIVNOSTI	52
1. Akcioni plan za 2023. godinu.....	52
2. Pregled aktivnosti za period 2024-2026.....	67
V MONITORING, IZVJEŠTAVANJE I EVALUACIJA	71

I UVOD

1. Opšti uvod

Od trenutka kada je obnovila nezavisnost 2006. godine i postala članica Svjetske organizacije za intelektualnu svojinu (WIPO) 2007. godine, Crna Gora je uložila značajne napore na uspostavljanju efikasnog i kredibilnog sistema intelektualne svojine. Najbolji dokaz takvih nastojanja je činjenica da je Crna Gora uspjela, već u martu 2014. godine, da otvori pregovore o pristupanju s Evropskom unijom (EU) u Poglavlju 7 – Pravo intelektualne svojine, a da joj nijesu bila data bilo kakva početna mjerila odnosno mjerila za otvaranje ovog poglavlja.

Od četiri završna mjerila, odnosno mjerila za zatvaranje ovog poglavlja, koja su postavljena Crnoj Gori u okviru Zajedničke pozicije sa EU za Poglavlje 7, tri su direktno usmjerena na usklađivanje zakonodavstva sa zakonodavstvom EU u oblasti intelektualne svojine. Četvrto - i ono koje predstavlja najveći izazov - fokusirano je na to da Crna Gora obezbijedi dovoljne administrativne kapacitete za registraciju i sprovođenje prava intelektualne svojine i obezbijedi bilans ostvarenih rezultata kad je riječ o istragama, krivičnom gonjenju i sudskom postupanju u slučaju kršenja prava. Snažno ohrabrena otvaranjem pregovora o pristupanju u ovoj oblasti, Crna Gora je, praktično, uspjela da ispuní prva tri mjerila. Međutim, još uvijek je potrebno preduzeti niz aktivnosti kako bi se ispunilo četvrto završno mjerilo.

Uvođenje sveobuhvatne i djelotvorne strategije intelektualne svojine može snažno doprinijeti ekonomskom razvoju i dobrobiti društva. Naime, djelotvorno sprovođenje takve strategije može značajno unaprijediti nacionalni sistem intelektualne svojine i na taj način olakšati otvaranje novih radnih mjesta i poboljšati ekonomsku dobrobit. Imajući to u vidu, Crna Gora je 2012. godine usvojila svoju prvu strategiju intelektualne svojine, za period 2012-2015. Od tada su donijete i druge važne nacionalne strategije koje se dijelom usredsređuju na sistem intelektualne svojine (npr. Industrijska politika Crne Gore 2019-2023, Strategija pametne specijalizacije Crne Gore 2019-2024, Strategija naučnoistraživačke djelatnosti 2017-2021, Strategija razvoja mikro, malih i srednjih preduzeća u Crnoj Gori 2018-2022, Nacionalna strategija održivog razvoja do 2030 itd).

2. Kratak istorijat sistema intelektualne svojine u Crnoj Gori

Prvi napori na uspostavljanju modernog koncepta primjene i zaštite prava intelektualne svojine u Crnoj Gori učinjeni su krajem 19. vijeka. Preciznije rečeno, Knjaževina Crna Gora, koja je 1878. godine stekla formalno međunarodno priznanje kao nezavisna država, ratifikovala je Parišku konvenciju o zaštiti industrijske svojine i pristupila Bernskoj konvenciji o zaštiti književnih i umjetničkih djela 1893. godine. Međutim, zbog specifičnih ukupnih političkih i opštih društvenih okolnosti, Crna Gora nije uspjela da uspostavi institucionalnu infrastrukturu koja bi omogućila i osigurala efikasnu primjenu i zaštitu prava intelektualne svojine. Nakon Prvog svjetskog rata, Crna Gora je postala sastavni dio Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca. Upravo je ova država osnovala prvo upravno tijelo zaduženo za upravljanje i zaštitu prava intelektualne svojine na cijeloj svojoj teritoriji. Naime, 1920. godine osnovana je Uprava za zaštitu industrijske svojine sa sjedištem u Beogradu. Ovo upravno tijelo je nekoliko puta mijenjalo strukturu i službeni naziv, posebno nakon Drugog svjetskog rata i prelaska na socijalistički politički i ekonomski sistem. Dakle, prvo je preimenovan u Saveznu upravu za pronalazaštvo 1948, Savezni zavod za patente 1954, Saveznu upravu za patente 1956, Upravu za patente 1958, Savezni zavod za patente 1967 i Savezni zavod za intelektualnu svojinu 1994. godine.

Nakon obnove nezavisnosti 2006. godine, već krajem iste godine Crna Gora je postala članica Svjetske organizacije za intelektualnu svojinu (WIPO). Ubrzo nakon toga, u maju 2007. godine,

osnovan je prvi crnogorski Zavod za intelektualnu svojinu (koji je započeo sa radom u maju 2008. godine), kao zasebno upravno tijelo zaduženo za registraciju, zaštitu i opštu promociju prava intelektualne svojine. Nekoliko mjeseci kasnije, u septembru 2007. godine, Vlada Crne Gore donijela je Uredbu o obezbjeđivanju primjene prava iz oblasti intelektualne svojine, kako bi se obezbijedilo kontinuirano i sigurno uživanje prava intelektualne svojine stečenih u prethodnom državnom/pravnom sistemu. Od tada je Crna Gora dinamično radila na uspostavljanju modernog zakonodavnog okvira u oblasti intelektualne svojine. Istovremeno, odvijale su se intenzivne aktivnosti u smislu uspostavljanja i jačanja međunarodne saradnje. Zavod za intelektualnu svojinu uspostavio je blisku saradnju sa drugim relevantnim organizacijama/tijelima na evropskom nivou, kao što je Evropska patentna organizacija (EPO) i Zavod za harmonizaciju unutrašnjeg tržišta (žigova i dizajna) Evropske unije (OHIM), koji je prethodnik Zavoda za intelektualnu svojinu Evropske unije (EUIPO).

U martu 2014. godine, zbog već postignutog visokog nivoa zakonodavne i institucionalne usklađenosti sa EU standardima u oblasti prava intelektualne svojine, Crna Gora je otvorila pregovore o pristupanju s EU u poglavlju 7 – Pravo intelektualne svojine.

3. Značaj intelektualne svojine

U užem značenju, pojam intelektualna svojina obuhvata isključiva privatna prava na određenim nematerijalnim dobrima.

<i>naziv subjektivnog prava intelektualne svojine</i>	<i>nematerijalno dobro koje je predmet zaštite</i>
patent	pronalazak
žig	karakterističan znak koji služi za označavanje robe ili usluge i razlikovanje roba/usluga jednog pravnog ili fizičkog lica od roba/usluga drugog pravnog ili fizičkog lica
pravo zaštite industrijskog dizajna	spoljni oblik proizvoda ili dijela proizvoda
pravo zaštite geografske oznake porijekla	geografsko ime, geografska oznaka ili tradicionalna oznaka koja se odnosi na određenu geografsku oblast, koja se koristi za robu (ili usluge) sa specifičnim kvalitetima, reputacijom ili karakteristikama koje su isključivo ili suštinski posljedica njihovog geografskog porijekla i koje su robi (ili uslugama) dale ugled
pravo zaštite topografije poluprovodnika	trodimenzionalni raspored elemenata poluprovodnika i veza između njih
pravo zaštite biljnih sorti	biljna sorta
autorsko pravo	autorsko djelo
pravo interpretatora	interpretacija
pravo proizvođača fonograma	fonogram
pravo proizvođača videograma	videogram
pravo proizvođača emisija – radiodifuznih organizacija	emisija
pravo proizvođača baze podataka	baza podataka

U širem značenju, pojam intelektualne svojine obuhvata i poslovnu tajnu, kao faktički oblik zaštite određenog tehničkog rješenja ili bilo kog podatka.

Zajednički imenitelj svim oblicima intelektualne svojine jeste njena isključivost, tj. mogućnost (pravna ili faktička) njenog nosioca da isključi druge iz korišćenja nematerijalnog dobra koje je predmet zaštite.

Značaj intelektualne svojine leži u društvenom kontekstu obilježenom tehnološkim revolucijama koje su u toku (npr. biotehnologija, informatika), imperativom dugoročnog obezbjeđenja privrednog rasta i odgovorima na izazove sa kojima se suočava savremeni svijet. Odgovor na ove izazove je premještanje težišta sa tradicionalne ekonomije zasnovane na eksploataciji prirodnih resursa, na tzv. ekonomiju znanja.

Prema neo-klasičnoj ekonomskoj teoriji, znanje, kao sastavni dio tzv. ljudskog kapitala oduvijek je bilo činilac ekonomskih odnosa. Njegova vrijednost se izražavala kroz cijenu rada. U uslovima djelovanja ekonomskog zakona opadajućih prinosa, privredni rast se teorijski objašnjavao ekstenzivnim korišćenjem prirodnih resursa i radne snage, s jedne i promjenama u tehnologiji i organizaciji proizvodnje, s druge strane. Ove promjene, koje zapravo znače primjenu novog znanja, smatrale su se egzogenim (spoljnim) faktorom ekonomskog rasta. Trošak nastanka novih tehnologija i korist od njihove primjene nijesu bili integrisani u ekonomski model rasta, jer se smatralo da su one rezultat djelovanja van-ekonomskih faktora, tj. da su jednostavno date. Evidentne i rapidne promjene u ekonomskom i ukupnom životu ljudi, koje su posljedica eksponencijalnog uvećanja naučnog i tehničkog znanja tokom posljednjih pola vijeka, doveli su do revizije modela ekonomskog rasta. U novom (tzv. endogenom) modelu ekonomskog rasta postoje dvije nove i bitne postavke. Prva je da se tehnološke promjene sagledavaju kao rezultat ekonomske aktivnosti, te su integrisane u mehanizam funkcionisanja tržišta. Prema tome, tehnološkim razvojem se može upravljati odgovarajućom ekonomskom politikom. Druga je da tehnologija, odnosno znanje uopšte, kao ekonomsko dobro, nije podložno djelovanju zakona opadajućih prinosa, kao što je to slučaj kod ostalih ekonomskih dobara. Osnovu ove bitne razlike između materijalnih i nematerijalnih faktora privrjeđivanja čini fizička priroda tih dobara. Materijalna dobra su oskudna i potrošna, dok u svijetu nematerijalnih dobara nema oskudice, jer svako može koristiti isto dobro ne ograničavajući drugog u tome i ne umanjujući supstancu tog dobra. Otuda, znanje se može neograničeno akumulirati i koristiti, što znači da ono ima potencijal da obezbijedi uvećanje prinosa proporcionalno investiciji u njegovo stvaranje.

Pomenuti model endogenog rasta predstavlja teorijsko tumačenje očiglednog procesa premještanja težišta savremene ekonomske aktivnosti od one zasnovane na prirodnim resursima ka onoj zasnovanoj na znanju. Istovremeno, on sadrži i viziju opstanka i napretka ljudskog društva, uprkos aktuelnim problemima vezanim za iscrpljenje neobnovljivih prirodnih resursa, energiju, zagađenje čovjekove okoline, rast populacije i dr. Konkretnije, ljudska sposobnost da proizvodi, razmjenjuje i primjenjuje znanje prepoznata je kao glavni oslonac održivog ekonomskog rasta u budućnosti.

U ekonomiji zasnovanoj na znanju, kreiranje, transfer i primjena znanja postaju ekonomski procesi koji dobijaju posebno mjesto u društvenoj podjeli rada i postaju jedan od aspekata ukupnog privrednog procesa. Znanje je privredno dobro za sebe, čija se vrijednost zasebno kvantifikuje i iskazuje.

Međutim, kad se u ovom kontekstu govori o znanju, neophodno je imati na umu da se ne misli samo na tehnologiju, odnosno znanje u uskom značenju te riječi. Riječ „znanje“ u metafori o „ekonomiji zasnovanoj na znanju“ ima i konotaciju informacije u širem smislu. Uslužne djelatnosti

koje se sastoje u obradi i razmjeni informacija, takođe su karakteristične za ekonomiju zasnovanu na znanju. Isto važi i za privredne aktivnosti u oblasti tzv. realne ekonomije, koje se oslanjaju na eksploataciju simbola koje tržište prepoznaje i zasebno vrjednuje. Naime, roba ili usluga danas ima vrijednost ne samo na osnovu kvaliteta, već i na osnovu idejnog konteksta u kojem se troši. Isti predmet koji zadovoljava određenu praktičnu ljudsku potrebu imaće različitu vrijednost zavisno od toga da li njegov kupac vjeruje da uz taj predmet nabavlja i dodatno nematerijalno dobro koje proizvođač „isporučuje“ uz njega (npr. reputacija, društveni prestiž). Konačno, raznovrsni rezultati ljudske kreativnosti, posebno u oblasti umjetnosti i zabave, doživljavaju u ekonomiji zasnovanoj na znanju neslućene mogućnosti privredne eksploatacije. Otuda, popularan i široko prihvaćen termin „ekonomija zasnovana na znanju“ trebalo bi da se shvati kao ekonomija zasnovana na korišćenju nematerijalnih (intelektualnih) dobara.

Pouzdana indikatori da je svijet u procesu tranzicije ka novoj ekonomiji jesu: jačanje i rast uslužnog sektora, proporcionalno smanjenje fabričke radne snage, porast udjela intelektualnih dobara u vrijednosti proizvoda i usluga, porast udjela intelektualnih dobara u vrijednosti privrednih društava i, konačno, porast udjela ekonomskih aktivnosti koje se zasnivaju na eksploataciji intelektualnih dobara u bruto društvenom proizvodu.

Imajući sve ovo u vidu, može se konstatovati da pravo intelektualne svojine ima nekoliko osnovnih funkcija:

Prva je da, stavljanjem u izgled zakonskog monopola na privrednu eksploataciju novih intelektualnih tvorevina, kao što su pronalasci, biljne sorte, topografije poluprovodnika i autorska djela, stimuliše „proizvodnju“ tih tvorevina i na taj način daje doprinos tehnološkom i kulturnom napretku društva.

Druga je da, obezbjeđenjem isključivog prava na korišćenje znakova razlikovanja (žig, oznake geografskog porijekla), smanjuje informacionu asimetriju između subjekata koji nude i subjekata koji traže određenu robu ili uslugu na tržištu, čime se smanjuju transakcioni troškovi, stimuliše ulaganje u kvalitet robe i usluga, pa time i doprinosi efikasnosti tržišta.

Treća se sastoji u olakšavanju prometa prava na korišćenje intelektualnih dobara, tako što postoji zakonski osnov za prenos prava, kako *inter vivos* (putem ugovora i *ex lege*), tako i *mortis causae*.

Četvrta, logično, proizlazi iz ove funkcije: olakšanje ekonomske primjene zaštićenih intelektualnih dobara. Naime, u slučajevima kad nosilac prava nema kapacitet ili interes da neposredno iskorišćava određeno intelektualno dobro koje je predmet odgovarajućeg prava intelektualne svojine, on može ustupiti ili prenijeti to pravo onom subjektu koji ima kapacitet i interes za to. Na taj način intelektualna dobra lakše nalaze svoj put do primjene u proizvodnji, nego što bi to bio slučaj da nijesu predmet zaštite odgovarajućeg prava intelektualne svojine.

U zemljama kao što je Crna Gora, pravo intelektualne svojine ima jednu dodatnu karakterističnu funkciju koja je, sa stanovišta tekuće ekonomske politike, ponekad čak u prvom planu. Riječ je o funkciji privlačenja stranih direktnih investicija. U uslovima globalne ekonomije, kapital traži povoljne uslove za privrjeđivanje, kao što su blizina izvora sirovina, kvalitetna i jeftina radna snaga, dobra komunikaciona infrastruktura, stimulativan poreski sistem. Efikasna pravna zaštita intelektualne svojine, nesumnjivo, ohrabruje inostrane firme da u zemlju donesu proizvodnju i usluge zasnovane na novim tehnologijama, renomiranim robnim i uslužnim markama, kao i tzv. kreativnu industriju. S druge strane, djelotvoran sistem zaštite intelektualne svojine predstavlja sastavni dio poslovnog okruženja koje povoljno utiče na razvoj domaće ekonomije zasnovane na znanju, djeluje podsticajno na projekte istraživanja i razvoja i napredak sektora nove ekonomije.

Takođe, turizam i specifični proizvodi u oblasti hrane i pića, kao stubovi crnogorske privrede, treba više da se oslanjaju na zakonsku regulativu u oblasti intelektualne svojine i opštu pravnu infrastrukturu kao snažan podsticaj daljem razvoju.

U ovoj strategiji je težište na pravno zaštićenoj intelektualnoj svojini, zato što je taj koncept specifičan i podržan posebnim pravno-institucionalnim aranžmanima. Ipak, ekonomski koncept intelektualne svojine je važan za Strategiju, jer skreće pažnju na to da intelektualna svojina, u svom užem pravničkom značenju, nije sredstvo ekonomskog razvoja ako se privredno ne koristi. Drugim riječima, nijedno pravo intelektualne svojine nema ekonomsku vrijednost po sebi, na osnovu činjenice da je utemeljeno na zakonu. Ono što pretvara pravo intelektualne svojine u ekonomsku vrijednost jeste njegovo produktivno korišćenje. Isto tako, okolnost da određeno intelektualno dobro nije zaštićeno nijednim pravom intelektualne svojine nije prepreka njegovom produktivnom ekonomskom korišćenju.

4. Izrada Strategije

U cilju izrade strategije intelektualne svojine, Vlada Crne Gore zatražila je ekspertsku pomoć od Svjetske organizacije za intelektualnu svojinu (WIPO). Nakon konsultacija sa resornim ministarstvom, izrađen je projekat Razvoja Nacionalne strategije intelektualne svojine, koji je uključio izbor i angažovanje WIPO međunarodnog i lokalnog eksperta.

Tokom trajanja Projekta, između ostalog, preduzete su sljedeće aktivnosti na prikupljanju svih potrebnih informacija i izradi dokumenta:

- od februara 2020. godine angažovan je WIPO međunarodni ekspert za podršku razvoju strategije
- Preliminarni izvještaj o istraživanju za izradu Nacionalne strategije intelektualne svojine Crne Gore, koji je kasnije inovirala Radna grupa, pripremio je WIPO lokalni ekspert, u aprilu 2020. godine;
- prvi upitnici dostavljeni su zainteresovanim stranama i pripremljeni su odgovori u periodu jul-septembar 2020. godine;
- u decembru 2020. godine angažovan je novi WIPO međunarodni ekspert;
- u februaru 2021. godine održani su onlajn intervjui sa osam zainteresovanih strana, sačinjeni su zapisnici sa sprovedenih intervjua na engleskom jeziku i prosljeđeni WIPO-u i ekspertima;
- videokonferencija sa WIPO-om, ekspertima i predstavnicima Radne grupe održana je u maju 2021. godine;
- drugi upitnici dostavljeni su zainteresovanim stranama i pripremljeni su odgovori u maju 2021. godine;
- prvi Izvještaj o preporukama, kao i obrise strategije i akcionog plana pripremio je WIPO međunarodni ekspert u julu 2021. godine i dostavio WIPO-u na mišljenje;
- WIPO je u oktobru 2021. godine, dostavio inoviranu verziju Izvještaja o preporukama, kao i obrise strategije i akcionog plana i obezbijedio dodatne preporuke;
- Radna grupa je u decembru 2021. godine izradila Nacrt strategije i Nacrt akcionog plana i stavila ih na javnu raspravu;
- u periodu januar-april 2022. godine izvršeno je međuresorsko usaglašavanje sa Generalnim sekretarijatom Vlade Crne Gore i svim institucijama koje su prepoznate kao nosioci aktivnosti;
- Predlog strategije intelektualne svojine Crne Gore za period 2023-2026 sa akcionim planom je 10. maja 2022. godine poslat WIPO-u i EK na mišljenje;
- WIPO je dostavio odgovor 6. jula, a EK je dostavila mišljenje 24. oktobra 2022. godine;
- u periodu novembar-decembar 2022. godine, saglasno dostavljenim komentarima EK i WIPO-a, u saradnji sa relevantnim institucijama, inoviran je Predlog strategije i akcionog plana;

- Koordinacioni tim za sprovođenje prava intelektualne svojine je, na sjednici od 23. decembra 2022. godine, razmotrio inovirani tekst i mišljenje WIPO-a i EK i utvrdio novi Predlog strategije intelektualne svojine Crne Gore za period 2023-2026, sa Akcionim planom za 2023. godinu;
- Predlog strategije intelektualne svojine Crne Gore za period 2023-2026 sa Akcionim planom za 2023. godinu je 1. februara 2023. godine poslat EK na mišljenje, a dostavljen je i WIPO-u;
- EK je dostavila mišljenje 24. marta 2023. godine, uz ocjenu da su njihovi prethodni komentari uvaženi, sa predlogom da Crna Gora integriše nove komentare u Predlog strategije, koje smatra korisnim, a zatim nastavi sa njenim usvajanjem.

Strategija je sačinjena u skladu sa nacionalnom Metodologijom razvijanja politika, izrade i praćenja sprovođenja strateških dokumenata, Metodologijom za izradu nacionalnih strategija intelektualne svojine WIPO-a (drugo izdanje od 2020. godine; sa pristupom po mjeri države) i na osnovu povratnih informacija dobijenih putem upitnika i intervjuja, uz dodatne konsultacije sa relevantnim institucijama i zainteresovanim stranama.

Prilikom izrade dokumenta, poštovana su sljedeća načela:

<i>usklađenost</i>	Dokument je zasnovan na Nacionalnoj strategiji održivog razvoja Crne Gore do 2030. godine i Programu pristupanja Crne Gore Evropskoj uniji. Nema kontradiktornosti i preklapanja sa drugim javnim politikama i sektorskim strateškim dokumentima. Konkretno, kompatibilan je sa nizom drugih strategija koje se trenutno sprovode u Crnoj Gori, a koje su od posebnog značaja za razvoj sistema intelektualne svojine (Industrijska politika Crne Gore 2019-2023, Strategija pametne specijalizacije Crne Gore 2019-2024, Strategija razvoja mikro, malih i srednjih preduzeća u Crnoj Gori 2018-2022 i dr.).
<i>finansijska održivost</i>	Nema predloženih operativnih ciljeva koji su neostvarivi u postojećim budžetskim okvirima.
<i>odgovornost</i>	Strategija je adresirana na konkretne državne institucije koje će je sprovoditi.
<i>saradnja nadležnih organa</i>	Strategija podstiče umrežavanje i koordinisani rad državnih institucija koje će je sprovoditi.
<i>transparentnost</i>	Strategija je razvijena u procesu stalnih međusobnih konsultacija zainteresovanih institucija i grupa.
<i>kontinuitet javnih politika</i>	Strategija je, pored ostalog, zasnovana na analizi rezultata primjene Nacionalne strategije intelektualne svojine 2012-2015, iskustvu Crne Gore u ispunjavanju završnih mjerila u Poglavlju 7 – Pravo intelektualne svojine, pristupnih pregovora Crne Gore sa Evropskom unijom i godišnjim izvještajima Evropske komisije o napretku Crne Gore.
<i>efikasnost i racionalnost</i>	Strategija se koncentriše samo na ciljeve koji su prioritetni i ostvarivi u okviru datih resursa Crne Gore i ostalih ograničenja diktiranih veličinom i geografskim položajem zemlje.

II ANALIZA STANJA

1. Pravni okvir funkcionisanja zaštite intelektualne svojine

Postojeći zakonodavni okvir u oblasti intelektualne svojine u Crnoj Gori, uključujući i potvrđene međunarodne ugovore, u značajnoj mjeri je usklađen sa zakonodavstvom EU, što je posljedica činjenice da je Crna Gora u procesu pregovora o pristupanju sa EU od 2012. godine, a pregovori u poglavlju 7 – Pravo intelektualne svojine otvoreni su 2014. godine. Dakle, iako će uvijek postojati jedna ili više regulatornih reformi koje se odvijaju u ovom posebno dinamičnom polju prava, svi ključni zakonodavni instrumenti su trenutno uspostavljeni i u velikoj su mjeri usklađeni sa regulatornim standardima EU i drugim međunarodnim regulatornim standardima. Međutim, u određenim segmentima (pronasci, dizajn, autorska prava nastala u radnom odnosu ili po narudžbi, kao i javnim nabavkama, alternativno rješavanje sporova, prekršajne odredbe u Zakonu o autorskim i srodnim pravima, povrede prava intelektualne svojine na internetu) još uvijek nije uspostavljen adekvatan zakonodavni okvir, te bi fokus djelovanja u narednom periodu trebao biti upravo na tome, kako bi se omogućio veći stepen zaštite prava intelektualne svojine.

Crna Gora ima zaokružen zakonski okvir kojima se uređuju svi oblici zaštite intelektualne svojine, a koji čine:

- Zakon o autorskom i srodnim pravima ("Službeni list CG", br. 37/11, 53/16 i 145/21),
- Zakonom o optičkim diskovima ("Službeni list RCG", br. 02/07 i "Službeni list CG", br. 73/10 i 53/11),
- Zakon o patentima ("Službeni list CG", br. 42/15, 2/17, 146/21 i 3/23),
- Zakon o žigu ("Službeni list CG", br. 72/10, 44/12, 18/14, 40/16, 2/17 i 3/23),
- Zakon o oznakama geografskog porijekla ("Službeni list CG", br. 48/08 i 40/11),
- Zakon o pravnoj zaštiti industrijskog dizajna ("Službeni list CG", br. 80/10, 27/13, 42/16 i 2/17),
- Zakon o zaštiti topografija poluprovodnika ("Službeni list CG", br. 75/10 i 40/16),
- Zakon o zaštiti biljnih sorti ("Službeni list CG", br. 48/07, 48/08 i 40/11),
- Zakon o zaštiti neobjavljenih podataka ("Službeni list CG", br. 16/07 i 73/08),
- Zakon o primjeni propisa kojima se uređuje zaštita prava intelektualne svojine ("Službeni list RCG", br. 45/05 i "Službeni list CG", br. 73/10, 37/11, 40/11, 18/14, 42/15 i 42/16),
- Krivični zakonik („Službeni list CG", br. 70/03, 13/04, 47/06 40/08, 25/10, 73/10, 32/11, 64/11, 40/13, 56/13, 14/15, 42/15, 58/15, 44/17, 49/18 i 3/20) - Glava dvadeset prva – Krivična djela protiv intelektualne svojine.

Iako se ne fokusiraju prvenstveno na prava intelektualne svojine, set zakona koji regulišu određene specifične vrste poljoprivrednih proizvoda je od posebnog značaja u pogledu geografskih oznaka i stoga je ovdje posebno naveden:

- Zakon o šemama kvaliteta poljoprivrednih i prehrambenih proizvoda („Službeni list CG“, broj 22/17)
- Zakon o vinu („Službeni list CG“, broj 41/16);
- Zakon o jakim alkoholnim pićima („Službeni list CG“, broj 53/16).

Mjere zaštite intelektualne svojine na granici uređene su Carinskim zakonom ("Službeni list RCG", br. 07/02, 38/02, 72/02, 21/03, 31/03, 29/05, 66/06 i "Službeni list CG", br. 21/08, 1/11, 39/11, 40/11, 28/12, 62/13 i 71/17) i Uredbom o postupanju carinskog organa sa robom za koju postoji osnovana sumnja da povređuje prava intelektualne svojine („Službeni list CG“, broj 48/16).

Na snazi su i sljedeća podzakonska akta iz oblasti intelektualne svojine:

- Pravilnik o izvorima pažljivog pretraživanja koji su primjereni određenim kategorijama djela ili fonograma ("Službeni list CG", broj 15/17);

- Pravilnik o deponovanju i evidenciji autorskih djela i predmeta srodnih prava ("Službeni list CG", broj 30/12);
- Pravilnik o postupku za priznanje, promjenama, obnovi važenja i međunarodnoj registraciji žiga ("Službeni list CG", broj 50/11);
- Pravilnik o sadržaju isprave o žigu i isprave o dizajnu ("Službeni list CG", broj 19/17);
- Pravilnik o stručnom ispitu za zastupnika za patente, žigove odnosno za dizajne ("Službeni list CG", broj 67/15);
- Pravilnik o postupku za priznanje, promjenama i obnovi važenja industrijskog dizajna ("Službeni list CG", broj 12/12);
- Pravilnik o postupku za priznanje oznake geografskog porijekla i priznanju statusa ovlašćenog korisnika oznake geografskog porijekla ("Službeni list CG", broj 27/09);
- Pravilnik o sadržini registara, prijave i drugih podnesaka, načinu podnošenja prijave i objavljivanju podataka u postupcima pravne zaštite pronalazaka ("Službeni list CG", broj 8/16);
- Pravilnik o bližoj sadržini prijave za upis topografije u Registar topografija i bližoj sadržini Registra topografija ("Službeni list CG", broj 14/16);
- Odluka o visini naknada posebnih troškova postupka koji vodi Zavod za intelektualnu svojinu i naknada troškova za pružanje informacionih usluga Zavoda („Službeni list CG“, broj 16/08).

Ubrzan tehnološki razvoj u svijetu, kao i narastajući globalni izazovi čine neophodnim permanentan rad na prilagođavanju postojećih zakona novim okolnostima, uzimajući u obzir specifične uslove u zemlji i međunarodne norme koje se razvijaju. S obzirom na svoje međunarodno političko opredjeljenje i svoje međunarodne pravne obaveze, Crna Gora je razvoj svojih propisa iz ove oblasti integrisala u sveobuhvatni proces pristupanja Evropskoj uniji, zasnovan na Sporazumu o stabilizaciji i pridruživanju između Evropskih zajednica i njihovih država članica i Republike Crne Gore (SSP) iz 2007. godine. Na osnovu člana 75 SSP-a, Crna Gora se obavezala na trajni proces harmonizacije svojih propisa iz oblasti intelektualne svojine sa propisima EU, kako bi se u Crnoj Gori postigao i održavao onaj nivo zaštite koji postoji u EU. U tom smislu, već uspostavljen mehanizam harmonizacije propisa u okviru procesa pristupnih pregovora između Crne Gore i EU predstavlja određenu garanciju kvaliteta ovih propisa, kao i njihove usklađenosti sa međunarodnim sporazumima u oblasti intelektualne svojine.

Na osnovu Deklaracije o sukcesiji od 23.10.2006. godine i Deklaracije o nastavku primjene od 04.12.2006. godine, na teritoriji Crne Gore od 03.06.2006. godine pravno dejstvo proizvode sljedeći međunarodni ugovori:

1. Konvencija o osnivanju Svjetske organizacije za intelektualnu svojinu - Uredba o ratifikaciji Konvencije o osnivanju Svjetske organizacije za intelektualnu svojinu ("Službeni list SFRJ - Međunarodni ugovori i drugi sporazumi", broj 31/72 i "Službeni list SFRJ - Međunarodni ugovori", broj 4/86);
2. Pariska konvencija za zaštitu industrijske svojine - Uredba o ratifikaciji Pariske konvencije za zaštitu industrijske svojine ("Službeni list SFRJ - Međunarodni ugovori i drugi sporazumi", broj 5/74 i "Službeni list SFRJ - Međunarodni ugovori", broj 7/86);
3. Bernska konvencija za zaštitu književnih i umjetničkih djela - Zakon o ratifikaciji Bernske konvencije za zaštitu književnih i umjetničkih djela ("Službeni list SFRJ - Međunarodni ugovori", broj 14/75);
4. Madridski sporazum o suzbijanju lažnih i prevarnih oznaka porijekla na proizvodima - Zakon o potvrđivanju Madridskog sporazuma o suzbijanju lažnih i prevarnih oznaka porijekla na proizvodima ("Službeni list SRJ - Međunarodni ugovori", broj 1/99);
5. Madridski aranžman o međunarodnom registrovanju žigova - Uredba o ratifikaciji Madridskog aranžmana o međunarodnom registrovanju žigova ("Službeni list SFRJ - Međunarodni ugovori i drugi sporazumi", broj 2/74);

6. Protokol koji se odnosi na Madridski aranžman o međunarodnom registrovanju žigova - Zakon o potvrđivanju Protokola koji se odnosi na Madridski aranžman o međunarodnom registrovanju žigova ("Službeni list SRJ - Međunarodni ugovori", broj 2/97);
7. Haški sporazum o međunarodnom prijavljivanju industrijskih uzoraka i modela (Haški dokument) i Dopunski akt iz Stokholma - Zakon o potvrđivanju Haškog sporazuma o međunarodnom prijavljivanju industrijskih uzoraka i modela (Haškog dokumenta) i Dopunskog akta iz Stokholma ("Službeni list SRJ - Međunarodni ugovori", broj 3/93);
8. Lokarnski aranžman o ustanovljenju međunarodne klasifikacije za industrijske uzorke i modele - Uredba o ratifikaciji Lokarnskog aranžmana o ustanovljenju međunarodne klasifikacije za industrijske uzorke i modele ("Službeni list SFRJ - Međunarodni ugovori i drugi sporazumi", broj 51/74);
9. Lisabonski aranžman o zaštiti oznaka porijekla i njihovom međunarodnom registrovanju - Zakon o potvrđivanju Lisabonskog aranžmana o zaštiti oznaka porijekla i njihovom međunarodnom registrovanju ("Službeni list SRJ - Međunarodni ugovori", broj 6/98);
10. Najrobijski ugovor o zaštiti olimpijskog simbola, sa Aneksom - Zakon o potvrđivanju Najrobijskog ugovora o zaštiti olimpijskog simbola, sa aneksom ("Službeni list SRJ - Međunarodni ugovori", broj 1/99);
11. Ugovor o žigovnom pravu - Zakon o potvrđivanju Ugovora o žigovnom pravu ("Službeni list SRJ - Međunarodni ugovori", broj 4/98);
12. WIPO Ugovor o autorskom pravu - Zakon o potvrđivanju WIPO Ugovora o autorskom pravu ("Službeni list SRJ - Međunarodni ugovori", broj 13/02);
13. WIPO Ugovor o interpretacijama i fonogramima - Zakon o potvrđivanju WIPO Ugovora o interpretacijama i fonogramima ("Službeni list SRJ - Međunarodni ugovori", broj 13/02);
14. Budimpeštanski sporazum o međunarodnom priznanju depozita mikroorganizama radi postupka patentiranja - Zakon o potvrđivanju Budimpeštanskog sporazuma o međunarodnom priznanju depozita mikroorganizama radi postupka patentiranja ("Službeni list SRJ - Međunarodni ugovori", broj 3/93);
15. Ugovor o saradnji u oblasti patenata, sa Pravilnikom za sprovođenje Ugovora o saradnji u oblasti patenata - Zakon o potvrđivanju Ugovora o saradnji u oblasti patenata, sa Pravilnikom za sprovođenje Ugovora o saradnji u oblasti patenata ("Službeni list SRJ - Međunarodni ugovori", broj 3/96 i "Službeni list SCG", broj 32/04);
16. Konvencija o distribuciji signala za prenos programa preko satelita – Uredba o ratifikaciji Konvencije o distribuciji signala za prenos programa preko satelita ("Službeni list SFRJ - Međunarodni ugovori", broj 13/77);
17. Međunarodna konvencija o zaštiti izvođača, proizvođača fonograma i ustanova za radiodifuziju - Zakon o potvrđivanju Međunarodne konvencije o zaštiti izvođača, proizvođača fonograma i ustanova za radio-difuziju ("Službeni list SRJ - Međunarodni ugovori", broj 13/02);
18. Konvencija o zaštiti proizvođača fonograma od neovlašćenog umnožavanja njihovih fonograma - Zakona o potvrđivanju Konvencije o zaštiti proizvođača fonograma od neovlašćenog umnožavanja njihovih fonograma ("Službeni list SRJ - Međunarodni ugovori", broj 13/02).

Pored navedenih međunarodnih ugovora, u Crnoj Gori su na snazi i:

1. Ugovor o patentnom pravu - Zakon o potvrđivanju Ugovora o patentnom pravu ("Službeni list CG - međunarodni ugovori", broj 14/11);
2. Ničanski sporazum o međunarodnoj klasifikaciji roba i usluga radi registrovanja žigova - Zakon o potvrđivanju Ničanskog sporazuma o međunarodnoj klasifikaciji roba i usluga radi registrovanja žigova od 15. juna 1957. godine, revidiranog u Stokholmu 14. jula 1967. godine i Ženevi 13. maja 1977. godine, sa izmjenom od 28. septembra 1979. godine ("Službeni list CG - međunarodni ugovori", broj 9/12);

3. Strazburški sporazum o međunarodnoj klasifikaciji патената - Zakon o potvrđivanju Strazburškog sporazuma o međunarodnoj klasifikaciji патената ("Službeni list CG - međunarodni ugovori" broj 14/11);
4. Bečki sporazum o ustanovljenju međunarodne klasifikacije figurativnih elemenata žigova, usvojen u Beču 12.06. a izmijenjen 01.10.1985. godine – Zakon o potvrđivanju Bečkog sporazuma o ustanovljenju međunarodne klasifikacije figurativnih elemenata žigova ("Službeni list CG - međunarodni ugovori" broj 08/11);
5. Međunarodna konvencija o zaštiti novih biljnih sorti - Zakon o potvrđivanju Međunarodne konvencije o zaštiti novih biljnih sorti ("Službeni list CG - međunarodni ugovori", broj 4/13);
6. Ženevski akt Haškog sporazuma o međunarodnoj registraciji industrijskog dizajna – Zakon o potvrđivanju Ženevskog akta Haškog sporazuma o međunarodnoj registraciji industrijskog dizajna ("Službeni list CG - međunarodni ugovori", broj 8/11);
7. Sporazum o trgovinskim aspektima prava intelektualne svojine - Zakon o potvrđivanju Protokola o pristupanju Crne Gore Sporazumu iz Marakeša o osnivanju Svjetske trgovinske organizacije ("Službeni list CG - međunarodni ugovori", broj 3/12);
8. Singapurski ugovor o žigovnom pravu - Zakon o potvrđivanju Singapurskog ugovora o žigovnom pravu ("Službeni list CG - međunarodni ugovori", broj 2/23);
9. Konvencija o priznavanju evropskih патената - Zakon o potvrđivanju Konvencije o priznavanju evropskih патената (Konvencija o evropskom patentu) od 5. oktobra 1973. godine, sa izmjenama člana 63 Konvencije o evropskom patentu od 17. decembra 1991. godine i izmjenama od 29. novembra 2000. godine ("Službeni list CG - Međunarodni ugovori", broj 6/21);
10. Marakeški ugovor za olakšanje pristupa objavljenim djelima za osobe koje su slijepe, slabovide ili imaju druge poteškoće u korišćenju štampanih materijala - Zakon o potvrđivanju Marakeškog ugovora za olakšanje pristupa objavljenim djelima za osobe koje su slijepe, slabovide ili imaju druge poteškoće u korišćenju štampanih materijala ("Službeni list CG - Međunarodni ugovori", broj 6/21).

Izvan spiska međunarodnih sporazuma iz Aneksa VII SSP-a, postoji još nekoliko međunarodnih sporazuma iz oblasti intelektualne svojine kojima Crna Gora nije pristupila, i to:

- Pekinški sporazum o audiovizuelnim interpretacijama;
- Ženevska akt Lisabonskog ugovora o oznakama porijekla i geografskim oznakama;
- Vašingtonski sporazum o intelektualnoj svojini na integrisanim kolima.

U toku su aktivnosti na pristupanju odnosno ratifikaciji Singapurskog ugovora o žigovnom pravu.

2. Institucionalni okvir u oblasti intelektualne svojine – ključni relevantni akteri u crnogorskom sistemu intelektualne svojine

Postoji značajan broj institucija u crnogorskom sistemu intelektualne svojine, kao što je slučaj u većini drugih savremenih jurisdikcija. Prije svega, poslovi intelektualne svojine u nadležnosti su organa državne uprave, ali i drugih organa, institucija i udruženja, koji imaju specifičnu ulogu i koji su, takođe, od značaja za sveukupni učinak nacionalnog sistema registracije i sprovođenja prava intelektualne svojine.

Među institucijama u čijoj nadležnosti su izrada i primjena propisa iz oblasti intelektualne svojine dominantno mjesto ima Ministarstvo ekonomskog razvoja i turizma, koje u sastavu svog Direktorata za unutrašnje tržište i konkurenciju ima Direkciju za normativne poslove i međunarodnu saradnju u oblasti intelektualne svojine i Direkciju za intelektualnu svojinu.

Nadležnost Direkcije za normative poslove i međunarodnu saradnju u oblasti intelektualne svojine obuhvata: izradu nacrtu zakona i podzakonskih akata u oblasti prava intelektualne svojine; harmonizaciju propisa sa *acquis communautaire* i međunarodnim konvencijama; koordinaciju i saradnju sa drugim nacionalnim organima i tijelima nadležnim za sprovođenje prava intelektualne svojine; međunarodnu saradnju u oblasti intelektualne svojine, prvenstveno sa Svjetskom organizacijom za intelektualnu svojinu (WIPO), Svjetskom trgovinskom organizacijom (WTO), Evropskim patentim zavodom (EPO), Zavodom za intelektualnu svojinu Evropske unije (EUIPO) i regionalnim i nacionalnim zavodima za intelektualnu svojinu.

Nadležnost Direkcije za intelektualnu svojinu obuhvata: priznanje, poništaj i ukidanje subjektivnih prava industrijske svojine, vođenje odgovarajućih registara, pružanje informacionih usluga u vezi sa prijavama i pravima industrijske svojine, prijem u depozit i evidenciju autorskih djela i predmeta na kojima postoje srodna prava; izdavanje dozvola za obavljanje djelatnosti organizacija za kolektivno ostvarivanje autorskog i srodnih prava; nadzor nad radom organizacija za kolektivno ostvarivanje autorskog i srodnih prava; učestvovanje u promociji i unaprjeđenju primjene prava intelektualne svojine u odgovarajućim segmentima javnosti i podizanje opšteg znanja o intelektualnoj svojini i njenom značaju.

Tokom važenja Nacionalne strategije intelektualne svojine za period 2012. do 2015. godine, nadležnosti Direkcije za intelektualnu svojinu obavljao je zasebni upravni organ pod nazivom Zavod za intelektualnu svojinu. Organizacione promjene iz 2019. godine donijele su ukidanje Zavoda za intelektualnu svojinu i premještanje njegovih nadležnosti u Direkciju za intelektualnu svojinu, kao novu organizacionu jednicu Ministarstva ekonomskog razvoja i turizma. Kontinuitet rada je u potpunosti ostvaren.

Prosječan rok trajanja upravnog postupka za sticanje prava industrijske svojine je sljedeći:

patent	do 22 mjeseca
žig	6 – 12 mjeseci
pravo zaštite industrijskog dizajna	6 – 9 mjeseci

U domenu upravnog postupka koji se odnosi na prava industrijske svojine ima nekoliko specifičnosti.

Prvo, nadležnost za priznanje i oglašavanje ništavim/ukidanje prava zaštite imena porijekla i geografskih oznaka podijeljena je između Ministarstva ekonomskog razvoja i turizma i Ministarstva poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede. Ministarstvo ekonomskog razvoja i turizma nadležno je za zanatske proizvode i usluge, a Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede za prehrambene proizvode, vino i jaka alkoholna pića.

Drugo, žalba na rješenje Ministarstva ekonomskog razvoja i turizma nije moguća, jer je riječ o rješenju koje je konačno u upravnom postupku. Stoga se nezadovoljna stranka upućuje direktno na tužbu radi pokretanja upravnog spora, odnosno sudske zaštite pred Upravnim sudom Crne Gore, što nije jedini slučaj u nacionalnim pravnim sistemima. Ovo je i razlog izostanka statističkih podataka o žalbenom postupku.

Treće, nadležnost za vođenje postupka za oglašavanje ništavim/ukidanje priznatog prava industrijske svojine je u prethodnom periodu bila podijeljena: za žigove i dizajne je bio nadležan Privredni sud Crne Gore, a za patente Ministarstvo ekonomskog razvoja i turizma. Posljednjim

izmjenama Zakona o žigu je ta posebnost uklonjena, tako da je Ministarstvo ekonomskog razvoja i turizma nadležno da u prvom stepenu odlučuje i o poništaju/ukidanju žiga.

Četvrto, Ministarstvo ekonomskog razvoja i turizma nema kapacitet za suštinsko ispitivanje prijave patenta, već se oslanja na izvještaje o rezultatima suštinskog ispitivanja Evropskog zavoda za patente i patentnih administracija drugih država sa kojima ima ugovor o tome. Crna Gora nije usamljena u ovom pristupu, jer isti sistem imaju i neke druge zemlje sa malim ljudskim resursima u oblasti zaštite prava intelektualne svojine. Procedura po kojoj bi se ukidanje patenta sprovelo uz pomoć organa drugih država, međunarodnih organizacija ili na drugi pogodan način nije predviđena.

Peto, Ministarstvo ekonomskog razvoja i turizma nema još uvijek kapacitet za prijem i obradu elektronskih prijava prava industrijske svojine.

Ministarstvo ekonomskog razvoja i turizma ukupno ima 22 zaposlena koji se bave poslovima intelektualne svojine, što ne odgovara trenutnom obimu posla. Pojačane aktivnosti u oblasti nadležnosti koje dosad nijesu bile u fokusu (npr. usluga preddijagnostike i informativno-edukativna funkcija), kao i dalje ubrzanje upravnih procedura iziskivalo bi odgovarajuće povećanje broja zaposlenih.

S obzirom na ograničenost trenutnih personalnih i materijalnih resursa, Ministarstvo ekonomskog razvoja i turizma tek je počelo da se bavi poslovima koji u svijetu postaju dio misije nacionalnih zavoda za intelektualnu svojinu, posebno u manjim zemljama. Riječ je o pružanju usluge tzv. prethodne dijagnoze intelektualne svojine konkretnog privrednog subjekta, čime se daje mogućnost privrednom subjektu da, na sopstveni zahtjev, stekne uvid u prednosti i slabosti svog tržišnog položaja, s obzirom na faktore povezane sa intelektualnom svojinom. Zaposleni u Ministarstvu ekonomskog razvoja i turizma su početkom septembra 2021. godine, u okviru projekta "Promocija kulture inovacija i podrška saradnji između aktera u oblasti istraživanja, obrazovanja i inovacija – INO NET", koji ko-finansiraju Evropska unija i Vlada Crne Gore, obavili posjetu sa ekspertom za međunarodni razvoj IDI, u dvije firme koje su se prijavile na Javni poziv mikro, malim i srednjim preduzećima za besplatne konsultantske usluge preddijagnostike u oblasti prava intelektualne svojine, koji je Ministarstvo ekonomskog razvoja i turizma objavilo 20.05.2021. godine. Za savjetnike koji su radili na preddijagnostici, u sklopu navedenog projekta je bila organizovana obuka.

Stranke u postupku pred Ministarstvom ekonomskog razvoja i turizma zastupaju advokati, bez provjere specifičnih stručnih znanja u oblasti prava intelektualne svojine.

Takođe, Ministarstvo ekonomskog razvoja i turizma nadležno je i za oblast inovacija. Na osnovu Zakona o inovacionoj djelatnosti („Službeni list CG“, broj 82/20), organ državne uprave, odnosno jedinica lokalne samouprave, kao i fond koji podstiče inovacionu djelatnost imaju pravo da objave javne konkurse za finansiranje inovativnih programa i projekata, u skladu sa prioritetima utvrđenim strategijama i programima kojima se uređuje oblast inovacija, na osnovu čijih rezultata se takvi programi i projekti finansiraju iz sredstava organa državne uprave, jedinica lokalne samouprave ili fonda koji podstiče inovacionu djelatnost. Ocjenjivanje inovativnih programa i projekata vrše nezavisni eksperti koje imenuje organ državne uprave, odnosno jedinica lokalne samouprave ili fond koji realizuje program podrške, uz poštovanje načela nezavisnosti, nepristrasnosti, objektivnosti, preciznosti i konzistentnosti u ocjenjivanju. Nadalje, treba naglasiti da se, po pravilu, dio mnogih takvih grantova dodjeljuje posebno za pokrivanje dijela troškova za prijave patenta i „pratećih troškova“.

Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede nadležno je za priznanje i poništaj/ukidanje:

- prava zaštite imena porijekla ili geografske oznake porijekla za prehrambene proizvode, vino i jaka alkoholna pića;
- prava zaštite biljnih sorti.

Direktorat za poljoprivredu - Direkcija za šeme kvaliteta i zemljišnu politiku je nadležna za zaštitu imena porijekla ili geografske oznake porijekla za prehrambene proizvode, vino i jaka alkoholna pića, čime se bavi jedan od dvoje zaposlenih.

Direkcija se u svom radu oslanja na tri laboratorije za analizu: CETI, laboratoriju Fakulteta za prehrambenu tehnologiju, bezbjednost hrane i ekologiju Univerziteta Donja Gorica i laboratoriju Biotehničkog fakulteta Univerziteta Crne Gore. Pritom, samo je CETI akreditovana u skladu sa neophodnim ISO 17025 standardom. Prilikom obrade konkretnih predmeta, Direkcija angažuje spoljne saradnike, uglavnom sa univerziteta. Takođe, za poslove kontrole kvaliteta i drugih bitnih svojstava proizvoda koji su označeni zaštićenim imenom porijekla ili geografskom oznakom porijekla, Direkcija angažuje privatno privredno društvo Monteorganica, koje je još uvijek u procesu kompletiranja svojih procedura za potrebe kontrole proizvoda zaštićenih imenom porijekla ili geografskom oznakom porijekla.

Kad je riječ o zaštiti biljnih sorti, nadležnost za priznanje, poništaj i ukidanje zaštite ima Uprava za bezbjednost hrane, veterinu i fitosanitarne poslove – Odsjek za sjeme, biljni materijal, prava zaštite biljnih sorti i GMO. U Crnoj Gori nije prijavljena niti registrovana nijedna biljna sorta radi zaštite, što se može objasniti malom veličinom i planinskom konfiguracijom državne teritorije, te malim potencijalom za ekonomsku eksploataciju biljnih sorti. Perspektiva članstva u EU utemeljuje očekivanje da će ova oblast zaštite industrijske svojine biti u budućnosti servisirana od strane Community Plant Variety Office.

Ministarstvo nauke i tehnološkog razvoja, posredno i neposredno, podržava razvoj sistema intelektualne svojine. Na osnovu Zakona o naučnoistraživačkoj djelatnosti („Službeni list CG“, br. 80/10, 40/11, 57/14 i 82/20), Ministarstvo ima mogućnost, koju koristi redovno, da raspisuje konkurse za uspostavljanje i finansiranje i/ili subvencioniranje centara izvrsnosti, koji predstavljaju drugu vrstu entiteta snažno fokusiranih na inovativne aktivnosti. Pored toga, ovo ministarstvo koristi i olakšava upotrebu različitih domaćih i međunarodnih finansijskih sredstava na raspolaganju za finansiranje naučnoistraživačke djelatnosti različitih naučno istraživačkih institucija u Crnoj Gori. Na kraju, treba istaći da ne postoji samo prilika, već i potreba da ovo ministarstvo podstiče obrazovne programe i projekte o pravima intelektualne svojine, uključujući njihov značaj, stvaranje, zaštitu i gašenje, što posebno važi u osnovnom i srednjem obrazovanju (budući da univerziteti imaju puno više autonomije u strukturiranju svojih nastavnih planova i programa).

Upravni organi koji imaju nadležnost za sprječavanje povrede prava intelektualne svojine u Crnoj Gori su Uprava za inspekcijske poslove – Tržišna inspekcija i Uprava prihoda i carina.

Uprava za inspekcijske poslove je organ uprave koji vrši poslove koji se odnose na inspekcijski nadzor. Tržišna inspekcija je organizacioni dio Uprave za inspekcijske poslove koja je, između ostalih oblasti inspekcijskog nadzora, odgovorna za sprovođenje inspekcijskog nadzora nad zakonodavstvom iz oblasti intelektualne svojine na teritoriji Crne Gore, u dijelu nadzora proizvodnje i prometa robe kojom se povrjeđuju prava industrijske svojine (žig, dizajn, patent, geografske oznake porijekla, topografija integrisanih kola) i nadzora prometa robe na kojoj postoje autorska i srodna prava.

Tržišna inspekcija postupa po službenoj dužnosti ili po pisanom zahtjevu nosioca prava intelektualne svojine. Nosioци prava mogu podnijeti opšti ili pojedinačni zahtjev Tržišnoj inspekciji. Opšti zahtjev važi do 12 mjeseci i odnosi se na sve količine određene robe za određeni vremenski period, dok se pojedinačni odnosi na konkretne slučajeve u kojima se traži oduzimanje određene robe. Sve prijave se distribuiraju inspektorima kroz njihov IT sistem. Nosilac prava može dostaviti elektronsku verziju prijave putem internet stranice Tržišne inspekcije ili pisarnice Uprave za inspeksijske poslove.

Pored zakonodavstva koje se odnosi na intelektualnu svojinu, Tržišna inspekcija je nadležna za sprovođenje različitog zakonodavstva koje se odnosi na unutrašnje tržište, zaštitu potrošača, potrošačke kredite, bezbjednost i usaglašenost proizvoda, duvan, energetiku i drugo. Od 64 sistematizovana radna mjesta, nijedno nije namijenjeno licu koje bi bilo specijalizovano za pravo intelektualne svojine. Međutim, u Tržišnoj inspekciji se posebna pažnja posvjećuje obučavanju određenog broja inspektora, kako bi bili specijalizovani, odnosno obučeni za ovu vrstu nadzora.

Zakon o autorskom i srodnim pravima ne sadrži prekršajne odredbe u vezi sa povredom autorskog prava. Kao rezultat toga, Tržišna inspekcija može samo koristiti Krivični zakonik za krivično gonjenje povreda autorskih prava, odnosno podnositi krivične prijave. Tržišna inspekcija i sudovi smatraju da je neprikladno krivično gonjenje prodavaca malih količina robe, za koje se sumnja da povređuju autorsko pravo ili srodno pravo, odnosno nesrazmjerno težini povrede, te da je za ovakvu vrstu povrede potrebno propisati samo prekršajnu odgovornost.

Kada Tržišna inspekcija detektuje sumnjivu robu, a nosilac prava ne podnese zahtjev, inspektori primjenjuju alternativno zakonodavstvo (npr. Zakon o unutrašnjoj trgovini), kako bi zaustavili vraćanje robe prodavcu/vlasniku kojom se povređuje pravo intelektualne svojine. U svakom slučaju, roba koja se zatekne bez porijekla, mora biti oduzeta.

Tržišna inspekcija nema skladišni prostor za oduzetu robu. Sudovi su po zakonu obavezni da skladište zaplijenjenu robu, ali to u praksi nije slučaj. Shodno tome, Tržišna inspekcija mora da koristi svaku pogodnu lokaciju koju može da identifikuje. Takođe, postoji problem sa uništenjem te robe. Često, nosilac prava nije zainteresovan za pokretanje postupka pred sudom, ako se zatekne mala količina krivotvorene robe. U slučaju da se za tu malu oduzetu količinu robe ne posjeduje dokaz o porijeklu, inspektor je privremeno oduzima, podnosi zahtjev za pokretanje prekršajnog postupka zbog zatečene robe bez dokaza o porijeklu, a navedena roba se trajno oduzima tek poslije odluke suda za prekršaje.

Pored Tržišne inspekcije, Turistička inspekcija vrši inspeksijski nadzor nad pružanjem usluga u slučaju korišćenja autorskih i srodnih prava u oblasti turizma i ugostiteljstva bez regulisanja obaveze plaćanja naknade za korišćenje tih prava u skladu sa odredbama zakona kojim se uređuje kolektivno ostvarivanje autorskog i srodnih prava.

Uprava prihoda i carina je posebno javno i administrativno tijelo nadležno za naplatu carinskog duga i sprovođenje mjera carinskog nadzora pri uvozu, izvozu i tranzitu robe kroz Crnu Goru. Kroz svoju zaštitnu funkciju, vrši kontrolu robe za koju postoji sumnja da povređuje prava intelektualne svojine, u cilju sprječavanja njenog uvoza, izvoza i tranzita. Njeno sjedište je u Podgorici, ali takođe ima nekoliko regionalnih carinarnica (u Podgorici, Baru, Kotoru i Bijelom Polju).

Uprava prihoda i carina ima nadležnost u oblasti zaštite prava intelektualne svojine na osnovu Carinskog zakona i Uredbe o postupanju carinskog organa sa robom za koju postoji osnovana sumnja da povređuje prava intelektualne svojine. U okviru Sektora za carinske poslove nalazi se

Odsjek za zaštitu prava intelektualne svojine i praćenje zabrana i ograničenja. Ovaj Odsjek ima sistematizovana četiri radna mjesta, od kojih su dva za pitanja intelektualne svojine (načelnik i jedan službenik za poslove zabrana i ograničenja), a u područnim jedinicama carinarnicama su imenovani koordinatori za pitanja intelektualne svojine.

Uprava prihoda i carina postupa po službenoj dužnosti ili po zahtjevu za preduzimanje carinskih mjera za zaštitu prava intelektualne svojine. Nosioci prava intelektualne svojine mogu podnijeti zahtjev za preduzimanje carinskih mjera, koji se odobrava na period koji ne može biti duži od 12 mjeseci. Međutim, još uvijek ne postoje tehničke mogućnosti da nosioci prava elektronski podnose ove zahtjeve. Broj zahtjeva se povećava svake godine od kada je sistem uspostavljen i sada ima preko 140 važećih zahtjeva. Internet stranica Uprave prihoda i carina sadrži informacije o tome kako podnijeti zahtjev, regulativu i saopštenja za javnost o nedavnim zadržavanjima robe.

Statistika ukazuje na to da Uprava prihoda i carina aktivno koristi obje procedure, *ex-officio* i po zahtjevu nosilaca prava. Pored toga, statistika pokazuje da Uprava prihoda i carina zadržava razne vrste roba za koje se sumnja da povrjeđuju prava intelektualne svojine, uključujući odjeću, pribor za odjeću, obuću, satove, cigarete i potencijalno opasne robe kao što su igračke, parfemi, kozmetika, baterije i dijelovi mobilnog telefona.

Teret dokazivanja povrede žiga u carinskim prekidima je na vlasniku prava intelektualne svojine (žiga) i on je jedini ovlašćen da potvrdi da li je zadržana roba krivotvorena ili nije. Vlasnik žiga ima mogućnost da, u propisanim rokovima, pokrene sudski postupak radi utvrđivanja povrede žiga ili da podnese Upravi prihoda i carina zahtjev za pojednostavljeni postupak uništenja krivotvorene robe (uz saglasnost uvoznika, odnosno u odsustvu prigovora uvoznika). Uprava prihoda i carina ne može preduzeti mjere trajnog oduzimanja robe i njenog uništenja ukoliko nosilac prava, tj. vlasnik žiga nije zainteresovan za zaštitu svojih prava i nije preduzeo propisane mjere u propisanim rokovima. U tim slučajevima, carinski organ odobrava nastavak carinskog postupka i pušta robu, ako su ispunjeni ostali propisani uslovi za stavljanje robe u zahtijevani carinski postupak. Međutim, i pored napora Uprave prihoda i carina da motiviše nosioce prava, postoji njihova značajna nezainteresovanost za dalji opisani postupak, iz razloga što je Crna Gora malo tržište i, za njih, radi se o maloj količini robe, zbog čega ne žele da troše svoje resurse.

Iako su neke od roba koje je zadržala Uprava prihoda i carina oslobođene, tj. puštene i nastavljen carinski postupak iz razloga što nosioci prava nijesu preduzeli propisane mjere, jedan dio krivotvorene robe se uništava kroz pojednostavljenu procedure uništenja ili na osnovu sudske presude. Uprava prihoda i carina trenutno ima dovoljno prostora za skladištenje robe i ne postoje značajni problemi u vezi sa uništavanjem zaplijenjene robe, iz razloga što nosioci prava angažuju kompanije koje se bave uništenjem takve robe. Štaviše, kao i u zemljama članicama EU, nosilac prava je odgovoran za sve troškove skladištenja i uništavanja robe. Kao glavni problem na koji Uprava ukazuje je nedovoljna proaktivnost i zainteresovanost nosilaca prava da reaguju u predmetima za koji ih obavijeste o prekidu postupka (zbog male količine robe, relativno malog tržišta Crne Gore i sl). I pored činjenice da Uprava ulaže ogromne napore da se spriječi promet krivotvorene robe, ipak jedan dio robe se, uz pisani ili prećutni pristanak nosilaca prava, nađe u prometu/tržištu.

Uprava policije je još jedan „ključni igrač“ u crnogorskom sistemu intelektualne svojine. U okviru Sektora za borbu protiv kriminala u Upravi policije, postoji poseban Odsjek za suzbijanje privrednog kriminala, koji je neposredno nadležan za sprječavanje i istrage u slučaju povreda prava intelektualne svojine. U njegovoj nadležnosti su i druga krivična djela koja spadaju u tu oblast kriminala. Međutim, nema zaposlenih u Odsjeku za suzbijanje privrednog kriminala (klasičnog ili visokotehnološkog) koji su specijalizovani za materiju prava intelektualne svojine.

Takođe, u okviru Sektora za borbu protiv kriminala postoji i Odsjek za suzbijanje teških krivičnih djela u okviru kojeg postoji Grupa za suzbijanje visokotehnološkog kriminala. Otuda, iako ima ovlaštenje da deluje *ex officio*, Uprava policije postupa samo po rijetkim prijavama. Povreda prava intelektualne svojine na internetu nije nijednom bila predmet policijske obrade. *Uprava policije učestvuje u projektu EUIPO-a EMPACT (Evropska multidisciplinarna platforma protiv prijetnji od kriminala) za izradu Priručnika za istraživanje kriminala na osnovu intelektualne svojine.*

Nadležnost za rješavanje sporova iz oblasti prava intelektualne svojine imaju sudski organi.

Privredni sud Crne Gore ima nadležnost za sve sporove iz prava intelektualne svojine u zemlji. Ova koncentracija teritorijalne i funkcionalne nadležnosti doprinosi efikasnosti suđenja i kvalitetu sudske prakse, jer posredno dovodi do neformalne specijalizacije sudija. U prilog tome govori podatak da se najveći dio sporova završava u roku do tri mjeseca, a minimalan broj u roku do jedne godine. Između 85% i 90% predmeta u oblasti prava intelektualne svojine odnose se na autorsko pravo. Privredni sud Crne Gore ima ukupno 16 sudija, uključujući i predsjednika. Jedno od četiri odeljenja ovog suda (koje trenutno ima pet članova) je Odeljenje za zaštitu prava intelektualne svojine. Time je omogućeno postizanje zadovoljavajućeg stepena specijalizacije, iako niko od članova Odeljenja ne sudi isključivo u predmetima koji se tiču zaštite prava intelektualne svojine.

Upravni sud Crne Gore nadležan je za sudsku kontrolu zakonitosti odluka upravnih organa koji priznaju, poništavaju i ukidaju subjektivna prava industrijske svojine. Prirodno je da Upravni sud Crne Gore nije specijalizovan za prava intelektualne svojine, te da, osim u slučajevima proceduralnih propusta u upravnom postupku, ima teškoće sa kompetentim supstancijalnim odlučivanjem.

Kontrolu zakonitosti presuda Privrednog i Upravnog suda obavljaju Apelacioni i Vrhovni sud Crne Gore.

Zakoni koji uređuju materiju intelektualne svojine predviđaju onaj dijapazon pravnih sredstava građanskopravne zaštite (tužbeni zahtjevi, privremene mjere, mjere za obezbjeđenje dokaza) koji je propisan u Sporazumu o trgovinskim aspektima prava intelektualne svojine i propisima EU.

Prije samog suđenja, Privredni sud Crne Gore ohrabruje obje strane da razmotre alternativno rješavanje sporova i ističe usluge medijacije koje pruža postojeći Centar za alternativno rješavanje sporova u Crnoj Gori. Do sada nijedan spor iz materije intelektualne svojine nije riješen medijacijom.

Alternativno rješavanje sporova povodom naziva internet domena .me, zasnovano na Jedinstvenoj politici rješavanja sporova povodom naziva domena (UDRP), je trenutno moguće preko WIPO-ove usluge za rješavanje sporova povodom naziva domena za .ME. Međutim, Crnoj Gori nedostaje domaći pravno-institucionalni okvir za alternativno rješavanje sporova povodom naziva internet domena, što bi smanjilo troškove za uključene domaće strane.

Generalno, sudovi nemaju akutne probleme vezane za broj sudija i sudskog osoblja. Centar za obuku u sudstvu i državnom tužilaštvu sprovodi kontinuiranu obuku u okviru posebnog modula „Pravo intelektualne svojine“, kroz planiranje (na godišnjem nivou) i izvođenje različitih programa obuke, koji obuhvataju predavanja domaćih i stranih predavača, okrugle stolove, radionice i studijska putovanja. Ipak, postoji prostor za dalje unaprjeđenje ovih aktivnosti.

Sistem krivičnog sankcionisanja povreda prava intelektualne svojine počiva na krivičnim odjeljenjima osnovnih, viših i Apelacionog suda, koji odlučuje po žalbama na prvostepene presude viših sudova. Jedva dvocifreni broj predmeta u periodu od poslednjih pet godina (svi iz materije autorskog prava) i nijedna osuđujuća presuda ukazuju da krivične sankcije nijesu kredibilan način odvratanja od povreda prava intelektualne svojine u Crnoj Gori. Budući da svaki sudija ima jednake šanse da bude raspoređen na predmet koji se odnosi na krivično djelo protiv intelektualne svojine (Glava 21 Krivičnog zakonika Crne Gore), crnogorski krivični sudovi bi mogli dodatno unaprijediti svoju specijalizaciju u oblasti intelektualne svojine.

Sistem krivičnog pravosuđa (krivični sudovi) u Crnoj Gori su organizovani na način da postoji 15 (petnaest) osnovnih sudova, a svaki pokriva jednu ili više opština (teritorijalna nadležnost). Imaju mješovitu nadležnost predmeta, što znači da svaki od njih sudi i odlučuje u građanskim, krivičnim i izvršnim predmetima. U skladu sa tim, svaki od njih obično ima odjeljenje za građanske, krivične i izvršne postupke. Što se tiče krivičnih slučajeva, osnovni sudovi nadležni su za saslušanje i odlučivanje u prvostepenom postupku za krivična djela za koja se zakonom kažnjava novčanom kaznom ili zatvorskom kaznom do 10 godina kao glavnom kaznom (član 14 Zakona o sudovima). Oni, takođe, obavljaju zadatke međunarodne krivično pravne pomoći u krivičnim stvarima na zahtjev za dostavljanje dokumenata. Postoje dva viša suda - Viši sud u Bijelom Polju i Viši sud u Podgorici. Oni odlučuju u prvostepenim slučajevima koji uključuju krivična djela koja su zakonom kažnjiva kaznom zatvora u trajanju od više od 10 godina kao glavnom kaznom, kao i u drugom stepenu po žalbama protiv odluka osnovnih sudova. Oni, takođe, imaju građanska, krivična i izvršna odjeljenja. U Podgorici postoji i Apelacioni sud Crne Gore koji odlučuje o žalbama na prvostepene odluke viših sudova. Konačno, tu je i Vrhovni sud Crne Gore. U odnosu na krivične predmete protiv intelektualne svojine, ključni segment njegove nadležnosti je odlučivanje o vanrednim pravnim lijekovima protiv odluka drugih sudova u Crnoj Gori. Što se tiče krivičnih djela protiv intelektualne svojine, u crnogorskim krivičnim sudovima nema sudija niti odjeljenja koja su posebno zadužena za saslušanje i odlučivanje u krivičnim predmetima protiv intelektualne svojine.

Državno tužilaštvo je institucija zadužena za istraživanje i krivično gonjenje počinitelaca krivičnih djela za počinjena krivična djela koja su kažnjiva po službenoj dužnosti, uključujući i ona iz odjeljka 21 Krivičnog zakonika - krivična djela protiv intelektualne svojine. Dakle, radi se o još jednom javnom organu koji se može smatrati presudnim za ukupni učinak nacionalnog sistema intelektualne svojine. Međutim, postoji samo jedan državni tužilac koji je specijalizovan za istragu i gonjenje ovih krivičnih djela. S obzirom na opterećenje koje uključuje krivične slučajeve protiv intelektualne svojine, to bi se i moglo smatrati dovoljnim. U posljednjih pet godina, u prosjeku, Državno tužilaštvo je primilo i obradilo manje od pet krivičnih prijava godišnje. Međutim, uvijek postoji rizik kada se sistem oslanja na jednu osobu. Naravno, treba ponoviti da se, bez obzira na nesporne specifičnosti ove grupe krivičnih djela, svaki državni tužilac uglavnom smatra dovoljno vještim za gonjenje bilo kojeg krivičnog djela određenog kao takvog nacionalnim krivičnim zakonodavstvom. Ipak, potrebna je stalna edukacija drugih državnih tužilaca.

Centar za obuku u sudstvu i državnom tužilaštvu je nezavisno javno tijelo (koje je zasebno pravno lice) zaduženo za organizovanje i sprovođenje obuka za sudije i državne tužioce, s ciljem osiguranja nezavisnog, autonomnog, nepristrasnog, stručnog i efikasnog obavljanja njihovih dužnosti. Centar omogućava redovnu obuku o sadržaju i primjeni zakonodavstva o intelektualnoj svojini.

Univerzitet Crne Gore (UCG) je jedini državni univerzitet u Crnoj Gori i, kao takav, ima posebno veliku odgovornost u smislu uticaja na razvoj u ključnim segmentima crnogorskog društva. Univerzitet Crne Gore visoko cijeni i promovise naučna istraživanja i njihovu upotrebu za uvođenje

inovativnih poslovnih rješenja, u skladu sa Strategijom razvoja Univerziteta Crne Gore (2019-2024). Takođe, ima studijske programe koji uključuju predavanja iz oblasti prava intelektualne svojine, a to nije isključivo slučaj sa Pravnim fakultetom UCG, već i sa nekim drugim jedinicama ovog univerziteta, poput Fakulteta dramskih umjetnosti UCG. Posebno je vrijedno izdvojiti činjenicu da je 2017. godine Pravni fakultet UCG u svoj nastavni plan i program uvrstio poseban predmet Pravo intelektualne svojine za osnovni (tj. bačelor) studijski program „Pravne nauke“. To će, zapravo, rezultirati time da će velika većina pravnika koji izlaze sa jedinog državnog univerziteta biti temeljno obrazovana u oblasti prava intelektualne svojine.

Privredna komora Crne Gore je samostalna, poslovna, stručna i interesna organizacija, nezavisna u svom radu, čiji je osnovni cilj zastupanje i ostvarivanje zajedničkih interesa cjelokupne crnogorske privrede. Prema Zakonu o Privrednoj komori Crne Gore („Službeni list CG“, broj 1/18), članovi Komore su sva privredna društva, banke i druge finansijske organizacije, organizacije za osiguranje i preduzetnici u Crnoj Gori, a članovi postaju upisom u Centralni registar privrednih subjekata. Realizacijom brojnih značajnih aktivnosti, Komora pruža snažan podstrek razvoju i unaprjeđenju konkurentnosti ekonomije Crne Gore. Komora intenzivno promoviše crnogorska preduzeća, doprinosi internacionalizaciji njihovog poslovanja, partner je u reformama, realizuje međunarodne projekte, doprinosi integracionim procesima. Takođe, sprovodi aktivnosti koje imaju za cilj povećanje konkurentnosti crnogorske ekonomije, kao i aktivnosti usmjerene na podsticanje istraživanja, inovacija i opšteg ekonomskog razvoja zasnovanog na znanju, inovacijama i naučnim istraživanjima. Aktivnosti koje obavlja Privredna komora Crne Gore su i edukativnog karaktera, s obzirom na to da ova asocijacija tokom cijele godine organizuje veliki broj seminara, okruglih stolova i radionica, uključujući i one o pravima intelektualne svojine.

Dovođenje u vezu nosilaca prava industrijske svojine i potencijalnih korisnika predmeta zaštite je posao na prvom mjestu Privredne komore Crne Gore i centara za transfer tehnologije. Privredna komora se odaziva na pojedinačne zahtjeve u tom smislu, ali, s obzirom na njihov mali broj, nema posebnu specijalizovanu službu. Prirodno mjesto centra za transfer tehnologije jesu akademsko-istraživačke institucije. Trenutno, centar za transfer tehnologije ne postoji u Naučno-tehnološkom parku Crne Gore, čiji jedan dio (Tehnopolis, Nikšić) već funkcioniše, dok se njegova centralna jedinica još uvijek gradi. Univerzitet Crne Gore je formalno osnovao ovakav centar vrlo nedavno, ali ostaje da se vidi da li će postojati samo „na papiru“ ili će preuzeti ulogu koja se očekuje.

Jačanje kapaciteta Naučno-tehnološkog parka, kroz razvojne projekte i programe obuke umrežavanja, ima za cilj unaprjeđenje saradnje sa svim akterima u sistemu inovacija, radi pronalaska modela usmjerenog na jačanje transfera tehnologije i znanja, stimulisanje razvoja istraživanja, podsticaja inovacione djelatnosti i povezivanja univerzitetskih laboratorija sa budućim projektima i aktivnostima Naučno-tehnološkog parka.

Neposredna pravna podloga za funkcionisanje tržišta prava intelektualne svojine jesu ugovori o prenosu/prometu tih prava. Tu se, pored uspostavljanja razumne ravnoteže uzajamnih prava i obaveza, pojavljuje pitanje nosilaca prava intelektualne svojine na nematerijalnim dobrima (npr. pronalascima, autorskim djelima) koja su nastala kao rezultat javno finansiranih projekata. Distribucija prava na takvim intelektualnim dobrima u Crnoj Gori još uvijek nije zasnovana na opštim pravilima koja bi bila sadržana u službenoj politici prava intelektualne svojine na univerzitetu ili Naučno-tehnološkom parku. Postojanje takvih pravila učinilo bi svaku buduću transakciju predvidljivijom i spriječilo bi zloupotrebu pregovaračke moći ekonomski jače strane.

Jedan od dobrih primjera povezivanja nosilaca prava industrijske svojine i korisnika predmeta zaštite je aktivnost Privredne komore Crne Gore na valorizaciji kolektivnog žiga Dobro iz Crne Gore, čiji nosilac je upravo Komora. Privredna komora Crne Gore radi na popularizaciji tog žiga i

ovlašćuje svaki privredni subjekat koji ispunjava određene uslove da koristi taj znak, koji simbolizuje kvalitet, ekonomski patriotizam i prirodne ljepote zemlje.

Adekvatni propisi koji uređuju distribuciju prava intelektualne svojine na nematerijalnim dobrima koja su nastala u radnom odnosu ili u okviru javne nabavke mogu biti stimulatívni za stvaralaštvo i lakši put rezultata tog stvaralaštva ka efikasnoj privrednoj primjeni. Ovi propisi u Crnoj Gori mogli bi biti predmet dalje analize i inoviranja.

Konačno, pored gore pomenutih subjekata, posebno bi bilo važno spomenuti i crnogorske organizacije za kolektivno ostvarivanje autorskog i srodnih prava. Trenutno je u Crnoj Gori registrovano pet takvih organizacija:

- Organizacija za zaštitu prava autora muzike Crne Gore - PAM CG;
- Organizacija za zaštitu prava filmskih producenata u Crnoj Gori – A-PRAVA MONTENEGRO;
- Organizacija za ostvarivanje reprografskih prava Crne Gore;
- NVU "Interpretatori Crne Gore – IN CG";
- NU Organizaciji fotografskih autora-OFA.

Predstavnici predmetnih institucija će biti uključeni u praćenje i sprovođenje predmetnog strateškog dokumenta, u prvom planu, kroz realizaciju aktivnosti predviđenih akcionim planovima za njegovu realizaciju. Naime, oni će biti dio operativnog tima za praćenje sprovođenja Strategije, i biće u obavezi da informišu Ministarstvo ekonomskog razvoja i turizma o realizaciji aktivnosti za koje su nosioci, odnosno u koje su uključeni. Takođe, adresiraće i izazove sa kojim se budu suočavali u samom procesu sprovođenja, a u cilju što efikasnije implementacije samog strateškog dokumenta. Neophodno je aktivno učešće i blagovremeno dostavljanje svih potrebnih informacija i učešće na sastancima operativnog tima, kojim će koordinirati Ministarstvo ekonomskog razvoja i turizma.

3. Nacionalne politike u vezi sa dugoročnim strateškim planovima razvoja

Zbog velike važnosti i širokog opšteg polja primjene intelektualne svojine, praktično svaka nacionalna strategija i/ili nacionalna politika koja uključuje dugoročne razvojne planove mogla bi biti dovedena u direktnu ili barem indirektnu vezu s ekosistemom intelektualne svojine, te, shodno tome, treba napomenuti da je predmetna strategija usaglašena sa postojećim krovnim, kao i pojedinačnim strateškim dokumentima. Sljedeći dokumenti predstavljaju one najrelevantnije u pomenutom kontekstu ili bar pripadaju toj kategoriji.

Industrijska politika Crne Gore (2019-2023) - vjerovatno najširi i najvažniji od pet instrumenata politike pomenutih u nastavku - predstavlja strateški dokument s dodatkom detaljnog akcionog plana, koji nastoji da poveća konkurentnost crnogorske ekonomije uopšte i posebno njenog industrijskog sektora. Shodno tome, ovaj dokument postavlja osnovu za potencijalno dinamičan i održiv ekonomski rast. Takođe, prateći opšte trendove u EU, kao što je opšti trend reindustrijalizacije, na više mjesta se dotiče prava intelektualne svojine. Međutim, to uglavnom čini ponavljanjem važnosti podrške uspostavljanju efikasnog sistema intelektualne svojine, kao preduslova za postizanje predviđenih strateških ciljeva. U jednom segmentu politika ide i korak dalje i naglašava da će predviđene aktivnosti za podršku razvoju preduzetništva u Crnoj Gori uključivati i pružanje usluga poslovne podrške preduzećima iz oblasti zaštite prava intelektualne svojine, kao segmenta instrumenata nefinansijske podrške. Konačno, bez obzira na rijetko izričito spominjanje prava intelektualne svojine u Industrijskoj politici Crne Gore, ovaj dokument uvodi podsticanje inovacija u crnogorskoj ekonomiji kao jedan od njenih strateških ciljeva i fokusira se na broj pratećih aktivnosti u tom pogledu. Budući da je ta inovacija pokretač širenja prava industrijske svojine, vrlo je važno naglasiti ovu snažnu karakteristiku pomenutog dokumenta.

Strategija pametne specijalizacije Crne Gore (2019-2024) - predstavlja inovacijsku strategiju koja uvodi nacionalne razvojne prioritete, kako bi promovisala i stvorila konkurentsku prednost razvijanjem i povezivanjem nacionalnih kapaciteta u istraživanju i inovacijama s potrebama crnogorske ekonomije. Ova strategija nastoji uspostaviti veze između različitih nacionalnih politika (npr. politika razvoja ljudskih resursa, politika podsticanja poduzetništva, industrijska politika, politika digitalizacije, energetska politika, itd. i aktivnosti predviđenih u njima, kako bi se uspostavio dalji potencijal za inovativnost i ekonomski rast zasnovan na komparativnim prednostima. S tim u vezi, njeni ključni prioriteti/ciljevi su: 1) poboljšanje izvrsnosti i relevantnosti u naučno-istraživačkim aktivnostima; 2) jačanje ljudskih resursa u oblasti istraživanja i inovacija; 3) unaprjeđenje saradnje u okviru sistema inovacija; 4) podrška inovativnim aktivnostima u poslovnom sektoru; 5) poboljšanje okvirnih uslova za sektor inovacija. Konačno, u pokušaju postavljanja podloge za ispunjavanje ovih ciljeva, Strategija pametne specijalizacije Crne Gore izričito prepoznaje važnost daljeg unaprjeđenja u oblasti implementacije i zaštite prava intelektualne svojine za „poboljšanje okvirnih uslova za eko-sistem inovacija“. Pored toga, između mnogih drugih planiranih aktivnosti, ona predviđa aktivnost čiji je direktni cilj podrška i promocija intelektualne svojine putem dana otvorenih vrata, radionica, kao i obuka za patente, žigove, autorska prava i industrijski dizajn, uključujući posebno njihovo komercijalno iskorišćavanje, a ciljne grupe su, između ostalih, istraživačke organizacije, preduzeća, startapovi. Konačno, kao prioritetni sektori crnogorske ekonomije, u smislu potencijala za inicijative pametne specijalizacije, Strategija pametne specijalizacije Crne Gore posebno ističe poljoprivredu i lanac vrijednosti hrane, energetska sektor i održivu zaštitu životne sredine, održivi i zdravstveni turizam, kao i informacione i komunikacione tehnologije.

Nacionalna strategija održivog razvoja do 2030 - ovo je, možda, najopsežnija strategija koju je crnogorska Vlada ikad usvojila. Ne samo zato što ima više od 500 stranica, već i zato što pokušava da se bavi ili barem dotakne gotovo svakim segmentom crnogorskog društva uopšte i posebno njene privrede. Ne bavi se eksplicitno sistemom intelektualne svojine u Crnoj Gori, ali se snažno fokusira na istraživanje i podržavanje optimalnog i inovativnog pristupa korišćenju nacionalnih prirodnih resursa, razvoju nacionalne ekonomije, posebno sektora malih i srednjih preduzeća, kao i drugih segmenata crnogorskog društva. S tim u vezi, Strategija predviđa brojne mjere koje bi trebale podržati naučno istraživanje i inovacije, s ciljem efikasnijeg komercijalnog iskorišćavanja ovih aktivnosti. Posljedično, ovakvi željeni događaji ne bi trebalo da samo direktno povećaju broj registrovanih prava intelektualne svojine (a naročito broj prava industrijske svojine), kojima je potrebno djelotvorno promovisanje i zaštita, već takođe da podstaknu dalji razvoj, tj. nadogradnju crnogorskog sistema intelektualne svojine.

4. Međunarodne i EU politike

Najrelevantniji dokumenti na međunarodnom nivou su:

Akcionni plan Evropske komisije za intelektualnu svojinu iz 2020. godine promovise maksimalno iskorišćavanje inovativnog potencijala EU, kao i podršku oporavku i otpornosti EU. Postavljeni ciljevi odnose se na: izazov u odnosu na kapitalizaciju evropske intelektualne imovine radi podsticanja oporavka i otpornosti, bolju zaštitu intelektualne svojine; promovisanje efikasne upotrebe i primjene intelektualne svojine, posebno od strane malih i srednjih preduzeća; lakši pristup i korišćenje zaštićene intelektualne svojine, borbu protiv kršenja prava intelektualne svojine; stabilan i efikasan globalni okvir za intelektualnu svojinu, kao i promociju saradnje država članica i zainteresovanih strana. Takođe, ovaj plan poziva države članice da razviju svoje nacionalne politike i strategije intelektualne svojine u skladu sa ciljevima iz ovog akcionog plana

i da bolju zaštitu i sprovođenje intelektualne svojine postave kao prioritet u svojim naporima da obezbijede ekonomski oporavak.

Ključni elementi Srednjoročnog strateškog plana Svjetske organizacije za intelektualnu svojinu (WIPO) za 2022-2026

su predstavljeni kao „Strategijska kuća“, koja se sastoji od:

1. vizije - svijet u kome su inovacije i kreativnost sa bilo kog mjesta podržane intelektualnom svojinom za dobrobit svih;
2. misije - WIPO predvodi razvoj uravnoteženog i efektivnog globalnog ekosistema intelektualne svojine za promovisanje inovativnosti i kreativnosti za bolju i održiviju budućnost;
3. četiri strateška stuba - širom svijeta objasniti potencijal intelektualne svojine radi poboljšanja života svih, okupiti ljude i partnere sa zainteresovanim stranama da oblikuju budućnost globalnog ekosistema intelektualne svojine, obezbijediti visok kvalitet usluga intelektualne svojine, znanja i podatke koji omogućuju vrijednost za korisnike širom svijeta, podržati vlade, preduzeća, zajednice i pojedince za upotrebu intelektualne svojine kao oruđa za rast i održivi razvoj;
4. osnova organizacije - osposobiti zaposlene u WIPO-u da rade efikasno, saradnički i inovativno, obezbjeđujući im prave resurse, obuku i okruženje.

Strateški plan 2025 Zavoda za intelektualnu svojinu Evropske unije (EUIPO) je izgrađen na viziji pružanja „vrijednosti intelektualne svojine za preduzeća i građane u Evropi“, kroz niz međusobno povezanih aktivnosti, od kojih je svaka usredsređena na strateški pokretač koji ujedinjuje EUIPO i njene zainteresovane strane oko zajedničkog cilja. Saradnja na polju intelektualne svojine unutar EU i globalno, uključujući aspekte sprovođenja, je ključna aktivnost. Prvi strateški cilj - „Međusobno povezan, efikasan i pouzdan sistem intelektualne svojine za unutrašnje tržište“ utvrđuje da EUIPO namjerava da nadograđuje već stvorene mreže, kako bi poboljšala oblast intelektualne svojine u novom okruženju. Drugi strateški cilj – „Napredne usluge orijentisane na korisnika“ podrazumijeva radnje koje će se preduzeti kako bi se klijentima EUIPO-a, uključujući mala i srednja preduzeća, velika preduzeća i posrednike, pružili najsavremeniji alati, usluge i smjernice koje su im potrebne da bi napredovali u ovom novom okruženju. Treći strateški cilj - „Dinamični skupovi organizacionih vještina i inovativno radno mjesto po izboru“ prepoznaje da EUIPO mora da nastavi da se razvija u smislu skupova vještina i radnih praksi, kako bi na održiv način pružao visokokvalitetne usluge registracije i obavljao svoje druge ključne zadatke u najsavremenijem radnom okruženju koje koristi najbolje aspekte tehnoloških promjena i omogućava širi doprinos sistemu intelektualne svojine u cjelini.

Strateški plan 2023 Evropskog patentnog zavoda (EPO) predstavlja novi okvir za saradnju između svih zainteresovanih strana u sistemu intelektualne svojine, radi obezbjeđivanja prosperitetne budućnosti za evropske inovacije i snažnu mrežu patenata. Zasniva se na pet ciljeva: Angažovani i osnaženi - izgraditi angažovanu, stručnu i organizaciju spremnu na saradnju; Digitalna transformacija - pojednostaviti i modernizovati EPO IT sisteme; Ovladajte kvalitetom - efikasno isporučivati proizvode i usluge visokog kvaliteta; Partner za pozitivan uticaj - izgraditi evropski patentni sistem i mrežu sa globalnim uticajem; Sigurna održivost - obezbijediti sigurnu dugoročnu održivost.

5. Međunarodna saradnja u oblasti intelektualne svojine

Ministarstvo ekonomskog razvoja i turizma, kao organ državne uprave koji je nadležan za međunarodnu saradnju u oblasti intelektualne svojine, sprovodi redovnu i intenzivnu međunarodnu saradnju u oblasti intelektualne svojine sa Svjetskom organizacijom za intelektualnu svojinu (WIPO), Zavodom za intelektualnu svojinu Evropske unije (EUIPO) i Evropskim zavodom za patente (EPO). Ministarstvo ekonomskog razvoja i turizma obavlja

bilateralnu saradnju sa zavodima za intelektualnu svojinu država iz regiona i šire. Pored toga, Ministarstvo ekonomskog razvoja i turizma koristi podršku iz okvira IPA i TAIEX instrumenata.

5.1. Saradnja sa WIPO-om

Crna Gora je članica WIPO-a od 4. decembra 2006. godine. Crna Gora je strana u 23 sporazuma kojima WIPO administrira i članica 13 tijela WIPO-a.

Saradnja između Ministarstva ekonomskog razvoja i turizma i WIPO-a odvija se na osnovu godišnjih planova rada koji se dogovaraju sa WIPO Sektorom za razvijene i države u tranziciji (TDC). U cilju ojačanja saradnje, u oktobru 2018. godine potpisan je Memorandum o razumijevanju koji predstavlja osnovu za unaprjeđenje saradnje.

Crna Gora ostvaruje saradnju sa WIPO-om i kroz članstvo u CEBS grupi (Grupa centralno-evropskih i baltičkih država) koje omogućava učešće u postupcima odlučivanja o najvažnijim pitanjima iz domena rada WIPO-a.

Saradnja između Crne Gore i WIPO-a sprovodi se kroz:

- Implementaciju sporazuma o međunarodnoj registraciji prava intelektualne svojine;
- Učešće na godišnjim zasjedanjima WIPO-a: Generalne skupštine i Skupština unija država članica WIPO konvencija;
- Učešće u radu redovnih sjednica stalnih komiteta WIPO-a;
- Učešće na diplomatskim konferencijama;
- Učešće na među-regionalnim, regionalnim i međunarodnim događajima koje WIPO organizuje;
- Učešće osoblja Ministarstva ekonomskog razvoja i turizma i drugih institucija iz crnogorskog sistema zaštite i sprovođenja prava intelektualne svojine na obukama, radionicama, seminarima koje organizuje WIPO, kao i događajima koje WIPO organizuje u saradnji sa nacionalnim zavodima/institucijama za intelektualnu svojinu iz regiona i šire, radi sticanja novih znanja i vještina;
- Zajedničku organizaciju nacionalnih, među-regionalnih i regionalnih seminara, radionica i konferencija u cilju podizanja svijesti javnosti;
- Legislativnu podršku koju WIPO pruža Crnoj Gori, kroz ekspertsku i savjetodavnu pomoć u izradi zakona iz oblasti intelektualne svojine;
- Podršku WIPO-a u izradi strategijskih dokumenata (nacionalne strategije intelektualne svojine);
- Saradnju sa WIPO Akademijom, kroz pohađanje kurseva koje Akademija organizuje za osoblje nacionalnih zavoda/institucija za intelektualnu svojinu i drugih državnih organa iz sistema za zaštitu i sprovođenje prava intelektualne svojine;
- Podršku u oblasti informacionih tehnologija (kroz ugradnju IPAS programa u Ministarstvu ekonomskog razvoja i turizma).

5.2. Saradnja sa EUIPO-om

Saradnja sa EUIPO-om odvija se na osnovu godišnjih planova rada. U cilju unaprjeđenja saradnje, Ministarstvo ekonomskog razvoaja EUIPO su zaključili Memorandum o razumijevanju, koji je potpisan u avgustu 2019. godine.

Saradnja između Crne Gore i EUIPO-a sprovodi se kroz:

- Učešće osoblja Ministarstva ekonomskog razvoja i turizma i drugih crnogorskih institucija iz sistema zaštite i sprovođenja prava intelektualne svojine na obukama, radionicama i seminarima koje organizuje EUIPO;
- Učešće predstavnika Crne Gore na konferencijama, simpozijumima i događajima visokog nivoa koje organizuje EUIPO;
- Učešće predstavnika Ministarstva ekonomskog razvoja i turizma na koordinacionim sastancima o saradnji, žigovima i dizajnima koje organizuje EUIPO, a na kojima se razmjenjuju informacije o aktuelnim pitanjima iz oblasti industrijske svojine (žigova i dizajna);
- Saradnja sa EUIPO Observatorijom radi upoznavanja sa najnovijim trendovima u oblasti intelektualne svojine kroz specijalističke obuke, koje pružaju mogućnost kreatorima politike intelektualne svojine da, na osnovu preciznih podataka koje EUIPO prikuplja, izrade efikasne politike intelektualne svojine, podrže inovativnost i kreativnost i uspostave mehanizme za suzbijanje krivotvorenja i piraterije;
- Instaliranje IT alata EUIPO-a koji znatno unaprjeđuju informacionu infrastrukturu Ministarstva ekonomskog razvoja i turizma i drugih crnogorskih institucija iz sistema zaštite i sprovođenja prava intelektualne svojine, a koji baze podataka o industrijskoj svojini čine dostupnim korisnicima (TMView, DesignView, TMClass, DesignClass, HDB, USS, i dr.).

5.3. Saradnja sa EPO-om

Saradnja sa EPO-om odvijala se na osnovu dvogodišnjih planova bilateralne saradnje. Ukupno četiri Plana bilateralne saradnje su realizovana (za periode 2012-2013, 2014-2015, 2016-2017, 2018-2019). Ovi planovi su imali osnov u Sporazumu između Vlade Crne Gore i Evropske patentne organizacije o proširenju evropskih patenata (Sporazum o proširenju), koji su Vlada Crne Gore i Evropska patentna organizacija potpisali 13.02.2008. godine, a koji je stupio na snagu 01.03.2010. godine.

U skladu sa novim Strateškim planom EPO-a za period do 2023. godine, koji je stupio na snagu sredinom 2020. godine, Ministarstvo ekonomskog razvoja i turizma i EPO potpisali su novi Sporazum o bilateralnoj saradnji.

Crna Gora ima status posmatrača u Administrativnom odboru (AC), vrhovnom tijelu Evropske patentne organizacije, kao i u Tehničkom komitetu (TOSC) i Komitetu o patentnom pravu (PLC).

Administrativni odbor uputio je Crnoj Gori poziv za pristupanje Konvenciji o evropskom patentu (EPC), na sastanku održanom u oktobru 2018. godine. Potvrđivanje navedene konvencije predstavlja preduslov za sticanje punopravnog članstva u Evropskoj patentnoj organizaciji.

Saradnja između Crne Gore i EPO-a obavlja se kroz:

- Učešće osoblja Ministarstva ekonomskog razvoja i turizma i drugih crnogorskih institucija iz sistema zaštite i sprovođenja prava intelektualne svojine na obukama, radionicama, seminarima, kao i konferencijama i drugim događajima koje organizuje EPO;
- Učešće predstavnika Crne Gore na sastancima AC-a i sastancima TOSC-a i PLC-a;
- Zajedničko organizovanje nacionalnih seminara o patentima, koji za cilj imaju podizanje svijesti profesionalne i šire javnosti u Crnoj Gori;
- Podršku u unaprjeđenju informacione infrastrukture Ministarstva ekonomskog razvoja i turizma, kroz obezbjeđenje IT opreme i ugradnju baza podataka o patentima;

- Legislativnu podršku EPO-a u izradi crnogorskog Zakona o patentima i podzakonskih akata.

5.4. Bilateralna saradnja

Ministarstvo ekonomskog razvoja i turizma obavlja bilateralnu saradnju sa zavodima za intelektualnu svojinu država iz regiona i šire, u skladu sa memorandumima o razumijevanju, na osnovu kojih je omogućena realizacija raznovrsnih aktivnosti, kao što su: učešće na obukama, seminarima, radionicama, konferencijama i drugim događajima koje organizuje Ministarstvo ekonomskog razvoja i turizma i zavodi sa kojima ima zaključene memorandume o razumijevanju, kao i razmjenu iskustava i prakse.

Crna Gora je zaključila sljedeće bilateralne međunarodne sporazume:

- Sporazum o saradnji u oblasti intelektualne svojine između Zavoda za intelektualnu svojinu Crne Gore i Zavoda za intelektualnu svojinu Republike Srbije, potpisan 16.10.2008. godine;
- Sporazum o saradnji između Zavoda za intelektualnu svojinu Crne Gore i Državnog zavoda za intelektualno vlasništvo Republike Hrvatske, potpisan 20.04.2010. godine;
- Sporazum o saradnji između Zavoda za intelektualnu svojinu Crne Gore i Zavoda za intelektualnu svojinu Slovenije, potpisan 15.06.2010. godine;
- Memorandum o razumijevanju o saradnji između Zavoda za intelektualnu svojinu Crne Gore i Mađarskog zavoda za intelektualnu svojinu, potpisan 18.07.2012. godine;
- Sporazum o saradnji između Zavoda za intelektualnu svojinu Crne Gore i Državnog zavoda za intelektualnu svojinu Ukrajine, potpisan 12.03.2013. godine;
- Memorandum o bilateralnoj saradnji između Zavoda za intelektualnu svojinu Crne Gore i Zavoda za harmonizaciju unutrašnjeg tržišta (žigova i dizajna) Evropske unije (OHIM), potpisan 20.02.2014. godine;
- Memorandum o bilateralnoj saradnji između Zavoda za intelektualnu svojinu Crne Gore i Instituta za intelektualno vlasništvo Bosne i Hercegovine, potpisan 28.05.2018. godine;
- Sporazum o saradnji između Zavoda za intelektualnu svojinu Crne Gore i Državne agencije za intelektualnu svojinu Republike Moldavije, potpisan 28.05.2018. godine;
- Sporazum o saradnji između Zavoda za intelektualnu svojinu Crne Gore i Islandskog zavoda za intelektualnu svojinu, potpisan 28.05.2018. godine;
- Memorandum o bilateralnoj saradnji između Ministarstva ekonomije i Zavoda za intelektualnu svojinu EU (EUIPO), potpisan u avgustu 2019. godine.

5.5. Podrška iz okvira TAIEX instrumenta

Ministarstvo ekonomskog razvoja i turizma koristi podršku iz okvira IPA i TAIEX instrumenta, i to: ekspertsku podršku u izradi nacrtu zakona i podzakonskih akata iz oblasti intelektualne svojine; razne vidove obuka, kao i studijske posjete radi razmjene iskustava i prakse i sticanja novih znanja i vještina.

Kad je riječ o međunarodnoj saradnji, Uprava prihoda i carina ima dobru saradnju s EUIPO-om, Svjetskom carinskom organizacijom, INTERPOL-om i EUROPOL-om. Ona prisustvuje određenim događajima za jačanje kapaciteta koji se organizuju od strane ovih institucija, kao i u gotovo svim njihovim međunarodnim operacijama. Štaviše, Uprava prihoda i carina je članica IPM sistema Svjetske carinske organizacije. Uprava prihoda i carina, takođe, ima potpisan Memorandum o razumijevanju sa duvanskim kompanijama, uključujući British American Tobacco, Japan Tobacco International i Philip Morris.

Tržišna inspekcija, Državno tužilaštvo i Privredni sud Crne Gore takođe su imali koristi od WIPO, EPO i EUIPO događaja za jačanje kapaciteta (Državno tužilaštvo je član Evropske mreže tužilaca EUIPO-a). Štaviše, Tržišna inspekcija i Uprava policije su učestvovala u multinacionalnim operacijama koje su organizovali EUROPOL i INTERPOL.

Uprava policije sprovodi međunarodnu obuku preko Odjeljenja za međunarodnu operativnu policijsku saradnju INTERPOL – EUROPOL – SIRENE, ali tek treba da se uključi u programe izgradnje kapaciteta koje organizuju EUROPOL i EUIPO.

6. Međuresorska saradnja

Službeni okvir međuinstitucionalne saradnje u oblasti prava intelektualne svojine čini Koordinacioni tim za sprovođenje prava intelektualne svojine, koji čine predstavnici Ministarstva ekonomskog razvoja i turizma - Direkcije za intelektualnu svojinu i Direkcije za normativne poslove i međunarodnu saradnju u oblasti intelektualne svojine, Uprave prihoda i carina, Uprave za inspekcijske poslove - Tržišne inspekcije, Uprave policije, Državnog tužilaštva i Privrednog suda Crne Gore. Koordinacioni tim je osnovao Radnu grupu za organizovanje i sprovođenje zajedničkih akcija usmjerenih na sprječavanje i suzbijanje vršenja povreda prava intelektualne svojine, koju čine predstavnici Uprave prihoda i carina, Tržišne inspekcija, Uprave policije i Direkcije za intelektualnu svojinu. Navedeni organi su identifikovani kao ključni u sistemu zaštite prava intelektualne svojine u Crnoj Gori, a njihovi predstavnici su imenovani za članove Radnog tima na zahtjev Ministarstva ekonomskog razvoja i turizma.

Rješenjem Ministarstva ekonomskog razvoja i turizma o obrazovanju Koordinacionog tima za sprovođenje prava intelektualne svojine utvrđeni su njegovi sljedeći zadaci:

- unaprjeđenje i jačanje saradnje između organa nadležnih za zaštitu i sprovođenje prava intelektualne svojine u Crnoj Gori;
- koordinacija aktivnosti usmjerenih na sprječavanje i suzbijanje vršenja povreda prava intelektualne svojine;
- praćenje i analiza aktivnosti nadležnih organa u vezi sa pitanjima intelektualne svojine i predlaganje mjera usmjerenih na poboljšanje efikasnosti njihovog rada;
- utvrđivanje i praćenje prioriteta u svom radu, dinamike i rokova realizacije i ocjena postignutih rezultata.

Od dana obrazovanja Koordinacionog tima za sprovođenje prava intelektualne svojine (29.03.2017. godine) do kraja 2021. godine održano je 14 sjednica Koordinacionog tima. S tim u vezi, nesporno je da je Koordinacioni tim za sprovođenje prava intelektualne svojine u značajnoj mjeri ispunio zadatke radi kojih je osnovan i da je evidentno unaprjeđenje i jačanje saradnje između organa nadležnih za zaštitu i sprovođenje prava intelektualne svojine u Crnoj Gori.

U oblasti međuresorske saradnje od izuzetnog značaja je Radna grupa za organizovanje zajedničkih akcija usmjerenih na sprječavanje i suzbijanje povreda prava intelektualne svojine. Članovi Radne grupe su predstavnici: Ministarstva ekonomskog razvoja i turizma - Direkcije za intelektualnu svojinu, Uprave prihoda i carina, Uprave policije i Uprave za inspekcijske poslove - Tržišne inspekcije. Radna grupa je u prethodnom periodu svoje aktivnosti planirala i organizovala u skladu sa planom aktivnosti koji donosi početkom svake godine, a preduzimala je i aktivnosti u cilju povećanja nivoa svijesti javnosti o koristima zaštite prava intelektualne svojine, štetnim efektima kupovine i konzumiranja proizvoda koji se neovlašćeno distribuiraju na tržištu Crne Gore, kao i načinima da se spriječi pojava takvih proizvoda. Takođe, jedan od ciljeva bila je edukacija

učenika srednjih škola o krivotvorenim i piraterizovanim proizvodima koji se na internetu prodaju kao originalni proizvodi, a koji se kao posebna ciljna grupa najčešće upuštaju u kupovinu te vrste, privučeni pristupačnom cijenom proizvoda na internetu. Takođe, izuzetno važna aktivnost Radne grupe bila je informisanje privrednika o važnosti zaštite prava intelektualne svojine na svim nivoima, kao i unaprjeđenje saradnje sa zastupnicima nosilaca prava intelektualne svojine. Saglasno navedenom, Radna grupa je sprovedla ukupno 15 aktivnosti, i to: "dani zajedničke akcije" - osam (2018-3, 2019-3, 2020-2) i javne kampanje (javne tribine, okrugli stolovi, edukacije) - sedam (2018-2, 2019-4, 2020-1).

Pored navedenog, a u cilju unaprjeđenja saradnje u oblasti intelektualne svojine, sa ciljem podizanja svijesti o značaju intelektualne svojine, kroz uspostavljanje odgovarajućih mehanizama za redovnu razmjenu informacija i preduzimanje zajedničkih aktivnosti, 28.05.2018. godine potpisani su i:

- Sporazum o saradnji između Zavoda za intelektualnu svojinu Crne Gore i Univerziteta Crne Gore;
- Sporazum o saradnji između Zavoda za intelektualnu svojinu Crne Gore i Privredne komore Crne Gore.

7. Trenutno stanje u oblasti intelektualne svojine

U prethodnom periodu sproveden je određeni broj aktivnosti u cilju unaprjeđenja politike intelektualne svojine u Crnoj Gori, naročito u periodu od 2015. do 2022. godine, što je period nakon posljednje važeće strategije kojom se uređivao dalji pravac i vizija razvoja ove oblasti. Iz prethodne anlike zakonodavnog i institucionalnog okvira, možemo konstatovati da je zakonodavni okvir u ogromnoj mjeri prilagođen pravnim tekovinama Evropske unije, sa čime će se nastaviti i u narednom periodu, a radi stvaranja pravnog osnova za obezbjeđivanje što efikasnijeg i razvijenijeg sistema intelektualne svojine. Prethodno pomenute analize ukazuju i na određene manjkavosti koje trenutno onemogućavaju da intelektualna svojina bude na nivou na kojem je u EU. U prvom planu riječ je o zakonskim rješenjima u dijelu pronalazaka, dizajna i autorskih prava nastalih u radnom odnosu ili po narudžbi, kao i javnim nabavkama, nepostojanju prekršajnih odredbi u Zakonu o autorskom i srodnim pravima i još uvijek neuređen sistem povrede prava intelektualne svojine na internetu. Osim toga nepostojanje nacionalnog pravno-institucionalnog okvira za alternativno rješavanje sporova povodom naziva internet domena je, takođe, prepoznato kao ograničenje u daljem razvoju ove oblasti.

Nadalje, analizirajući sve institucije uključene u implementaciju predmetne politike, izdvaja se pitanje administrativnih kapaciteta, kako u Direkciji za intelektualnu svojinu, tako i u ostalim institucijama, naročito onima koje su zadužene za sprječavanje povreda prava intelektualne svojine. Problem nepostojanja tržišnih inspektora, kao i službenika u odjeljenju za suzbijanje privrednog kriminala posebno specijalizovanih za predmetnu oblast, postojanje samo jednog državnog tužioca koji je specijalizovan za datu oblast, nepostojanje prostora za skladištenje oduzete robe, nemogućnost uništenja iste, ali i izostanak djelovanja kod povreda prava intelektualne svojine na internetu, utiče na nemogućnost potpunog razvoja intelektualne svojine.

Takođe, u proteklom periodu pokazalo se da je otežano funkcionisanje organizacija za kolektivno ostvarivanje autorskog i srodnih prava, zbog neusaglašenosti stava predmetnih organizacija i samih korisnika u pogledu tarifa koje se plaćaju za korišćenje autorskih djela. Naime, Unija poslodavaca Crne Gore i Savjet stranih investitora u Crnoj Gori obratili su se Savjetu za konkurentnost i ukazali na određene probleme sa kojima se susrijeću u praksi, a koji se odnose na primjenu Zakona o autorskom i srodnim pravima i odnos sa pojedinim organizacijama za

kolektivno ostvarivanje autorskog i srodnih prava u Crnoj Gori, sa posebnim osvrtom na opravdanost ubiranja naknade tokom trajanja pandemije izazvane korona virusom. Predložili su pokretanje postupka kontrole rada organizacija i formiranje radne grupe, kako bi se izvršila uporedna analiza sa zemljama regiona i EU i na osnovu dobijenih rezultata pristupilo eventualnoj izmjeni Zakona o autorskom i srodnim pravima u dijelu utvrđivana tarife i visine naknade. Dakle, predstavnici privrede, koji su korisnici autorskih djela i predmeta srodnih prava, imaju percepciju da organizacije za kolektivno ostvarivanje autorskih prava prikupljaju velike prihode koje neadekvatno raspodjeljuju autorima. S druge strane, određene organizacije za kolektivno ostvarivanje autorskih prava smatraju da naknadu koja je utvrđena tarifama treba i povećati, kako bi se obezbijedila adekvatnija sredstva za raspodjelu autorima. Ministarstvo ekonomskog razvoja i turizma je poslalo izjašnjenje u kome navodi da kontinuirano vrši nadzor nad radom kolektivnih organizacija, na različite načine i ističe da svaka organizacija za kolektivno ostvarivanje autorskih prava postoji zbog autora, odnosno nosilaca prava, ovlašćena je da ih zastupa, a plaćanje naknade za korišćenje autorskog djela zakonska je obaveza za sve korisnike predmeta zaštite, osim u slučajevima propisanim Zakonom o autorskom i srodnim pravima. Ukazano je i da su neke organizacije u toku trajanja pandemije odobravale popuste od 20% do 50% i da u toku određenog perioda nijesu naplaćivale tarifu. Savjet za konkurentnost donio je zaključak kojim se zadužuje Ministarstvo ekonomskog razvoja i turizma da, kao koordinator, obrazuje radnu grupu čiji će članovi, između ostalog, biti predstavnici privrednih udruženja i organizacija za kolektivno ostvarivanje autorskog i srodnih prava u Crnoj Gori, sa zadatkom da izvrši analizu postojećih tarifa odnosno naknada za korišćenje autorskih djela i predmeta srodnih prava u Crnoj Gori sa uporednom praksom i iskustvima i, eventualno, predloži preispitivanje istih.

U skladu sa navedenim, Ministarstvo ekonomskog razvoja i turizma je 04.08.2021. godine obrazovalo Radnu grupu za izradu analiza tarifa, odnosno naknada za pojedine oblike korišćenja autorskog djela i predmeta srodnih prava. Radnu grupu, pored predstavnika Ministarstva ekonomskog razvoja i turizma, čine predstavnici Privredne komore Crne Gore, Unije poslodavaca Crne Gore, Savjeta stranih investitora u Crnoj Gori, NVO Organizacije za zaštitu prava autora muzike Crne Gore – PAM CG, Organizacije za zaštitu prava filmskih producenata u Crnoj Gori – A-PRAVA MONTENEGRO, Organizacije za ostvarivanje reprografskih prava Crne Gore – ORPCG i NVU "Interpretatori Crne Gore – IN CG". Zadaci Radne grupe su da:

- izradi analize postojećih tarifa, odnosno naknada za pojedine oblike korišćenja autorskog djela i predmeta srodnih prava;
- sagleda uporednu praksu i iskustva i izradi uporednu analizu tarifa zemalja u okruženju, kao i pojedinih zemalja članica Evropske unije koje mogu biti komparativne sa Crnom Gorom;
- izvrši komparaciju postojećih tarifa u Crnoj Gori u odnosu na tarife zemalja u okruženju, kao i pojedinih zemalja članica Evropske unije;
- na osnovu prethodnih analiza i komparacija, eventualno predloži preispitivanje postojećih tarifa.

Nizak nivo svijesti potencijalnih korisnika o pitanjima prava intelektualne svojine utiče na njihovu nedovoljnu motivisanost za registraciju predmetnih prava, jer ne posjeduju znanje o benefitima koje registracija daje korisnicima, što utiče i na ukupan broj podnešenih prijava za registraciju ovih prava. Zbog toga je i ukupan doprinos intelektualne svojine ekonomskom rastu na nižem nivou od npr. evropskih zemalja. Uz ovaj problem, postoji i problem nedovoljne proaktivnosti i zainteresovanosti nosilaca prava da reaguju u predmetima za koji ih obavijesti Uprava prihoda i carina, o prekidu postupka (zbog male količine robe, relativno malog tržišta Crne Gore i sl). I pored činjenice da Uprava ulaže ogromne napore da se spriječi promet krivotvorene robe, ipak jedan dio robe se, uz pisani ili prećutni pristanak nosilaca prava, nađe u prometu/tržištu.

Dalje u tekstu dat je osvrt na najvažnije segmente koji se tiču politike intelektualne svojine.

7.1. Ocjena prethodne strategije intelektualne svojine 2012-2015

Predmetnom strategijom bilo je predviđeno pet strateških ciljeva, i to:

1. Unaprijeđeno sprovođenje prava intelektualne svojine;
2. Povećani ekonomski rast kroz djelotvornu upotrebu intelektualne svojine;
3. Poboljšane metode sticanja i upravljanja intelektualnom svojinom;
4. Bolje razumijevanje upotrebe i vrijednosti intelektualne svojine od strane preduzeća i javnosti, kao i važnosti sprovođenja prava intelektualne svojine;
5. Unaprjeđivanje i modernizacija informacionih sistema u pogledu pitanja intelektualne svojine.

Navedeni ciljevi bili su postavljeni na osnovu procjene stanja u sistemu intelektualne svojine u Crnoj Gori u 2011. godini, pri čemu je važno napomenuti da je do sticanja nezavisnosti Crne Gore predmetna oblast bila uređena isključivo propisima prethodne državne zajednice. Implementacija ovih ciljeva, iako ne u potpunosti sprovedena, značajno je doprinijela jačanju sistema intelektualne svojine u Crnoj Gori.

Najveći stepen realizacije postignut je kod strateških ciljeva "unaprijeđeno sprovođenje prava intelektualne svojine" i „bolje razumijevanje upotrebe i vrijednosti intelektualne svojine od strane preduzeća i javnosti, kao i važnosti sprovođenja prava intelektualne svojine“. Navedeno je rezultiralo unaprjeđenjem sistema sprovođenja prava, naročito jačanjem koordinacije i mehanizama saradnje između institucija nadležnih za oblast intelektualne svojine u Crnoj Gori i sprovođenje različitih aktivnosti usmjerenih na podizanje svijesti javnosti o značaju prava intelektualne svojine.

Glavni problem prilikom ispunjavanja postavljenih ciljeva odnosio se na manjak administrativnih kapaciteta i nedostatak sredstava, kao i nedovoljnu svijest o značaju prava intelektualne svojine od strane opšte javnosti, kompanija i građana, kao i na njihovu spremnost da budu aktivnije uključeni u razmatranje pitanja iz oblasti intelektualne svojine.

Implementacija strategije koordinirana je od strane Ministarstva ekonomije, kroz rad Radne grupe za praćenje implementacije Strategije i Akcionog plana za njeno sprovođenje, koju su činili predstavnici svih relevantnih institucija.

Strategija nije predviđala obavezu izrade formalnih izvještaja putem kojih bi Vlada Crne Gore bila upoznata sa realizacijom aktivnosti predviđenih Akcionim planom.

Najznačajnije lekcije naučene iz implementacije ove Strategije odnose se na neophodnost kontinuirane saradnje između institucija nadležnih za oblast intelektualne svojine u Crnoj Gori, neophodnost jačanja administrativnih kapaciteta, jačanje saradnje između nosilaca prava i korisnika i konstantnu potrebu za podizanjem svijesti javnosti o ovoj tematici, potrebu jačanja saradnje sa međunarodnim i regionalnim organizacijama i praćenja najnovijih tendencija u ovoj oblasti na globalnom nivou.

7.2. Ključni statistički podaci o implementaciji prava intelektualne svojine u Crnoj Gori za period 2016 - 2020

Statistički podaci koji ilustruju registraciju i sprovođenje prava intelektualne svojine su od posebnog (tj. dodatnog) značaja u slučaju Crne Gore. Naime, jedno od četiri završna mjerila za poglavlje 7 pristupnih pregovora s EU - i ono koje predstavlja najveći izazov - je da Crna Gora „**obezbjedi dovoljne administrativne kapacitete za postupak registracije i sprovođenja**

prava intelektualne svojine“ i „obezbjedi evidenciju bilansa ostvarenih rezultata o istražnim postupcima, krivičnim gonjenjima i sudskim postupcima u slučaju kršenja prava“.

Nadalje, s obzirom na to da su preostala tri završna mjerila praktično ispunjena, čini se da je osiguranje zadovoljavajućeg i vjerodostojnog bilansa rezultata u ovom pogledu od presudne važnosti.

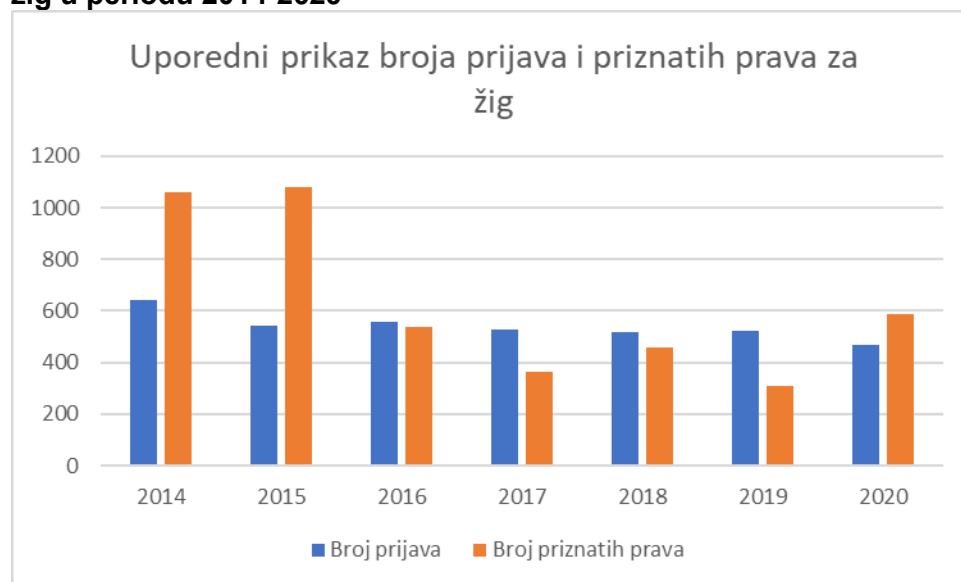
Jedna od pozitivnih posljedica gore opisanog skupa okolnosti je ta što su, barem tokom posljednjih približno sedam godina, prikupljeni i predstavljeni statistički podaci o primjeni zakonodavstva iz oblasti intelektualne svojine primjenom metodologije koja je u velikom obimu u skladu sa EU standardima. Imajući u vidu navedeno, Ministarstvo ekonomskog razvoja i turizma priprema, objedinjava i dostavlja Evropskoj komisiji tromjesečne, šestomjesečne i godišnji statistički izvještaj o sprovođenju prava intelektualne svojine svih državnih organa uključenih u registraciju i sprovođenje prava intelektualne svojine. Takođe, godišnji statistički izvještaj sadrži i uporedni prikaz najvažnijih statističkih podataka po godinama, počev od 2014. godine, od kada su i otvoreni pregovori sa EU za poglavlje 7 – Pravo intelektualne svojine, a koji ukazuju na konkretne, mjerljive i vidljive rezultate o napretku u registraciji i sprovođenju prava intelektualne svojine. U nastavku je dat samo osnovni komparativni pregled statističkih informacija na nacionalnom nivou za period 2014-2020¹ svih organa uključenih u registraciju i sprovođenje prava intelektualne svojine.

Uporedni prikaz o registraciji i sprovođenju prava intelektualne svojine 2014-2020

MINISTARSTVO EKONOMSKOG RAZVOJA I TURIZMA

Žig

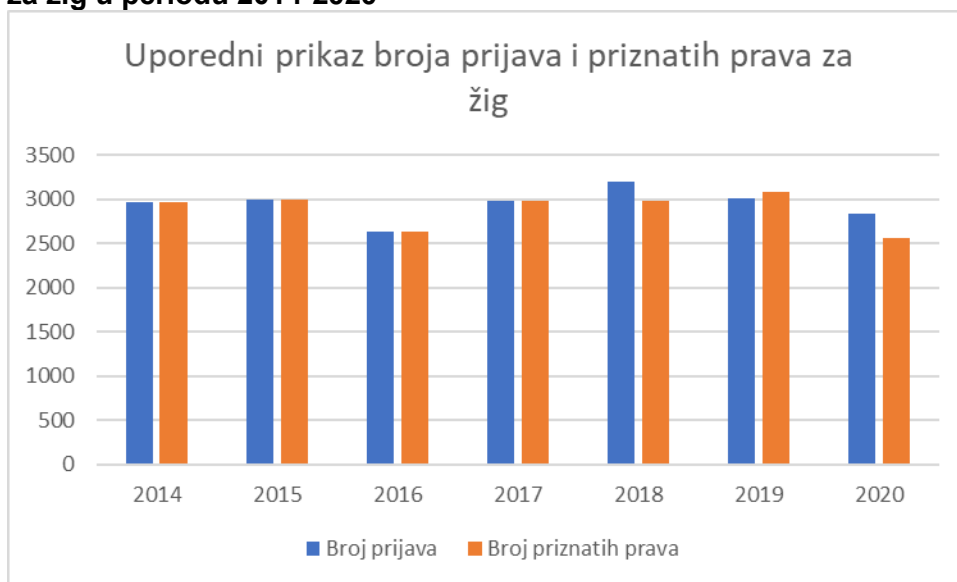
Grafik 1: Uporedni prikaz broja podnešenih nacionalnih prijava i broja priznatih prava za žig u periodu 2014-2020

¹ Uporedni statistički pregled ne sadrži podatke iz 2021. i 2022. godine. Zbog uticaja Covid 19 pandemije, kao i sajber napada na Crnu Goru, statistički podaci iz ovog perioda nijesu relevantni i uporedivi.

Iz prethodnog grafika može se zaključiti da broj prijava za žig ima određeni kontinuitet. Može se ustanoviti da je broj podnešenih prijava najmanji u 2020. godini, a razlog proizilazi iz situacije pruzrokovane pandemijom COVID 19. Sa druge strane, broj priznatih prava u 2014. i 2015. godini bio je na neuporedivo većem nivou, iz razloga što je u tom periodu i dalje vršen upis priznatih prava koja su bila registrovana u Zavodu za intelektualnu svojinu Državne zajednice Srbije i Crne Gore i Zavodu za intelektualnu svojinu Srbije, a na osnovu Zakona o žigu („Službeni list CG“, broj 72/10) i Uredbe o obezbjeđivanju primjene prava iz oblasti intelektualne svojine („Službeni list RCG“, br. 61/07 i 70/08). Naime, radi se o obezbjeđivanju primjene prava iz oblasti intelektualne svojine za već registrovana prava, na osnovu prijave podnijete, odnosno upisane u odgovarajući registar u navedenim zavodima, nastala prije početka rada Zavoda za intelektualnu svojinu Crne Gore, koji je imao ovu obavezu od osnivanja 2008. godine i trajala je do 2015. godine.

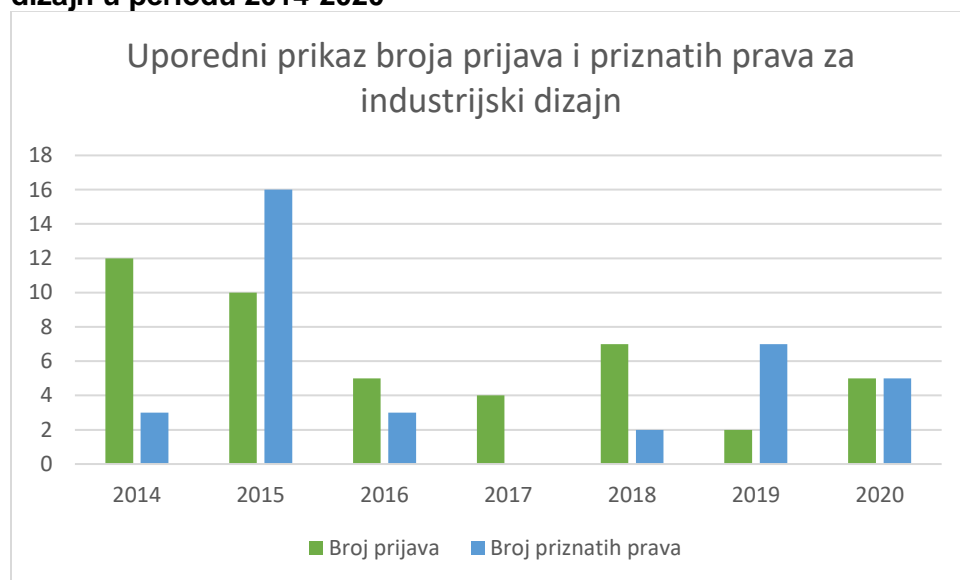
Grafik 2: Uporedni prikaz broja podnešenih međunarodnih prijava i broja priznatih prava za žig u periodu 2014-2020

Posmatrajući prethodni grafik, zaključujemo da je u 2016. godini došlo do pada broja podnešenih i priznatih prava u odnosu na prethodne dvije godine. Tokom 2017, 2018 i 2019. godine bilježi se određeni rast, međutim u 2020. godini dolazi do pada i u pogledu podnešenih prijava, ali i priznatih prava. Potencijalni uzrok proizilazi iz situacije izazvane pandemijom COVID 19 i neposjedovanju adekvatnog sistema elektronske prijave. Posmatrano u kontekstu upoređivanja broja podnijetih prijava i priznatih prava, evidentno je da je u periodu od 2014. do 2018. godine taj broj na približno istom nivou. Međutim u posljednje tri posmatrane godine situacija je nešto drugačija. Naime u 2018. godini je broj prijava veći od broja priznatih prava, u 2019. je broj priznatih prava neznatno nadmašio broj prijava, dok je u 2020. godini broj priznatih prava osjetno manji od broja podnešenih prijava. Ovo iz razloga što se radi o izuzetno kompleksnom postupku koji traje od 6 do 12 mjeseci i određeni broj prijava ne ispunjava uslove, budu odbijene ili se postupak obustavi, saglasno Zakonu.

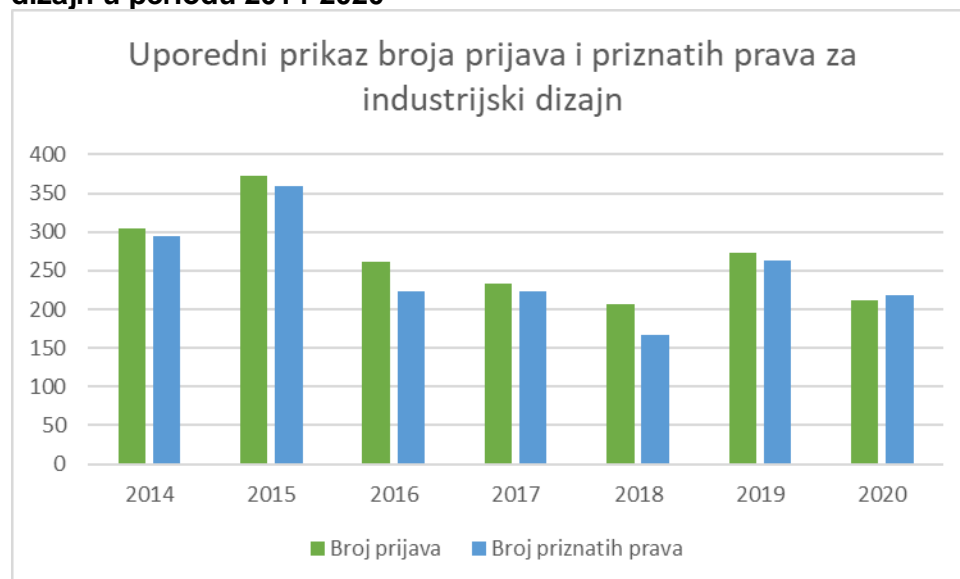
Industrijski dizajn

Grafik 3: Uporedni prikaz broja nacionalnih prijava i broja priznatih prava za industrijski dizajn u periodu 2014-2020

Broj nacionalnih prijava za industrijski dizajn bilježi najveći rast u 2014. godini. Kao što se može vidjeti iz prethodnog grafika, tokom 2017. godine nije bilo nijednog priznatog prava po ovom osnovu. U 2018. godini je broj prijava znatno premašio broj priznatih prava, a obrnuta situacija uslijedila je u 2019. godini, upravo zato što su riješene prijave iz prethodnog perioda. U 2020. godini je broj podnijetih prijava i broj priznatih prava na istom nivou.

Grafik 4: Uporedni prikaz broja međunarodnih prijava i broja priznatih prava za industrijski dizajn u periodu 2014-2020

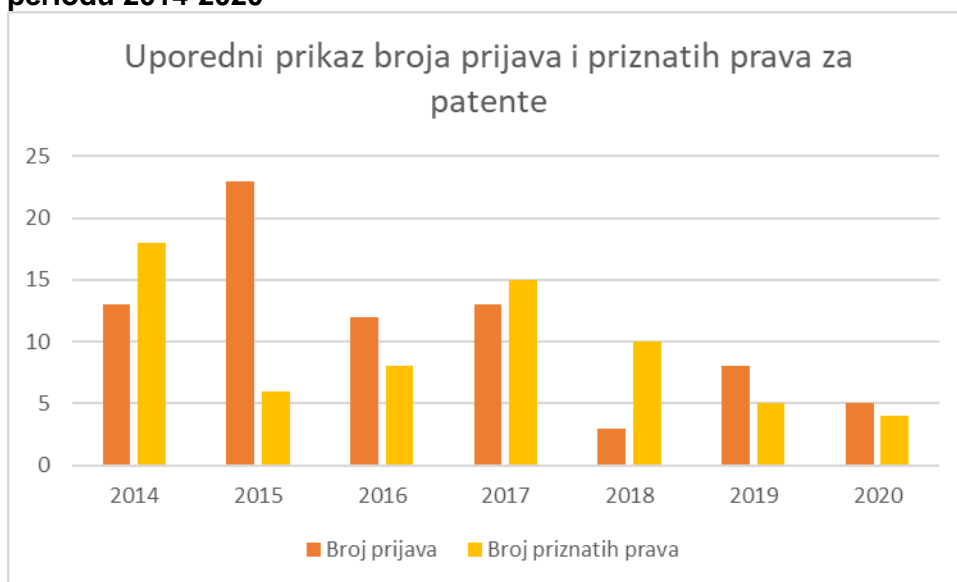

Iako je u 2015. godini broj priznatih međunarodnih prava za industrijski dizajn na visokom nivou, iz prethodnog grafičkog prikaza evidentno je da je isti u 2020. godini na znatno nižem nivou, skoro približan onom iz 2018. godine. U pogledu broja podnijetih prijava i priznatih prava on je, osim u 2016. i 2018. godini, na približno istom nivou. Sve navedeno je iz razloga što se radi o zahtjevima

koji se podnose WIPO-u, koji ispituje urednost zahtjeva i uređuje prijavu, a u Crnoj Gori se prijave ispituju samo sa aspekta razloga za odbijanje propisanih Zakonom o pravnoj zaštiti industrijskog dizajna.

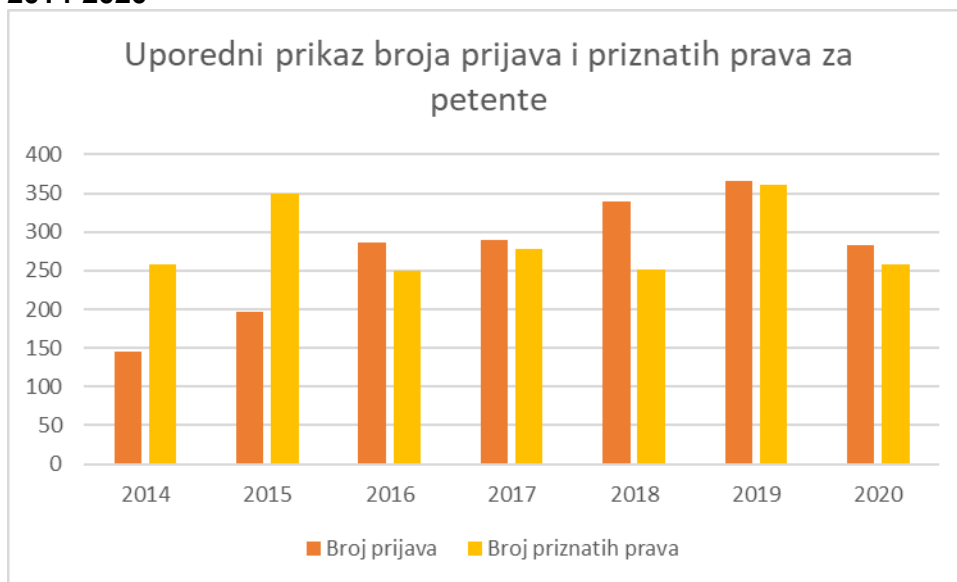
Patent

Grafik 5: Uporedni prikaz broja nacionalnih prijava i broja priznatih prava za patente u periodu 2014-2020

Posmatrajući prethodni grafički prikaz, možemo zaključiti da je broj podnešenih prijava tokom 2015. godine bio na najvećem nivou, iz razloga što je u tom periodu i dalje vršen upis priznatih prava koja su registrovana u Zavodu za intelektualnu svojinu Državne zajednice Srbije i Crne Gore i Zavodu za intelektualnu svojinu Srbije, a na osnovu Uredbe o obezbjeđivanju primjene prava iz oblasti intelektualne svojine („Službeni list RCG“, br. 61/07 i 70/08). Naime, radi se o obezbjeđivanju primjene prava iz oblasti intelektualne svojine za već registrovana prava, na osnovu prijave podnijete, odnosno upisane u odgovarajući registar u navedenim zavodima, nastala prije početka rada Zavoda za intelektualnu svojinu Crne Gore, koji je imao ovu obavezu od osnivanja 2008. godine i trajala je do 2015. godine. Takođe, 2015. godine Ministarstvo nauke je raspisalo konkurs za sufinansiranje pronalazača, što je rezultiralo povećanim brojem prijava. U periodu nakon 2015. godine bilježi se opadajući trend, iako je tokom 2017. godine ostvareno određeno povećanje u odnosu na 2016. godinu. Taj broj je na izuzetno niskom nivou u 2018, ali i 2020. godini, a uzroci mogu biti to što je pronalazaštvo, samo po sebi, skupo i pronalazak je, kod nas posebno, teško komercijalizovati. Što se tiče broja priznatih prava za patente, on je u 2020. godini na najnižem nivou u odnosu na preostale godine posmatranog perioda iz navedenih razloga, kao i zbog situacije pruzrokovane pandemijom COVID 19.

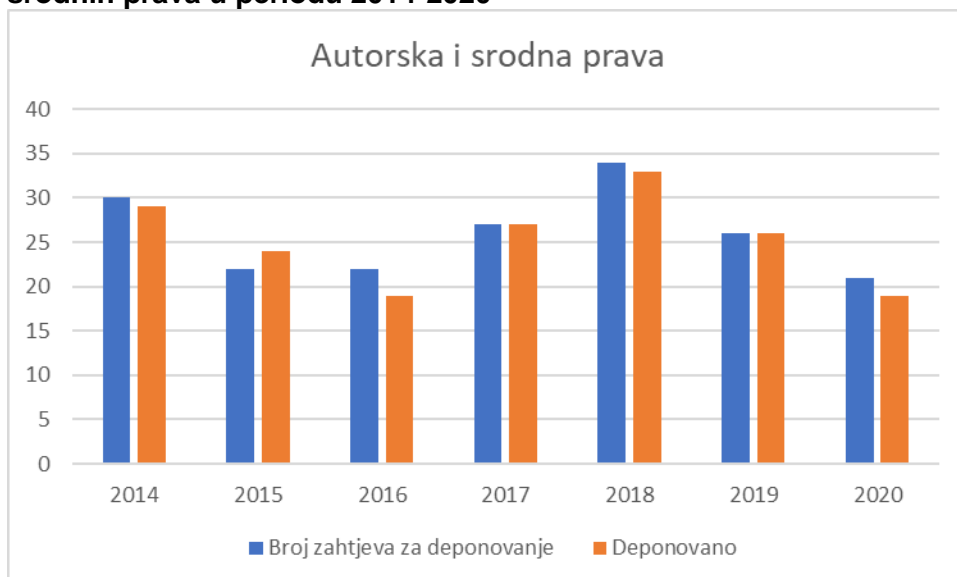
Grafik 6: Uporedni prikaz broja prijava (EP) i broja priznatih prava za patente u periodu 2014-2020

Broj prijava i priznatih prava za patente su bili najbrojniji u 2019. godini, a tokom 2020. godine bili su na približno istom nivou. U 2014. i 2015. godini broj podnešenih prijava bio je manji od broja priznatih prava, uglavnom jer su riješene prijave iz prethodnog perioda. Tokom 2018. godine bilježi se veći broj prijava u odnosu na broj priznatih prava. Ovo iz razloga što se radi o izuzetno kompleksnom postupku koji traje od 18 do 22 mjeseca i određeni broj prijava ne ispunjava uslove, budu odbijene ili se postupak obustavi, saglasno Zakonu. Iako su prijave i priznata prava tokom 2019. najbrojniji, u 2020. godini bilježi se određeni pad, zbog situacije izazvane COVID 19 pandemijom.

Autorsko i srodna prava

Grafik 7: Uporeni prikaz broja zahtjeva za deponovanje i broja deponovanih autorskih i srodnih prava u periodu 2014-2020

Iako je trend zahtjeva za deponovanje, posmatrano u odnosu na 2014. godinu opadajući, izuzimajući 2018. godinu, možemo zaključiti da je broj zahtjeva za deponovanje i broj

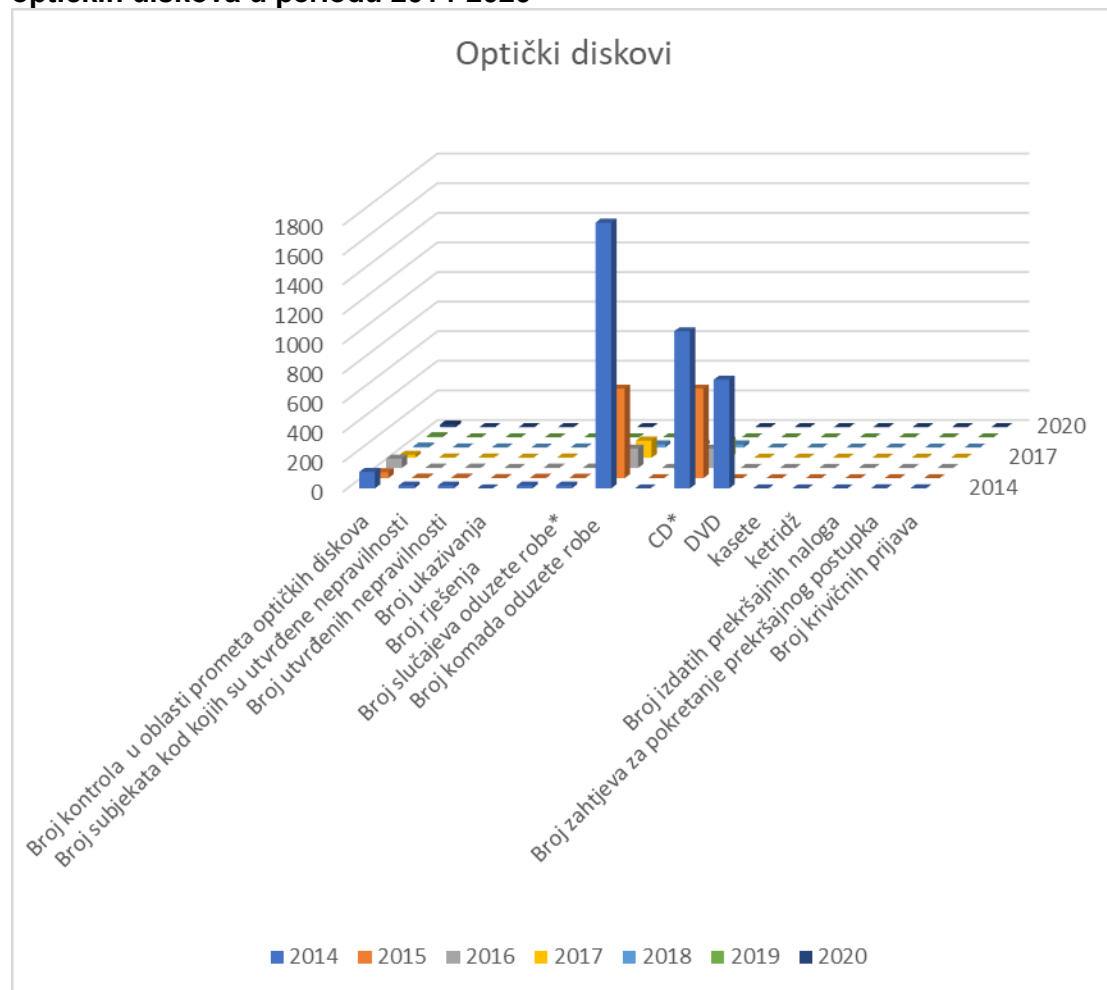
deponovanih autorskih i srodnih prava približan. Naime, deponovanje djela je volja samog autora da li će svoje djelo “dati na čuvanje” kod ovog Ministarstva i time, u slučaju sudskog spora, stvoriti oborivu pretpostavku da je to djelo njegovo. U odnosu na postupak deponovanje službenici ovog Ministarstva nastavljaju sa ulaganjem napora da zainteresovanim licima, u pisanoj i usmenoj komunikaciji, približe značaj, razloge i koristi postupka deponovanja autorskog djela, a prvenstveno zbog efikasnost vođenja eventualnog sudskog spora.

Na osnovu naprijed navedenih statističkih podataka, može se utvrditi da je broj podnijetih prijava za registraciju prava industrijske svojine-žigova i patenata zadržao svoj kontinuitet iz čega se može zaključiti da postoji velika zainteresovanost za zaštitu ovih prava za teritoriju Crne Gore. Takođe, na osnovu navedenih podataka može se konstatovati da je neophodno raditi na podsticanju i širenju svijesti fizičkih i pravnih lica o benefitima registracije prava industrijskog dizajna na nacionalnom i međunarodnom nivou, kao i autorskih djela.

UPRAVA ZA INSPEKCIJSKE POSLOVE-TRŽIŠNA INSPEKCIJA

Autorsko i srodna prava

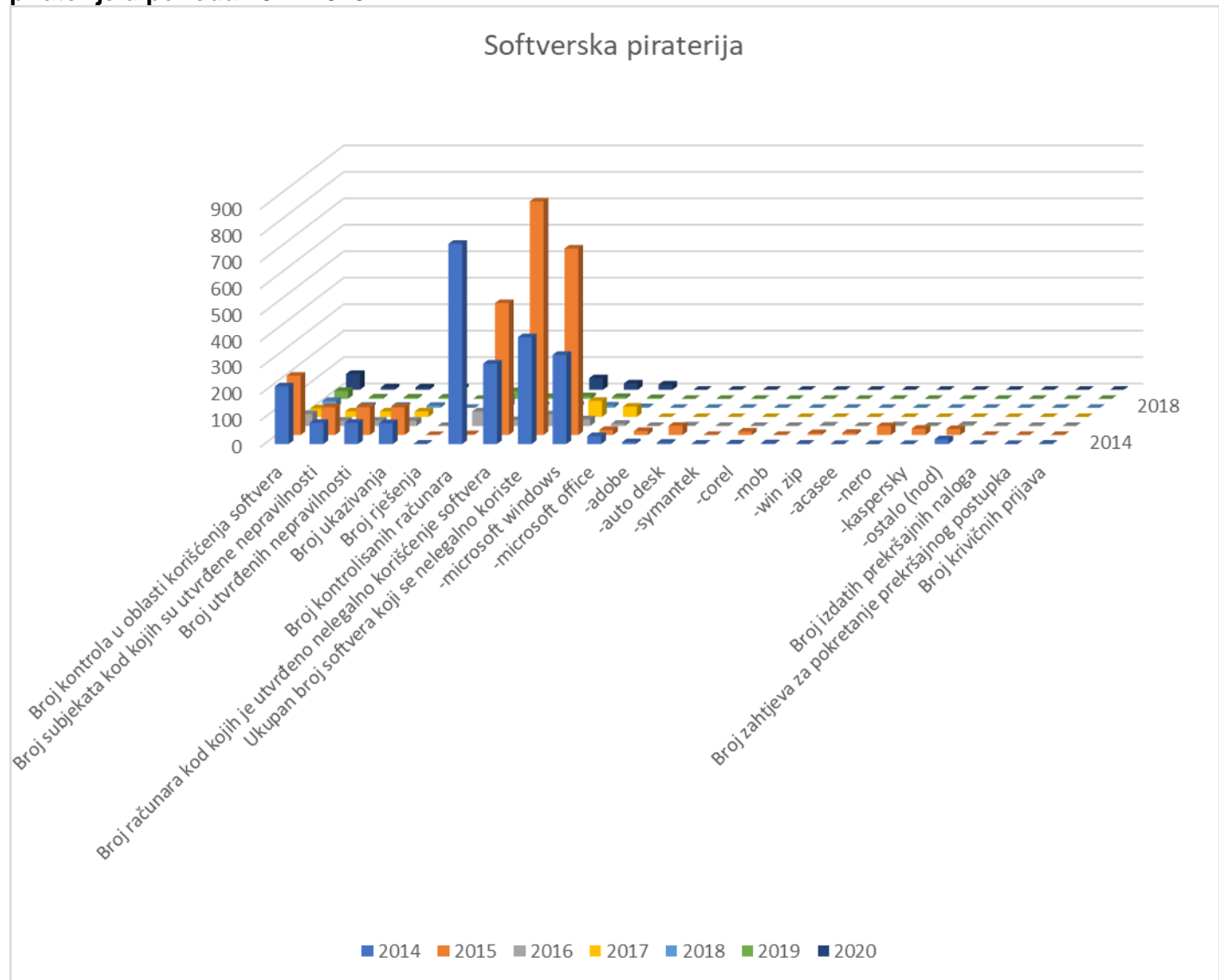
Grafik 8: Prikaz postupanja tržišne inspekcije u pogledu kontrola u oblasti prometa optičkih diskova u periodu 2014-2020

Iz predmetnog prikaza zaključujemo da je broj kontrola u oblasti prometa optičkih diskova, komada oduzete robe, naročito CD i DVD bio najveći u 2014. godini, dok je taj trend u ostalim godinama opadajući. Isti je slučaj i sa brojem subjekata kod kojih su utvrđene nepravilnosti,

brojem utvrđenih nepravilnosti, rješenja, izdatih prekršajnih naloga i sl. Takođe, treba pomenuti da je broj ukazivanja u 2015. godini jedan, dok u ostalim godinama posmatranog perioda nije bilo ukazivanja. Što se tiče broja rješenja i oduzete robe, kao i utvrđenih nepravilnosti, u posljednje dvije posmatrane godine (2019 i 2020) istih nije bilo. Razlog navedenom je i taj što sa pojavom nove tehnologije, optički uređaji postaju manje relevantni kada je u pitanju njihova upotreba, pa je samim tim značajno manje krivotvorenih CD i DVD.

Grafik 9: Prikaz postupanja tržišne inspekcije u pogledu kontrola u oblasti softverske piraterije u periodu 2014-2020

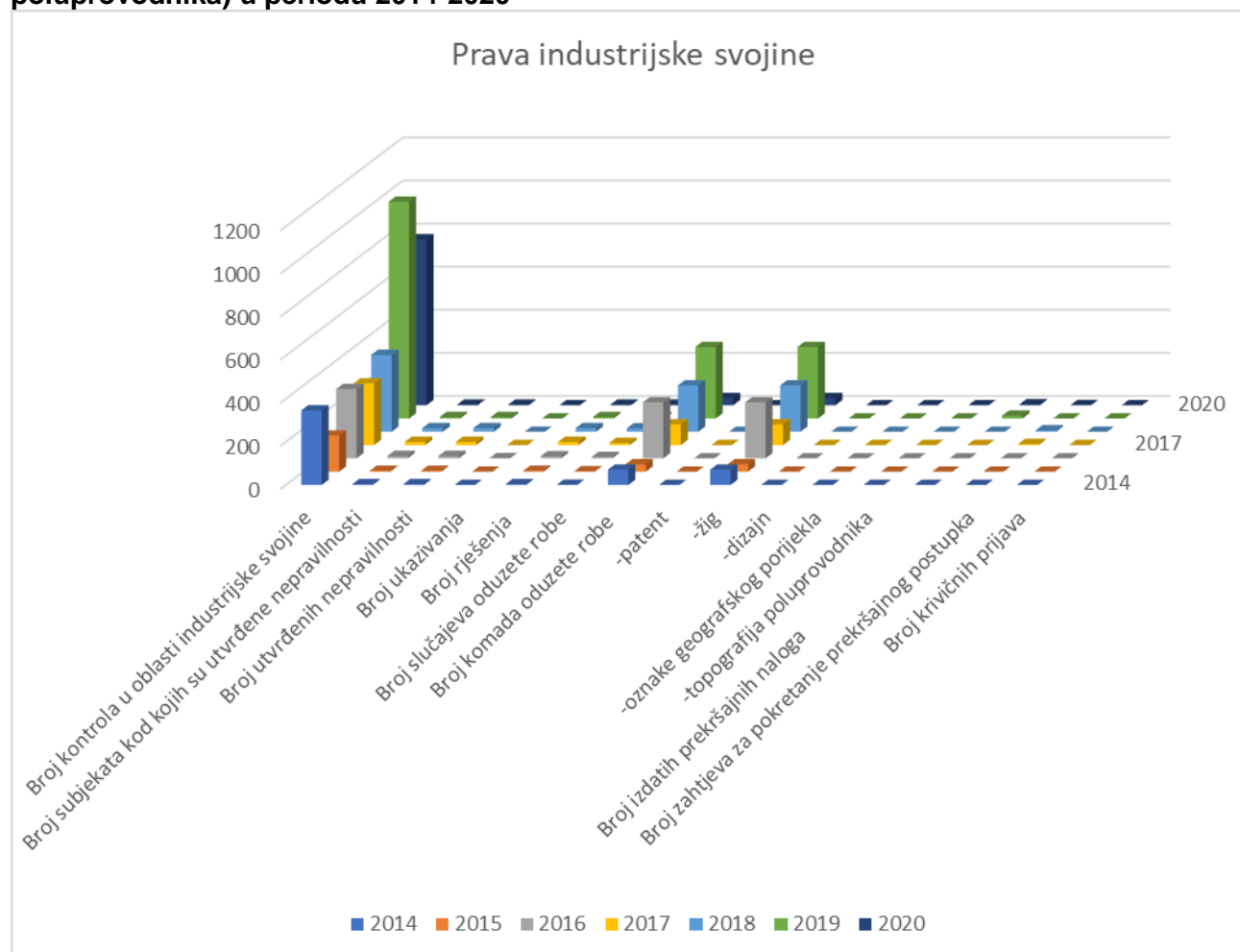

Kada je riječ o softverskoj pirateriji, posmatrajući prethodni grafički prikaz, kao i u slučaju optičkih diskova, nameće se zaključak da je, tokom prve dvije godine posmatranog perioda (2014 i 2015) obavljen veći broj kontrola, utvrđen veći broj nepravilnosti, izvršen veći broj ukazivanja, ali i sproveden veći broj kontrola računara nego što je to slučaj u periodu od 2016. do 2020. Treba pomenuti da je broj kontrola u oblasti korišćenja softvera u 2014. godini iznosio 218, a u 2020. godini 60. Statistika pokazuje da je u 2014. godini broj utvrđenih nepravilnosti iznosio 80, a u 2020. taj broj je devet. Broj izdatih rješenja je, kao i u slučaju optičkih diskova, jedan u 2014. godini, dok u periodu 2015-2020 nije izdato nijedno rješenje. U 2014. godini je podnijeta jedna

krivična prijava, dok ih u ostalim periodima nije bilo. Pored toga što je pojavom pandemije korona virusa u 2020. godini u ovoj oblasti zabilježen manji broj sprovedenih inspekcijskih kontrola, zaključuje se i da je zbog smjene generacije inspektora (odlaska u penziju inspektora koji su bili edukovani za kontrolu softvera) i sve prisutnijeg novog načina nabavke legalnih softvera (online nabavka putem linka), neophodno sprovesti edukaciju inspektora, kako bi što uspješnije otkrivali nelegalne softvere i preduzimali zakonom propisane mjere.

Prava industrijske svojine (patent, žig, dizajn, oznake geografskog porijekla, topografija poluprovodnika)

Grafik 10: Prikaz postupanja tržišne inspekcije u pogledu kontrola u oblasti prava industrijske svojine (patent, žig, dizajn, oznake geografskog porijekla, topografija poluprovodnika) u periodu 2014-2020

Iz prethodnog grafičkog prikaza zaključujemo da je, za razliku od optičkih kabala i softverske piraterije, povećan broj kontrola u posljednje dvije godine posmatranog perioda (2019 i 2020). Uprkos situaciji sa COVID 19 pandemijom, taj broj je u 2020. godini na izuzetno visokom nivou. Broj komada oduzete robe je na nižem nivou u odnosu na 2018. i 2019. godinu, što je trend koji je isti i u slučaju žiga, jer je jedina oduzeta roba bila ona sa žigom (taj broj u pogledu patenata, dizajna, geografskih oznaka porijekla, topografije poluprovodnika je nula tokom cijelog posmatranog perioda). Nijedan prekršajni nalog nije izdat u periodu do 2019. godine, koje je izdato 13, da bi u 2020. godini bila samo četiri. Važno je pomenuti da u periodu 2014-2016 nije

bilo zahtjeva za pokretanje prekršajnih postupaka, dok je 2017. bilo pet, 2018. sedam, 2019. nijedan, a 2020. samo jedan. Krivičnih prijava u posmatranom periodu nije bilo.

UPRAVA PRIHODA I CARINA

Grafik 11: Uporedni podaci 2014-2020 –usvojeni zahtjevi za preduzimanje carinskih mjera za zaštitu prava intelektualne svojine (ukupan broj odobrenja po godinama)

Iako je do 2018. godine zabilježen rastući trend, iz prethodnog grafičkog prikaza uočavamo da je nakon toga došlo do opadajućeg trenda. Potencijalni uzrok odnosi se na situaciju da postoje nosioci prava koji svake godine podnose zahtjeve za preduzimanje carinskih mjera, odnosno zahtjeve za njihovo produženje, dok imamo nosioce prava koji podnose zahtjeve nekoliko godina, pa kada vide da nije bilo zapljena, tj. da se njihova roba ne nalazi na tržištu Crne Gore ne podnose više zahtjeve. S druge strane imamo nosioce prava koji, i pored činjenice da se zadržava roba obilježena njihovim žigovima, ne podnesu zahtjev za produženje iz samo njima poznatih razloga. Imamo i situacije da su nosioci prava podnijeli posebne zahtjeve za svoje žigove (nijesu jednim zahtjevom obuhvatili više žigova, već sa više posebnih zahtjeva po jedan ili više žigova), dok imamo nosioce prava koji će jednim zahtjevom obuhvatiti sve svoje registrovane žigove /brendove, tako da i to, u konačnom, može dovesti do porasta ili smanjenja broja zahtjeva. 2020. godina je godina pandemije COVID 19 virusom i moguće da je iz tog razloga bilo manje zahtjeva.

Grafik 12: Uporedni podaci 2014-2020–broj prekida po godinama

Iz prethodnog grafičkog prikaza vidi se da je broj prekida bio najveći u 2016. i 2018. godini. Iako je broj prekida u 2020. godini manji nego u 2019, on je iznad nivoa iz 2017, 2015. i 2014. godine. Objašnjenje za veći broj prekida u 2019. godini je iz razloga to što je akcenat carinskih kontrola bio i na pošiljkama brze pošte i poštanskim pošiljkama za fizička lica, osim prekida koji su bili predmet komercijalnog uvoza. Tako, od 80 prekida, 44 su bila za pošiljke za fizička lica (male količine robe). Međutim, u 2020. Godini, koja je godina pandemije COVID 19 virusa, je bilo manje prekida, ali veća količina zadržane robe u odnosu na 2019. godinu, a manji broj prekida je bio i za pošiljke za fizička lica, ali i za robni promet. Takođe, u 2018. godini je bilo 63 prekida, a količina zadržana robe je znatno veća u odnosu na druge godine. Razlog tome je što je u toj godini u jednom prekidu zadržana količina cigareta od 10.000.000 komada (jedinica za cigarete je komad, po modelu Svjetske carinske organizacije- calculate value per piece), a 11.569 su sve ostale robe. Napominjemo da su najčešći prekidi carinskih postupaka mješovite pošiljke, pa nekada u jednom prekidu imamo dva komada robe, i to dva različita žiga/Brenda, a imamo npr. jedan prekid sa pošiljkom od 38 žigova različitih žigova, odnosno brendova u količini od 10.786 komada.

U narednoj tabeli dat je i prikaz količina zadržane i uništene robe, radi sticanja jasnijeg uvida o predmetnom pitanju.

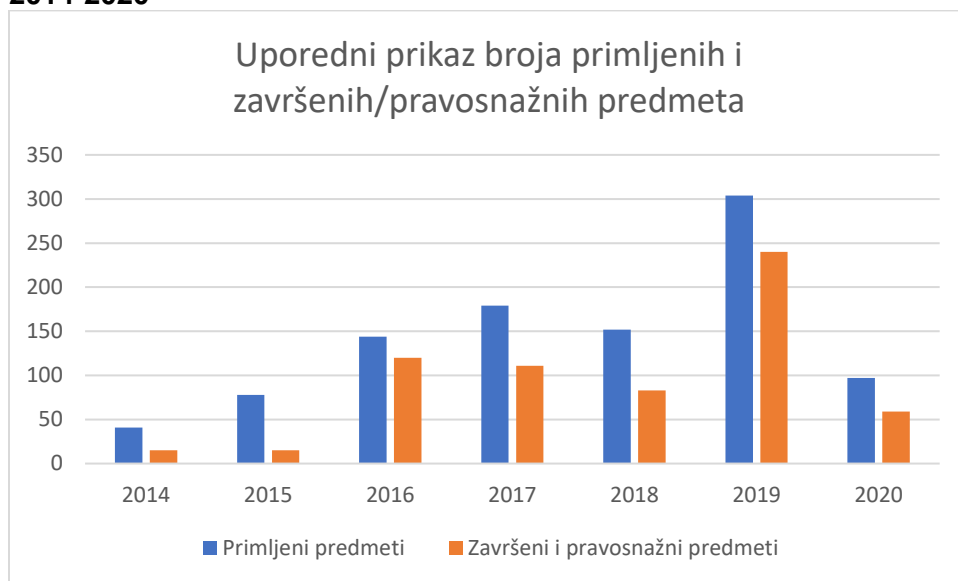
Tabela 1: Uporedni prikaz količina zadržane i uništene robe u periodu 2014-2020

Godina	Količina zadržane robe	Količina uništene robe
2014.	12.101	3.680
2015.	52.746	10.915
2016.	77.075	32.267
2017.	22.516,428	8.766

2018.	10.011.562	137.056
2019.	11.952	21.583
2020.	15 345	6. 959

PRIVREDNI SUD CRNE GORE

Grafik 13: Upporedni prikaz broja primljenih i završenih/pravosnažnih predmeta u periodu 2014-2020

Broj primljenih i završenih/pravosnažnih predmeta je najveći u 2019. godini, dok je u 2014. godini najmanji. Posmatrajući 2020. godinu zaključujemo da je broj primljenih i završenih/pravosnažnih mnogo manji u odnosu na period 2016-2019. Ukoliko posmatramo broj završenih predmeta u poređenju sa primljenim, evidentno je da je broj primljenih veći od broja završenih. Ovo imajući u vidu aktuelnu situaciju sa pandemijom Covid 19 virusa, koja je uticala kako na priliv predmeta, tako i na postupanje u predmetnim sporovima, jer se usljed ove situacije veliki broj ročišta odložio, pa se samim tim i postupak prolongirao.

U narednoj tabeli dat je prikaz prosječnog vremena trajanja postupaka u predmetima pred Privrednim sudom Crne Gore.

Tabela 2: Trajanje postupaka u predmetima pred Privrednim sudom Crne Gore u periodu 2014-2020

GODINA	TRAJANJE POSTUPKA U PREDMETIMA
2014	oko 6 mjeseci
2015	oko 6 mjeseci
2016	oko 6 mjeseci
2017	3-6 mjeseci
2018	3 mjeseca
2019	3 mjeseca
2020	3-6 mjeseci

Tabela 3. Pregled broja krivičnih prijava i djela odnosno broja prijavljenih lica zbog kršenja prava intelektualne svojine u periodu 2014-2020

GODINA	BROJ KRIVIČNIH PRIJAVA	BROJ PRIJAVLJENIH LICA	BROJ KRIVIČNIH DJELA
2014	5	5	5 - Neovlašćeno iskorišćavanje autorskog djela ili predmeta srodnog prava čl. 234 KZ CG
2015	/	/	/
2016	/	/	/
2017	/	/	/
2018	/	/	/
2019	4	4	4 - Neovlašćeno iskorišćavanje autorskog djela ili predmeta srodnog prava čl. 234 KZ CG
2020	/	/	/
2014-2020	9	9	9 - Neovlašćeno iskorišćavanje autorskog djela ili predmeta srodnog prava čl. 234 KZ CG

Iz prethodne tabele vidimo da tokom perioda 2015-2018, ali i u 2020. godini nije bilo krivičnih prijava niti krivičnih djela, a samim tim ni prijavljenih lica koja su kršila prava intelektualne svojine. Navedena krivična djela su se odnosila na procesuiranje lica koja su se u navedenom vremenskom periodu bavila piraterijom, odnosno uličnom prodajom piratskog materijala (DVD (muzika, filmovi..), a koja pojava je dobrim dijelom suzbijena. Takođe, smatramo da su za dokazivanje krivičnih djela protiv intelektualne svojine potrebne i izmjene nekih zakonskih rješenja vezanih za predmetnu problematiku.

Na osnovu statističkih podataka svih institucija uključenih u sprovođenje prava intelektualne svojine evidentno je da institucije naporno rade na zaštiti ovih prava. Međutim, neophodno je raditi na njihovom daljem unaprjeđenju. U oblasti registracije prava intelektualne svojine treba uticati podsticajno, kako bi došlo do porasta dinamike u pogledu registracije prava intelektualne svojine u Crnoj Gori. Dalje, jedan od ključnih izazova u sprovođenju prava intelektualne svojine je povećati broj istraga, krivičnih postupaka i donesenih presuda u kršenju prava intelektualne svojine, a što je i u skladu sa preporukama Evropske komisije.

8. Informacione usluge i registri

Na području informacionih usluga i registara obavljaju se poslovi koji se odnose na: praćenje, predlaganje i uvođenje novih tehničkih rješenja, a posebno onih koja se odnose na softverska rješenja za registre prijava i priznatih prava za patente, žigove i industrijske dizajne, iniciranje poboljšanja pomenutih rješenja u kontekstu crnogorskih potreba i posebnosti, kao i međunarodnih trendova, što podrazumijeva i pripremu za integraciju u najvažnije IT alate iz oblasti industrijske svojine, i to:

U oblasti patenata:

- **Novi informacijski sistem za patente** razvijen je 2016. godine, kroz plan bilateralne saradnje sa EPO-om. IT rješenje je dizajnirano na bazi tehničke dokumentacije Zavoda za intelektualnu svojinu Republike Hrvatske. Sistem pokriva sve komponente neophodne za kvalitetan proces ispitivanja patenata. Pored ovoga, najvažnija stvar koju treba napomenuti je da sistem podržava i full text data (svi podaci u tekstu), kako bi pretraživanje bilo moguće po opisu patenta i patentnim zahtjevima, a ne samo po bibliografskim podacima. Takođe, sistem je otvoren za integraciju sa eksternim servisima, u cilju razmjene podataka sa relevantnim institucijama po propisanom međunarodnom st.36 standardu.

- **Espacenet** je besplatna online baza patentne dokumentacije razvijena od strane EPO-a. Sadrži preko 100 miliona patentne dokumentacije, u kojoj se nalaze i podaci o patentima priznatim u Crnoj Gori. Trenutni podaci su bibliografski, dok će full text data (opis patenta i patentni zahtjevi) biti dostupni za sve patente 2023. godine.

- **Objedinjeni registar evropskih patenata (Federated European Patent Register)** omogućava objedinjeno pretraživanje patentnih registara država članica EPO-a. Takođe, nudi podatke o pravnom statusu EP patentnih dokumenata u nacionalnoj fazi. Pored brzog pristupa osnovnim podacima iz nacionalnih registara, omogućen je i direktan link na javni dio registara zemalja koje su dio ovog servisa. Integracija je planirana za 2023. godinu.

- **Front-office (e-filing)** je sistem za elektronsko podnošenje prijave i dokumentacije za patente. Implementacija je planirana za 2023. godinu.

U oblasti žiga:

- **WIPO IPAS sistem** je sistem WIPO-a za automatizaciju industrijske svojine, koji automatizuje IP poslovne i administrativne procese, i to od prijema prijave do registracije. Takođe, uključuje akcije nakon registracije, kao što su obnove, promjene, publikacija itd. Pored toga, podržava i unaprijeđene alate za pretraživanje i omogućava korisnicima da prate registraciju/aplikaciju u svim fazama obrade. Sistem je otvoren za integraciju sa eksternim servisima, u cilju razmjene podataka sa relevantnim institucijama, po propisanom međunarodnom st.66 standardu. IPAS se koristi u preko 50 zemalja širom svijeta (Srbija, Bosna i Hercegovina i Sjeverna Makedonija od zemalja regiona). Implementacija je završena 1. januara 2019. godine.

- **eRegistar** je jedinstveni Registar koji sadrži bibliografske podatke o prijavama i registrovanim žigovima, propisane zakonom. Ovi podaci su dostupni na sajtu, preko kojeg korisnici usluga na vrlo jednostavan način mogu doći do traženih informacija. Implementacijom IPAS sistema i ovaj segment je značajno unaprijeđen.

- **TMview** je besplatna online baza žigova EUIPO-a, koja omogućava veoma jednostavno pretraživanje žigova sadržanih u nacionalnim bazama 68 zavoda, kao i u međunarodnim bazama EUIPO-a i WIPO-a (Madrid Monitor). Informacije se mogu naći na jezicima svih zemalja, uključujući i crnogorski, što korisnicima dodatno olakšava pristup informacijama. Integracija je završena 12. marta 2018. godine.

- **WIPO Madrid modul** je razvijen da upravlja međunarodnim registracijama žigova (Madridski sporazum/protokol). Takođe, omogućava automatsko preuzimanje i importovanje svih notifikacija (generisanih od strane Međunarodnog biroa) u IPAS sistem. Nakon implementacije ovog modula značajno će biti unaprijeđen postupak ispitivanja, a samim tim i kvalitet usluga. Implementacija je planirana za 2023. godinu.

- **CESTO (A common support tool for examiners)** je alat EUIPO-a koji olakšava postupak ispitivanja žiga, lakim pristupom najrelevantnijim međunarodnim online bazama podataka, a sve u cilju dobijanja informacije o apsolutnim razlozima. Međunarodne online baze su: Tmview (68 zemalja, više od 51,9 miliona žigova), WIPO Madrid Monitor, WIPO 6ter (državne zastave i amblemi, kao i zastave i amblemi međunarodnih međuvladinih institucija) i INN baza podataka Svjetske zdravstvene organizacije (generika kod lijekova). Benefiti za ispitivače su brz i jednostavan pristup podacima za žig i informacijama o apsolutnim razlozima, poboljšanje i ubrzanje postupka ispitivanja žiga i efikasnost na većem nivou. Integracija je planirana za 2023. godinu.

- **TMclass** je alat EUIPO-a koji pomaže u pretraživanju i klasifikaciji roba i usluga (pojmov) potrebnih za podnošenje prijave žiga. Takođe, može se prevesti spisak roba i usluga i provjeriti pojavljuju li se ti pojmovi u klasifikacijskim bazama podataka nacionalnih zavoda. Moguće je pretraživati sa i na 31 jeziku, uključujući i crnogorski. Integracija završena 20. oktobra 2014. godine.

- **HDB (Harmonised Database)** je besplatna online baza podataka roba i usluga (neophodnih za klasifikaciju u svrhu registracije žiga), razvijena od strane EUIPO-a. Ova harmonizovana baza sadrži preko 60.000 termina prevedenih na jezike svih zemalja, uključujući i crnogorski. Benefiti za korisnike/aplikante su jednostavnija i kvalitetnija klasifikacija roba i usluga, poboljšanje i ubrzanje postupka ispitivanja žiga i efikasnost na većem nivou. Implementacija je završena 5. oktobra 2021. godine.

- **Front-office (e-filing)** je sistem za elektronsko podnošenje prijave i dokumentacije za žig, razvijen od EUIPO-a. Implementacija je planirana tokom 2023. godine.

U oblasti dizajna:

- **WIPO IPAS sistem za industrijski dizajn** je sistem WIPO-a za automatizaciju industrijske svojine, koji automatizuje IP poslovne i administrativne procese, i to od prijema prijave do registracije. Takođe uključuje akcije nakon registracije, kao što su obnove, promjene, publikacija itd. Pored toga, podržava i unaprijeđene alate za pretraživanje. Takođe, sistem je otvoren za integraciju sa eksternim servisima, u cilju razmjene podataka sa relevantnim institucijama, po propisanom međunarodnom st.86 standardu. IPAS se koristi u preko 50 zemalja sirom svijeta (Srbija, Bosna i Hercegovina i Sjeverna Makedonija od zemalja regiona). Implementacija je planirana do kraja 2022. godine.

- **Designview** je besplatna online baza industrijskog dizajna EUIPO-a. Omogućava veoma jednostavno pretraživanje dizajna sadržanih u nacionalnim bazama 68 zavoda, kao i u međunarodnim bazama EUIPO i WIPO (Madrid Monitor). Informacije se mogu naći na jezicima svih zemalja, uključujući i crnogorski, što korisnicima dodatno olakšava pristup informacijama. Integracija je završena 28. maja 2018. godine.

- **DesignClass** je besplatna online baza podataka bazirana na Lokarnskoj klasifikaciji za industrijski dizajn, razvijena od strane EUIPO-a. Ova baza sadrži oko 12.000 termina prevedenih na jezike svih zemalja, uključujući i crnogorski. Implementacija je završena 13. jula 2020. godine.

- **HDBPI (Harmonised database for product indications)** je besplatna online baza podataka bazirana na Lokarnskoj klasifikaciji za industrijski dizajn, razvijena od strane EUIPO-a. Ova harmonizovana baza sadrži preko 60.000 termina prevedenih na jezike svih zemalja, uključujući i crnogorski. Implementacija je završena 13. jula 2020. godine.

- **Front-office (e-filing)** je sistem za elektronsko podnošenje prijave i dokumentacije za industrijski dizajn, razvijen od EUIPO-a. Implementacija je planirana tokom 2023. godine.

9. Javna svijest o intelektualnoj svojini

Za razliku od svojine na tjelesnim stvarima, koju svako prihvata kao pravnu i moralnu vrijednost, intelektualna svojina je koncept koji neupućeno lice ne prepoznaje i ne prihvata intuitivno. Naprotiv, riječ je o kontra-intuitivnom konceptu, jer on nameće pravne granice slobodnom korišćenju nečega što nije podložno fizičkim ograničenjima. Ova okolnost predstavlja specifičan izazov uspješnoj primjeni prava intelektualne svojine u svim zemljama, pa i u Crnoj Gori.

U proteklim godinama nije bilo dovoljno aktivnosti na promovisanju tzv. kulture intelektualne svojine, čime bi se, s jedne strane, široj javnosti približilo razumijevanje razloga za nužnost poštovanja prava intelektualne svojine i, s druge strane, stvaraocima, investitorima i privredi predočile potencijalne koristi od nje.

Pored povremenih stručnih skupova, najkorisnija je bila akcija koju je inicirala Radna grupa za organizovanje i sprovođenje zajedničkih akcija usmjerenih na sprječavanje i suzbijanje vršenja povreda prava intelektualne svojine, pod nazvom „Dani zajedničke akcije“ i javne kampanje (javni forumi, okrugli stolovi, obuke). Tokom 2018. godine je sprovedeno sedam takvih događaja - četiri dana zajedničkih akcija i tri javne kampanje o suzbijanju krivotvorenja i piraterije, u 2019. godini takođe sedam - tri dana zajedničkih akcija, jedna javna tribina, jedna edukacija i dva okrugla stola, a u 2020. tri - dva dana zajedničkih akcija i jedan okrugli sto. Dani zajedničke akcije su kombinacija podizanja svijesti i sprovođenja prava intelektualne svojine širom zemlje. Oni su rezultirali nizom kontrola preduzeća od strane Tržišne inspekcije i Uprave policije. Pored toga, Uprava prihoda i carina je tokom dana zajedničke akcije zadržala određenu količinu robe za koju se sumnja da povrjeđuje prava intelektualne svojine.

Uz to, svake godine se putem pojedinih elektronskih medija javnost obavještava o Svjetskom danu knjige (23. april), Svjetskom danu intelektualne svojine (26. april) i Međunarodnom danu pronalazača (9. novembar).

U sistemu osnovnog i srednjeg obrazovanja, prava intelektualne svojine se ne pojavljuju kao posebna tema nastavnog plana i programa, dok je na univerzitetima, posebno jedinom državnom univerzitetu, učinjen određeni napredak posljednjih godina. Na primjer, po prvi put, nedavno je u zvanične nastavne planove i programe osnovnih studija Pravnog fakulteta UCG uveden predmet iz prava intelektualne svojine. Takođe, neposredno prije pandemije COVID 19, održan je Dan/predavanje o intelektualnoj svojini na Univerzitetu Crne Gore, u organizaciji ZIS-a.

Direkcija za intelektualnu svojinu (raniji Zavod za intelektualnu svojinu Crne Gore) ima potpisan Memorandum o razumijevanju sa Privrednom komorom Crne Gore radi podizanja svijesti i jačanja kapaciteta, što je rezultiralo zajedničkim organizovanjem više okruglih stolova, radionica i seminara.

Bitan segment borbe protiv krivotvorenja robe je i podizanje svijesti javnosti, pa stoga Uprava prihoda i carina posvećuje pažnju informisanju javnosti o značaju zaštite intelektualne svojine i ulozi carine. U cilju većeg stepena informisanosti fizičkih lica, kreiran je novi moderan informativni servis, koji je aktivan od početka 2020. godine, putem kojeg se fizička lica mogu na lak i brz način informisati o carinskim procedurama. Na njemu su istaknute i informacije vezane za intelektualnu svojinu, jer je trend naručivanja raznih roba preko interneta u porastu, kako u svijetu tako i u Crnoj

Gori, a da bi se ukazalo građanima da vode računa da ne naručuju/uvoze robu koja nije originalna (krivotvorena roba) i da, ukoliko carinski organ posumnja da je pošiljka krivotvorena, može doći do njenog privremenog oduzimanja i preduzimanja daljih propisanih mjera, što u konačnom može dovesti do trajnog oduzimanja robe i njenog uništenja. Servis je dostupan na linku <http://info.carina.co.me/> i prilagođen je svim uređajima (telefon, lap top, tablet, kompjuter).

Istraživanje stepena informisanosti i znanja javnosti o intelektualnoj svojini u proteklim godinama nije sprovedeno, ali je, u cilju podizanja svijesti javnosti o značaju ove oblasti, neophodno u narednom periodu razmotriti njegovo sprovođenje. Rezultati predmetnog istraživanja omogućili bi planiranje, na adekvatan način, različitih aktivnosti i događaja o značaju ove oblasti, kako za širu javnost, tako i za donosioce odluka, ali i korisnike.

10. SWOT analiza

U cilju boljeg razumijevanja trenutnog stanja u oblasti intelektualnu svojine, pripremljena je SWOT analiza, koja je data u tabeli koja slijedi.

Tabela 4. SWOT analiza

Snage	Slabosti
Uspostavljen Koordinacioni tim za sprovođenje prava intelektualne svojine Visok stepen usklađenosti nacionalnog sa evropskim zakonodavstvom Dobra međuinstitucionalna saradnja Članstvo u međunarodnim organizacijama	Nedovoljni kadrovski kapaciteti Direkcije za intelektualnu svojinu Nedostatak finansijskih sredstava potrebnih za usvajanja modela najboljih praksi evropskih zemalja za dalji razvoj intelektualne svojine Nedovoljno razvijena svijest o značaju prava intelektualne svojine od strane opšte javnosti, kompanija i građana, kao i donosilaca odluka i njihova spremnost da budu aktivnije uključeni u razmatranje pitanja iz oblasti intelektualne svojine Nepostojanje adekvatnog sistema za elektronsko podnošenje prijave za registraciju prava intelektualne svojine Nerješavanje sporova iz oblasti intelektualne svojine medijacijom Nepostojanje odjeljenja/sudije specijalizovanog za saslušanje i odlučivanje u krivičnim predmetima iz intelektualne svojine Nepostojanje adekvatnih kapaciteta za skladištenje zaplijenjene robe, kao i problem uništenja zaplijenjene robe Izostanak tržišnih inspektora specijalizovanih za pravo intelektualne svojine
Šanse	Prijetnje
Nova Strategija intelektualne svojine Članstvo u EU Podizanje svijesti javnosti i svih stejkholdera o značaju intelektualne svojine	Još uvijek nizak nivo tehnološkog transfera Neadekvatna zakonska rješenja u dijelu pronalazaka, dizajna i autorskih prava nastalih u radnom odnosu ili po narudžbi, kao i u okviru javne nabavke

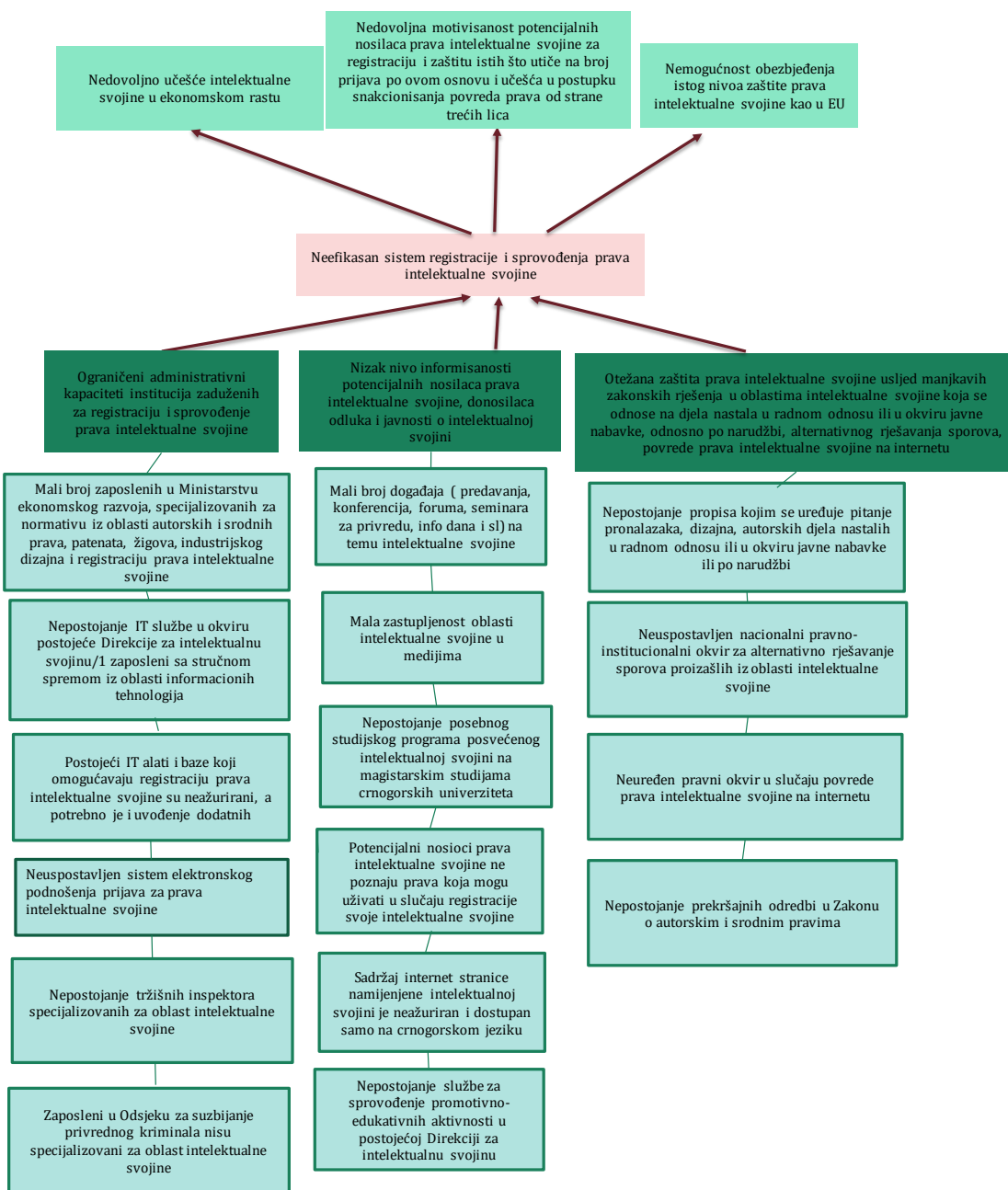
<p>Uspostavljanje elektronskog sistema za podnošenje prijava za registraciju prava intelektualne svojine</p>	<p>Nedovoljan nivo obučenosti zaposlenih na poslovima vezanim za intelektualnu svojinu Nizak nivo dostupne IT infrastrukture Nepostojanje nacionalnog pravno-institucionalnog okvira za alternativno rješavanje sporova povodom naziva internet domena Nepostojanje prekršajnih odredbi u Zakonu o autorskom i srodnim pravima Neuređen sistem povrede prava intelektualne svojine na internetu Neusaglašenost stava organizacija za kolektivno ostvarivanje autorskog i srodnih prava i korisnika u pogledu tarifa koje se plaćaju za korišćenje autorskih djela</p>
--	--

11. Drvo problema

Imajući u vidu sve prethodno izloženo, nameće se ključni problem sa kojim se Crna Gora suočava kada je riječ o politici intelektualne svojine, a to je neefikasan sistem registracije i sprovođenja prava intelektualne svojine. Ključni uzroci ovog problema odnose se na ograničene administrativne kapacitete, nizak nivo informisanosti javnosti o ovoj oblasti, ali i određene manjkavosti u pogledu određenih zakonskih rješenja koja se odnose na prava intelektualnu svojine nastala u radnom odnosu ili po narudžbi, kao i u okviru javnih nabavki, alternativno rješavanje sporova, prekršajne odredbe u Zakonu o autorskom i srodnim pravima i povrede prava intelektualne svojine na internetu. Kako bi se obezbijedila potpuna zaštita prava intelektualnu svojine i kako bi Crna Gora mogla da obezbijedi nivo zaštite kao u EU, neophodno je da se predmetni segmenti unaprijede. Ono što u najvećoj mjeri otežava uspostavljanje efikasnog sistema intelektualne svojine u Crnoj Gori jesu ograničeni administrativni kapaciteti, kako u pogledu kadra, tako i u pogledu dostupnih i implementiranih IT alata i baza, koji omogućavaju registraciju i sprovođenje prava intelektualne svojine. Da bi postojeći IT alati i baze mogli biti operativni, ali i da bi postojali preduslovi za implementaciju novih, po uzoru na evropske zemlje, u prvom planu je neophodno pozabaviti se pitanjem manjka kadrova IT struke, bez kojih je otklanjanje ovih poduzroka neizvodljivo. U Direkciji za intelektualnu svojinu je sistematizovano 21 radno mjesto, ali je popunjeno 17, a u dužem vremenskom periodu broj zaposlenih na bolovanju je tri-četiri. Takođe, jedan zaposleni iz Direkcije za intelektualnu svojinu i jedan zaposleni IT stručnjak, koji se bavio isključivo pitanjima iz ove oblasti, upućeni su na rad u međunarodnu instituciju (EUIPO), čime su otežani uslovi rada i djelovanja na implementaciji predmetne politike. Osim toga, mali broj kadrova je obučen za specifična pitanja i upotrebu odgovarajućih softvera i informacionih sistema, što otežava funkcionisanje i obavljanje svakodnevnih aktivnosti. Nadalje, nedovoljno razvijena svijest o značaju i obuhvatu same oblasti od strane relevantnih subjekata, kao što su: korisnici, donosioci odluka, institucije zadužene za implementaciju same politike i javnosti u ogromnoj mjeri utiče na implementaciju same politike. U Crnoj Gori još uvijek ne postoji visok stepen poznavanja prava koje nosilac prava ima u pogledu registracije prava intelektualne svojine, što utiče i na broj podnešenih prijava za registraciju, ali i broj zaštićenih oblika intelektualne svojine u Crnoj Gori. Osim toga, svijest o značaju i benefitima koje država ima u slučajevima većeg procenta sprovedenih registracija je na nedovoljno visokom nivou, te je samim tim neophodno podići svijest, u prvom planu donosilaca odluka, ali i ostalih institucija o samom obuhvatu, značaju i koristima koje intelektualna svojina ima za državu. Iako još uvijek nije sprovedeno istraživanje javnosti o intelektualnoj svojini, kroz samu komunikaciju sa nosiocima

prava i korisnicima, evidentno je da je informisanost javnosti, koje se tiče ova oblast, upravo zbog obuhvata i toga što svako može biti potencijalni nosilac, odnosno uživatelj ovog prava, na nezadovoljavajućem nivou. Ovdje treba pomenuti i samu internet stranicu koja bi vizuelno trebala biti atraktivnija, ali gorući problem tiče se tehničkih mogućnosti, u prvom planu mogućnosti elektronskog podnošenja zahtjeva za registraciju, čime bi se u znatnoj mjeri ova stranica prilagodila samim korisnicima. Treba napomenuti i to da su podaci neažurirani i da je dostupna verzija samo na crnogorskom jeziku, što onemogućava adekvatnu prezentaciju same oblasti, ali i komunikaciju sa zainteresovanim stranama. Evidentno je da se bez obezbjeđivanja visokog stepena poznavanja same oblasti i poboljšanja informisanosti prethodno pomenutih subjekata, efikasna primjena same politike ne može obezbijediti.

Kao posljedice još uvijek nedovoljno razvijenog i efikasnog sistema registracije i sprovođenja prava intelektualne svojine izdvajaju se nedovoljno učešće intelektualne svojine u ekonomskom rastu, zatim nedovoljna motivisanost potencijalnih nosilaca prava intelektualne svojine za registraciju i zaštitu, kao i nemogućnost obezbjeđivanja istog nivoa zaštite prava intelektualne svojine kao u EU. Imajući u vidu da je veliki broj korisnika koji nijesu upoznati sa tim koja prava mogu biti registrovana i koji su njihovi benefiti od toga, očekivano je da je broj podnijetih prijava za registraciju niži od onog koji bi mogao biti. U tijesnoj vezi sa tim je nedovoljno učešće intelektualne svojine u ekonomskom rastu. Nije zanemarljiva ni činjenica da se u postupku ostvarivanja osnovnih nadležnosti, prilikom registracije prava industrijske svojine i autorskog i srodnih prava, vrši naplata administrativnih taksi i naknada koje su sastavni dio budžeta Crne Gore. Takođe, u postupku ostvarivanja međunarodne registracije prava na žig, patent i industrijski dizajn, po osnovu međunarodno ratifikovanih konvencija gdje se Crna Gora pojavljuje kao dezinirana tj. naznačena zemlja, u budžet Crne Gore se uplaćuju sredstva od strane međunarodnih organizacija. Od 2008. godine se po ovom osnovu godišnje prihoduje, u prosjeku, oko 1.500.000,00 eura. Polazeći od svega prethodno navedenog, evidentno je da predmetna oblast u Crnoj Gori još uvijek nije na nivou EU. Slijedi grafički prikaz drveta problema:

III STRATEŠKI I OPERATIVNI CILJEVI

1. Ciljevi Strategije

Ciljevi Strategije (strateški i operativni ciljevi) definisani su na osnovu analize aktuelnog stanja, iskustava u primjeni Nacionalne strategije intelektualne svojine za period 2012. do 2015. godine, dobijenih povratnih informacija od zainteresovanih strana i procjene prioriteta Crne Gore u unaprijeđivanju stanja u ovoj oblasti.

Procjena prioriteta zasniva se na sljedećoj viziji Crne Gore do 2026. godine:

- uspostavljen je nivo pravne zaštite intelektualne svojine koji je sličan nivou koji postoji u Evropskoj uniji, uključujući i efikasna sredstva za sprovođenje tih prava;
- upravni organi za priznanje i oglašavanje ništavim/ukidanje prava intelektualne svojine izvršavaju svoje upravne nadležnosti na brz i efikasan način, zahvaljujući dobroj unutrašnjoj organizaciji, obučenosti zaposlenih i korišćenju savremene informaciono-komunikacione tehnologije;
- zahvaljujući povećanom kapacitetu, boljoj obučenosti i intenzivnijoj međusobnoj i međunarodnoj saradnji Uprave policije, Uprave za inspeksijske poslove, Uprave prihoda i carina, Državnog tužilaštva i sudova, nivo piraterije i krivotvorenja robe sveden je na prosjek koji postoji u Evropskoj uniji, dok se sve povrede prava intelektualne svojine procesuiraju u najkraćem roku;
- uspostavljeni su mehanizmi interakcije između naučno-istraživačkih organizacija i privrede, kao i mehanizmi za olakšavanje kontakta između nosilaca prava intelektualne svojine i korisnika predmeta zaštite;
- relevantna javnost razumije i podržava koncept zaštite intelektualne svojine.

Ključni izazov za realizaciju ciljeva Strategije predstavljaju sljedeće okolnosti. Prvo, tokom 2021. godine izvršene su promjene u organizaciji organa državne vlasti. Postoji mogućnost dodatnih promjena i kod organa koji su Strategijom zaduženi za određene aktivnosti u realizaciji ciljeva Strategije. Drugo, ekonomske posljedice Covid19 pandemije su dosta teške, što će neminovno dovesti do budžetskih restrikcija tokom važenja Strategije. Iako su projekcije materijalnih sredstava za sprovođenje Strategije imale u vidu buduće budžetske restrikcije, postoji rizik nastupanja finansijskih teškoća prilikom realizacije ciljeva Strategije. Treće, kao i u mnogim drugim zemljama, postoji davno naslijeđeni nedostatak poštovanja prava intelektualne svojine, posebno autorskog i srodnih prava, od strane značajnog broja članova društva.

Shodno svemu navedenom, kao i prethodno analiziranom, kao strateški cilj izdvaja se:

Unaprijeđena efiksanost sistema registracije i sprovođenja prava intelektualne svojine

Prioriteti u okviru strateškog cilja – operativni ciljevi

Strateški cilj	Unaprijeđena efiksanost sistema registracije i sprovođenja prava intelektualne svojine		
Operativni cilj 1	Ojačani administrativni kapaciteti institucija zaduženih za registraciju i sprovođenje prava intelektualne svojine		
Naziv indikatora	Polazna vrijednost 2022	Prelazna vrijednost 2024	Ciljna vrijednost 2026

Indikator učinka 1 Broj novozaposlenih službenika u institucijama zaduženim za registraciju i sprovođenje prava intelektualne svojine Izvor verifikacije: Izvještaj o radu Ministarstva ekonomskog razvoja i turizma, Kadrovski plan	11	Povećanje za najmanje 4 u odnosu na 2022	Povećanje za najmanje 6 u odnosu na 2022
Indikator učinka 2 Broj operativnih IT alata i baza potrebnih za registraciju i zaštitu prava intelektualne svojine Izvor verifikacije: Izvještaj o radu Ministarstva ekonomskog razvoja i turizma	9	Povećanje za najmanje 4 u odnosu na 2022 ²	Povećanje za najmanje 7 u odnosu na 2022

Operativni cilj 2	Poboljšana informisanost javnosti o intelektualnoj svojini		
Naziv indikatora	Polazna vrijednost 2022	Prelazna vrijednost 2024	Ciljna vrijednost 2026
Indikator učinka 1 Stepen informisanosti potencijalnih nosilaca prava intelektualne svojine, donosilaca odluka i javnosti o intelektualnoj svojini Izvor verifikacije: Izvještaj o sprovedenom istraživanju/Rezultati istraživanja	Polazna vrijednost biće definisana nakon istraživanja koje će biti sprovedeno u cilju utvrđivanja nivoa informisanosti potencijalnih nosilaca prava intelektualnu svojine	Povećanje stepena informisanosti za 10% u odnosu na polaznu vrijednost	Povećanje stepena informisanosti za 20% u odnosu na polaznu vrijednost

² Preduslov za dostizanje ciljane vrijednosti jeste da se prvo riješi pitanje administrativnih kapaciteta tj. zapošljavanja službenika IT struke.

<p>Indikator učinka 2</p> <p>Broj podnešenih nacionalnih prijava za registraciju prava intelektualne svojine</p> <p>Izvor verifikacije: Izvještaj o radu Ministarstva ekonomskog razvoja i turizma</p>	<p>Polazna vrijednost biće utvrđena u martu 2023. godine, nakon sačinjavanja Statističkog izvještaja za 2022. godinu, kako bi podaci bili validni</p>	<p>Povećanje broja prijava za 5% u odnosu na polaznu vrijednost</p>	<p>Povećanje broja prijava za 10% u odnosu na polaznu vrijednost</p>
--	---	---	--

Operativni cilj 3	Obezbjeđenje boljeg sprovođenja prava intelektualne svojine		
Naziv indikatora	Polazna vrijednost 2022	Prelazna vrijednost 2024	Ciljna vrijednost 2026
<p>Indikator učinka 1</p> <p>Broj kontrola Tržišne inspekcije i Uprave policije u oblasti prava intelektualne svojine</p> <p>Izvor verifikacije: Statistički izvještaj/ Izvještaj o radu Uprave za inspekcijske poslove i Uprave policije</p>	<p>Polazna vrijednost biće utvrđena u martu 2023. godine, nakon sačinjavanja Statističkog izvještaja za 2022. godinu, kako bi podaci bili validni</p>	<p>Povećanje broja kontrola za 5% u odnosu na polaznu vrijednost</p>	<p>Povećanje broja kontrola za 10% u odnosu na polaznu vrijednost</p>
<p>Indikator učinka 2</p> <p>Broj preduzetih postupaka Uprave prihoda i carina zbog povreda prava intelektualne svojine</p> <p>Izvor verifikacije: Statistički izvještaj/ Izvještaj o radu Uprave prihoda i carina</p>	<p>Polazna vrijednost biće utvrđena u martu 2023. godine, nakon sačinjavanja Statističkog izvještaja za 2022. godinu, kako bi podaci bili validni</p>	<p>Povećanje broja preduzetih postupaka za 3% u odnosu na polaznu vrijednost</p>	<p>Povećanje broja preduzetih postupaka za 8% u odnosu na polaznu vrijednost</p>

IV PLANIRANJE AKTIVNOSTI

1. Akcioni plan za 2023. godinu

Strateški cilj	Unaprijeđena efikasnost sistema registracije i sprovođenja prava intelektualne svojine					
Operativni cilj 1	Ojačani administrativni kapaciteti institucija zaduženih za registraciju i sprovođenje prava intelektualne svojine					
<i>Indikator učinka</i>	<i>Početna vrijednost 2022. godine</i>	<i>Ciljna vrijednost do 2024. godine</i>	<i>Ciljna vrijednost do 2026. godine</i>			
Indikator učinka 1 Broj novozaposlenih službenika u institucijama zaduženim za registraciju i sprovođenje prava intelektualne svojine Izvor verifikacije: Izvještaj o radu Ministarstva ekonomskog razvoja i turizma, Kadrovski plan	11	Povećanje za najmanje 4 u odnosu na 2022	Povećanje za najmanje 7 u odnosu na 2022			
Indikator učinka 2 Broj operativnih IT alata i baza potrebnih za registraciju i zaštitu prava intelektualne svojine Izvor verifikacije: Izvještaj o radu Ministarstva ekonomskog razvoja i turizma	9	Povećanje za najmanje 4 u odnosu na 2022	Povećanje za najmanje 7 u odnosu na 2022			
<i>Aktivnosti koje utiču na realizaciju Operativnog cilja 1</i>	<i>Indikator rezultata</i>	<i>Nadležne institucije</i>	<i>Datum početka</i>	<i>Datum završetka</i>	<i>Sredstva planirana za sprovođenje aktivnosti</i>	<i>Izvor finansiranja</i>
1. Uspostavljanje elektronskog podnošenja i obrade prijave za priznanje žiga i dizajna (Front-office)	Podnešene najmanje 3 elektronske prijave	Ministarstvo ekonomskog razvoja i turizma, u saradnji sa Zavodom za intelektualnu svojinu EU	I kvartal 2023	IV kvartal 2023	Nijesu potrebna sredstva	

2. Ostvarivanje funkcionalnog pristupa ESPACENET bazi patentne dokumentacije u full-text-data verziji ³	Broj pretraga u bazi – najmanje 1 Omogućeno full-text-data pretraživanje ESPACENET	Ministarstvo ekonomskog razvoja i turizma, u saradnji sa Evropskom patentnom organizacijom	I kvartal 2023	IV kvartal 2023	Nijesu potrebna sredstva	
3. Ostvarivanje funkcionalnog pristupa Objedinjenom registru evropskih patenata (Federated European Patent Register) ⁴	Broj pretraga u bazi – najmanje 1 Omogućeno full-text-data pretraživanje	Ministarstvo ekonomskog razvoja i turizma, u saradnji sa Evropskom patentnom organizacijom	I kvartal 2023	IV kvartal 2023	Nijesu potrebna sredstva	
4. Implementiranje WIPO Madrid modula ⁵	Broj pretraga u bazi podataka međunarodnih žigova najmanje 5	Ministarstvo ekonomskog razvoja i turizma, u saradnji sa Svjetskom organizacijom za intelektualnu svojinu	I kvartal 2023	IV kvartal 2023	Nijesu potrebna sredstva	
5. Jačanje kadrovskih kapaciteta Ministarstva ekonomskog razvoja i turizma u oblasti intelektualne svojine	Broj novozaposlenih – najmanje 1 novozaposleni sa visokom stručnom spremom za normativne poslove iz	Ministarstvo ekonomskog razvoja i turizma	I kvartal 2023	IV kvartal 2023	42.000	Budžet Ministarstva ekonomskog razvoja i turizma

³ Za realizaciju predmetne aktivnosti preduslov je angažovanje dodatnog kadra koji bi bio zadužen za provjeru kvaliteta podataka u bazi, kao i njeno ažuriranje (3000 predmeta). Osim toga, rješavanje pitanja IT stručnjaka je takođe neophodno za sprovođenje ove aktivnosti.

⁴ Za realizaciju predmetne aktivnosti preduslov je angažovanje dodatnog kadra koji bi bio zadužen za provjeru kvaliteta podataka u bazi, kao i njeno ažuriranje (3000 predmeta). Osim toga, rješavanje pitanja IT stručnjaka je takođe neophodno za sprovođenje ove aktivnosti.

⁵ Preduslov za sprovođenje predmetne aktivnosti je dodatno zapošljavanje IT stručnjaka.

	<p>oblasti autorskog i srodnih prava, najmanje 4 sa visokom stručnom spremom za poslove u vezi s patentima i žigovima, najmanje 1 sa visokom stručnom spremom za IT poslove i najmanje 1 službenik sa srednjom stručnom spremom za administrativne poslove⁶</p> <p>Broj radnih mjesta odobrenih Kadrovskim planom za 2023 za potrebe Direktorata za unutrašnje tržište i konkurenciju – najmanje 7</p>					
6. Učešće na stručnim konferencijama i radionicama u Crnoj Gori i inostranstvu u	Broj događaja na kojima je učestvovalo – najmanje 5	Ministarstvo ekonomskog razvoja i turizma, u saradnji sa Svjetskom	I kvartal 2023	IV kvartal 2023	5.000	Budžet Ministarstva ekonomskog razvoja i turizma

⁶ Pravilnikom o unutrašnjoj organizaciji i sistematizaciji Ministarstva ekonomskog razvoja i turizma propisaće se stručna kvalifikacija i uslovi, a postupak odabira kandidata sprovesti u skladu sa Zakonom o državnim službenicima i namještenicima, kojim je propisano: uslovi za zasnivanje radnog odnosa, način popune radnih mjesta, interno i javno oglašavanje, provjera znanja, sposobnosti, kompetencija i vještina kandidata, donošenje odluke o izboru kandidata i sl.

cilju unaprjeđenja znanja i kompetencija zaposlenih u Direkciji za intelektualnu svojinu iz oblasti intelektualnu svojine		organizacijom za intelektualnu svojinu, Evropskom patentnom organizacijom, Zavodom za intelektualnu svojinu EU				
7. Unaprjeđenje kompetencija i znanja zaposlenih u Direkciji za intelektualnu svojinu u oblasti kolektivnog upravljanja autorskim i srodnim pravima kroz odgovarajuće obuke, webinare, radionice	Broj službenika specijalizovanih za izdavanje dozvola za rad i nadzor nad radom organizacija za kolektivno upravljanje autorskim i srodnim pravima – najmanje 2	Ministarstvo ekonomskog razvoja i turizma, u saradnji sa Svjetskom organizacijom za intelektualnu svojinu	I kvartal 2023	IV kvartal 2023	Nijesu potrebna sredstva	/
8. Unaprjeđenje kompetencija i znanja zaposlenih u Direkciji za intelektualnu svojinu u oblasti preddijagnostike intelektualnu svojine	Broj službenika koji su pohađali obuke – najmanje 3 Broj pohađanih obuka – najmanje 1	Ministarstvo ekonomskog razvoja i turizma, u saradnji sa Svjetskom organizacijom za intelektualnu svojinu	I kvartal 2023	IV kvartal 2023	Nijesu potrebna sredstva	/
9. Unaprjeđenje kompetencija i znanja zaposlenih u Ministarstvu poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede u oblasti registracije,	Broj službenika koji su pohađali obuke/webinare/radionice – najmanje 1	Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede, u saradnji sa Svjetskom organizacijom za	I kvartal 2023	IV kvartal 2023	Nijesu potrebna sredstva	/

poništaja/ukidanja imena porijekla i geografske oznake kroz odgovarajuće obuke, webinare, radionice	Broj pohađanih obuka/webinara/radionica – najmanje 2	intelektualnu svojinu				
10. Unaprjeđenje kompetencija i znanja zaposlenih u Upravi za bezbjednost hrane, veterinu i fitosanitarne poslove u oblasti registracije, poništaja/ukidanja prava zaštite biljne sorte kroz odgovarajuće obuke, webinare, radionice	Broj službenika koji su pohađali obuke/webinare/radionice – najmanje 1 Broj pohađanih obuka/webinara/radionica – najmanje 2	Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede i Uprava za bezbjednost hrane, veterinu i fitosanitarne poslove, u saradnji sa Međunarodnom unijom za zaštitu novih sorti biljaka	I kvartal 2023	IV kvartal 2023	Nijesu potrebna sredstva	/
11. Upostavljanje Kancelarije za tehnološki transfer u okviru Naučno-tehnološkog parka	Izrađena Studija predizvodljivo sti za Kancelariju za tehnološki transfer Otvorena Kancelarija za tehnološki transfer ⁷	Ministarstvo ekonomskog razvoja, u saradnji sa Naučno-tehnološkim parkom Crne Gore, Fondom za inovacije	I kvartal 2023	IV kvartal 2023	20.000	Realizacija predviđena programom "Norveška za Vas", koji sprovodi UNDP kroz komponent u podrške inovaciono-preduzetničkom ekosistemu u Crnoj Gori
12. Podsticanje inovacija kroz transfer tehnologije	Broj podržanih projekata – najmanje 1	Fond za inovacije Crne Gore	I kvartal 2023	IV kvartal 2023	5.000	Fond za inovacije Crne Gore

⁷ Kancelarija za tehnološki transfer neće biti otvorena u 2023. godini

<p>13. Unaprjeđenje kompetencija sudija Privrednog suda kroz učešće na konferencijama i seminarima u zemlji i inostranstvu radi razmjene iskustva i znanja u oblasti rješavanja sporova iz prava intelektualne svojine</p>	<p>Broj sudija koji su učestvovali na događajima vezanim za intelektualnu svojinu – najmanje 1</p> <p>Broj pohađanih događaja – najmanje 1</p>	<p>Privredni sud Crne Gore i Centar za obuku u sudstvu i državnom tužilaštvu, u saradnji sa Svjetskom organizacijom za intelektualnu svojinu</p>	<p>I kvartal 2023</p>	<p>IV kvartal 2023</p>	<p>Nijesu potrebna sredstva</p>	<p>/</p>
<p>14. Unaprjeđenje kompetencija tužilaca kroz učešće na konferencijama i seminarima u zemlji i inostranstvu radi razmjene iskustva i znanja u oblasti procesuiranja povreda prava intelektualne svojine</p>	<p>Broj tužilaca koji su učestvovali na događajima vezanim za intelektualnu svojinu – najmanje 1</p> <p>Broj pohađanih događaja – najmanje 1</p>	<p>Državno tužilaštvo i Centar za obuku u sudstvu i državnom tužilaštvu, u saradnji sa Svjetskom organizacijom za intelektualnu svojinu i Zavodom za intelektualnu svojinu EU</p>	<p>I kvartal 2023</p>	<p>IV kvartal 2023</p>	<p>Nijesu potrebna sredstva</p>	<p>/</p>
<p>15. Unaprjeđenje kompetencija inspektora na konferencijama i seminarima u zemlji i inostranstvu radi razmjene iskustva i znanja u oblasti procesuiranja povreda prava intelektualne svojine</p>	<p>Broj inspektora koji su učestvovali na događajima vezanim za intelektualnu svojinu – najmanje 1</p> <p>Broj pohađanih</p>	<p>Uprava za inspekcijske poslove - Tržišna inspekcija, u saradnji sa Svjetskom organizacijom za intelektualnu svojinu i Zavodom za intelektualnu svojinu EU</p>	<p>I kvartal 2023</p>	<p>IV kvartal 2023</p>	<p>Nijesu potrebna sredstva</p>	<p>/</p>

	dogadaja – najmanje 2					
16. Unapređenje kompetencija carinskih službenika na konferencijama i seminarima u zemlji i inostranstvu radi razmjene iskustva i znanja u oblasti detekcije i sprječavanja povreda prava intelektualne svojine na granici	Broj carinskih službenika koji su učestvovali na događajima vezanim za intelektualnu svojinu – najmanje 1 Broj pohađanih događaja – najmanje 2	Uprava prihoda i carina, u saradnji sa Svjetskom organizacijom za intelektualnu svojinu i Zavodom za intelektualnu svojinu EU	I kvartal 2023	IV kvartal 2023	Nijesu potrebna sredstva	/
17. Kreiranje specijalizovanih programa obuke o registraciji i sprovođenju prava intelektualne svojine usmjerenih na novozaposlene službenike Direkcije za intelektualnu svojinu, Miinistarstva poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede, Uprave za bezbjednost hrane, veterinu i fitosanitarne poslove, Privrednog suda, Državnog tužilaštva, Uprave za inspekcijske	Broj kreiranih programa – najmanje 1	Ministarstvo ekonomskog razvoja i turizma u saradnji sa Upravom za ljudske resurse	I kvartal 2023	IV kvartal 2023	Nijesu potrebna sredstva ⁹	TAIEX misija

⁹ U prvoj godini, za potrebe kreiranja programa obuke neće biti potrebna sredstva. U godinama implementacije predmetnog programa obuke, biće neophodno planirati odgovarajuća sredstva.

poslove, Uprave prihoda i carina ⁸						
18. Organizovanje studijske posjete Interpolu, Europolu, EUIPO-ovoj opservatoriji za povredu prava intelektualne svojine u cilju razmjene znanja i iskustava iz oblasti intelektualne svojine ¹⁰	Broj studijskih posjeta – najmanje 1 ¹¹ Broj učesnika – najmanje 3	Uprava za inspekcijske poslove – Tržišna inspekcija, Uprava policije, Uprava prihoda i carina i Državno tužilaštvo	I kvartal 2023	IV kvartal 2023	Nijesu potrebna sredstva	Za potrebe organizovanja predmetne posjete apliciraće se za podršku preko TAIEX instrumenta
19. Priprema vodiča za sprovođenje prava intelektualne svojine ¹²	Uspostavljanje radne grupe za izradu vodiča Definisanje smjernica za izradu vodiča	Koordinacioni tim za sprovođenje prava intelektualne svojine	III kvartal 2023	IV kvartal 2023	Nijesu potrebna sredstva	/
20. Organizovanje konferencije na temu intelektualne svojine u Crnoj Gori	Broj učesnika konferencije – najmanje 15	Ministarstvo ekonomskog razvoja i turizma i Privredna komora Crne Gore, u saradnji sa Svjetskom organizacijom za intelektualnu svojinu	III kvartal 2023	IV kvartal 2023	Nijesu potrebna sredstva	/

⁸ U prvoj godini implementacije Strategije izradiće se nacrti programa specijalizovanih obuka za subjekte koji učestvuju u procesu zaštite i sprovođenja prava intelektualne svojine. U daljim godinama implementacije Strategije, isti će se uvesti u Program obuke kadrova, koji je u nadležnosti Uprave za ljudske resurse i kao takav implementirati.

¹⁰ Posredstvom predmetne studijske posjete ostvarilo bi se uspostavljanje osnova za uključivanje Crne Gore u multinacionalne operacije, kao što su „Pangea“ i „In our sites“.

¹¹ Za 2023. godinu planirana je jedna studijska posjeta. Ako se ukaže prilika, može ih biti i više.

¹² U prvoj godini implementacije Strategije formiraće se radna grupa koja će biti zadužena za izradu predmetnog vodiča, čija izrada je planirana za 2024. godinu.

21. Procjena neophodnosti uspostavljanja posebnih jedinica ili službi u okviru institucija zaduženih za sprovođenje prava intelektualne svojine	Usvojena informacija o neophodnosti uspostavljanja posebnih jedinica i službi od strane Vlade Crne Gore	Ministarstvo ekonomskog razvoja i turizma u saradnji sa Koordinacionim timom za sprovođenje prava intelektualne svojine	I kvartal 2023	IV kvartal 2023	Nijesu potrebna sredstva	/
22. Izrada metodologije za jedinstveno izvještavanje o sprovođenju prava intelektualne svojine	Izrađena metodologija Broj izvještaja sačinjenih u skladu sa metodologijom – najmanje 1	Koordinacioni tim za sprovođenje prava intelektualne svojine	I kvartal 2023	IV kvartal 2023	Nijesu potrebna sredstva	/
Ukupan iznos sredstava za realizaciju operativnog cilja 1: 72.000,00 €			Budžet Ministarstva ekonomskog razvoja i turizma	Donatori	Fond za inovacije	
			47.000,00 €	20.000,00 €	5.000,00 €	
Opreativni cilj 2	Poboljšana informisanost javnosti o pravu intelektualne svojine					
<i>Indikator učinka</i>	<i>Početna vrijednost 2022. godine</i>	<i>Ciljna vrijednost do 2024. godine</i>	<i>Ciljna vrijednost do 2026. godine</i>			
Indikator učinka 1 Stepen informisanosti potencijalnih nosilaca prava intelektualne svojine, donosilaca odluka i javnosti o intelektualnoj svojini Izvor verifikacije: Izveštaj o sprovedenom istraživanju/Rezultati istraživanja	Polazna vrijednost biće definisana nakon istraživanja koje će biti sprovedeno u cilju utvrđivanja nivoa	Povećanje stepena informisanosti za 10% u odnosu na polaznu vrijednost	Povećanje stepena informisanosti za 20% u odnosu na polaznu vrijednost			

		informisanosti potencijalnih nosilaca prava intelektualnu svojine				
Indikator učinka 2 Broj podnešenih nacionalnih prijava za registraciju prava intelektualne svojine Izvor verifikacije: Izvještaj o radu Ministarstva ekonomskog razvoja i turizma		Polazna vrijednost biće utvrđena u januaru 2023. godine, nakon sačinjavanja Statističkog izvještaja za 2022. godinu, kako bi podaci bili validni	Povećanje broja prijava za 5% u odnosu na polaznu vrijednost		Povećanje broja prijava za 10% u odnosu na polaznu vrijednost	
<i>Aktivnosti koje utiču na realizaciju Operativnog cilja 2</i>	<i>Indikator rezultata</i>	<i>Nadležne institucije</i>	<i>Datum početka</i>	<i>Datum završetka</i>	<i>Sredstva planirana za sprovođenje aktivnosti</i>	<i>Izvor finansiranja</i>
1. Formiranje posebne radne grupe Koordinacionog tima za sprovođenje prava intelektualne svojine, sa zadatkom podizanja svijesti javnosti o značaju intelektualne svojine	Formirana radna grupa Pripremljen plan za podizanje svijesti javnosti o značaju intelektualnu svojinu Broj sastanaka radne grupe – najmanje 2	Ministarstvo ekonomskog razvoja i turizma	I kvartal 2023	IV kvartal 2023	Nijesu potrebna sredstva	/
2. Organizovanje dana "Otvorenih vrata" za zainteresovane grupe (građane, đake, studente) u cilju sticanja osnovnih znanja i podizanja svijesti o	Broj organizovanih dana "Otvorenih vrata" - najmanje 1	Ministarstvo ekonomskog razvoja i turizma, u saradnji sa Ministarstvom poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede i	I kvartal 2023	IV kvartal 2023	Nijesu potrebna sredstva	/

radu institucija zaduženih za oblast intelektualne svojine i zaštiti prava intelektualne svojine		Upravom prihoda i carina				
3. Održavanje radnog doručka sa predstavnicima medija (nacionalne i lokalne televizije, radio stanice, predstavnici štampanih medija) u cilju definisanja aktivnosti za afirmaciju oblasti intelektualne svojine	Održan najmanje 1 radni doručak sa predstavnicima medija Broj učesnika najmanje 10	Ministarstvo ekonomskog razvoja i turizma	I kvartal 2023	IV Kvartal I 2023	1.000	Budžet Ministarstva ekonomskog razvoja i turizma
4. Sprovođenje edukacija za srednjoškolce o intelektualnoj svojini, borbi protiv krivotvorenja robe i povreda autorskog prava	Broj održanih edukacija po školama – najmanje 3 ¹³ Broj učesnika po edukaciji najmanje 30 Stepen uspješnosti održanih edukacija – broj učesnika zadovoljnih edukacijom (najmanje 15 po edukaciji)	Ministarstvo ekonomskog razvoja i turizma i Uprava prihoda i carina	I kvartal 2023	IV kvartal 2023	500	Budžet Ministarstva ekonomskog razvoja i turizma
5. Izrada analize opravdanosti uvođenja interdisciplinarnih master studija iz prava intelektualne	Pripremljene preporuke na bazi izrađene analize	Ministarstvo ekonomskog razvoja i turizma, u saradnji sa univerzitetima	III kvartal 2023	IV kvartal 2023	10.000	Budžet Ministarstva ekonomskog razvoja i turizma

¹³ Po jedna edukacija u centralnom, sjevernom i južnom dijelu Crne Gore

svojine i, u slučaju opravdanosti, podnijeti odgovarajući predlog upravnim organima univerziteta		država iz regiona				
6. Organizovanje seminara/webinara za privredu u cilju podizanja svijesti o privrednom korišćenju intelektualne svojine u Crnoj Gori	Broj održanih seminara/webinara – najmanje 1 Broj učesnika seminara/webinara najmanje 15	Ministarstvo ekonomskog razvoja i turizma, u saradnji sa Privrednom komorom Crne Gore	I kvartal 2023	IV kvartal 2023	5.000	Budžet Ministarstva ekonomskog razvoja i turizma
7. Izrada informativno-edukativne brošure, u cilju podizanja svijesti relevantnih subjekata ¹⁴ o značaju, registraciji i zaštiti prava intelektualne svojine	Broj distribuiranih brošura najmanje 30	Ministarstvo ekonomskog razvoja i turizma	I kvartal 2023	IV kvartal 2023	2.000	Budžet Ministarstva ekonomskog razvoja i turizma
8. Modifikacija postojeće internet stranice http://www.ziscg.me/	Operativna internet stranica http://www.ziscg.me/ na engleskom jeziku Broj posjeta internet stranici na engleskom jeziku najmanje 100	Ministarstvo ekonomskog razvoja i turizma	I kvartal 2023	IV kvartal 2023	2.400	Budžet Ministarstva ekonomskog razvoja i turizma

¹⁴ Različite brošure biće izrađene za različite ciljne grupe u periodu implementacije strategije. Tokom prve godine biće izabrana jedna ciljna grupa i brošura će biti prilagođena potrebama i interesovanju te ciljne grupe.

9. Organizovanje „Dana nosioca prava“ za sve nosioce prava intelektualne svojine, u cilju identifikovanja problema sa kojima se suočavaju, kao i podsticanja na osnivanje kolektivnih organizacija	Broj učesnika najmanje 10	Ministarstvo ekonomskog razvoja i turizma	III kvartal 2023	IV kvartal 2023	Nijesu potrebna sredstva	/
Ukupan iznos sredstava za realizaciju operativnog cilja 2: 20.900,00 €			Budžet Ministarstva ekonomskog razvoja i turizma			
			20.900,00 €			
Operativni cilj 3	Obezbjeđenje boljeg sprovođenja prava intelektualne svojine					
<i>Indikator učinka</i>	<i>Početna vrijednost 2022. godine</i>	<i>Ciljna vrijednost do 2024. godine</i>	<i>Ciljna vrijednost do 2026. godine</i>			
Indikator učinka 1 Broj kontrola Tržišne inspekcije i Uprave policije u oblasti prava intelektualne svojine Izvor verifikacije: Statistički izvještaj/Izvještaj o radu Uprave za inspekcijske poslove i Uprave policije	Polazna vrijednost biće utvrđena u januaru 2023. godine, nakon sačinjavanja statističkog izvještaja za 2022. godinu, kako bi podaci bili validni	Povećanje broja kontrola za 5% u odnosu na polaznu vrijednost	Povećanje broja kontrola za 10% u odnosu na polaznu vrijednost			
Indikator učinka 2 Broj preduzetih postupaka Uprave prihoda i carina zbog	Polazna vrijednost biće utvrđena u januaru 2023. godine, nakon	Povećanje broja preduzetih postupaka za 3% u odnosu na polaznu vrijednost	Povećanje broja preduzetih postupaka za 8% u odnosu na polaznu vrijednost			

povreda prava intelektualne svojine Izvor verifikacije: Statistički izvještaj/Izvještaj o radu Uprave prihoda i carina		sačinjavanja statističkog izvještaja za 2022. godinu, kako bi podaci bili validni				
<i>Aktivnosti koje utiču na realizaciju Operativnog cilja 3</i>	<i>Indikator rezultata</i>	<i>Nadležne institucije</i>	<i>Datum početka</i>	<i>Datum završetka</i>	<i>Sredstva planirana za sprovođenje aktivnosti</i>	<i>Izvor finansiranja</i>
1. Ratifikacija konvencija/ ugovora i sporazuma iz oblasti intelektualne svojine	Donošenje Zakona o ratifikaciji Singapurskog ugovora o žigovnom pravu	Ministarstvo ekonomskog razvoja i turizma, u saradnji sa Svjetskom organizacijom za intelektualnu svojinu	I kvartal 2023	IV kvartal 2023	Nijesu potrebna sredstva	/
2. Izrada analize iskustava zemalja koje su dobri primjeri iz prakse o zaštiti pronalazaka, dizajna i autorskih djela nastalih u radnom odnosu ili po narudžbi	Formirana radna grupa za izradu predmetne analize Odabrane najmanje četiri zemlje kao dobri primjeri prakse koje će biti analizirane Izrađena analiza i predložen najbolji model koji bi Crna Gora trebala da primijeni ¹⁵	Ministarstvo ekonomskog razvoja i turizma	I kvartal 2023	II kvartal 2023	10.000	Budžet Ministarstva ekonomskog razvoja i turizma

¹⁵ U prvoj godini implementacije strategije predmetna analiza neće biti finalizovana, te se treći indikator rezultata neće uzeti u obzir u prvoj godini implementacije strategije.

<p>3. Izrada analize iskustava zemalja koje su dobri primjeri iz prakse o zaštiti pronalazaka, dizajna i autorskih djela nastalih u okviru javne nabavke</p>	<p>Formirana radna grupa za izradu predmetne analize Odabrane najmanje četiri zemlje kao dobri primjeri prakse koje će biti analizirane Izrađena analiza i predložen najbolji model koji bi Crna Gora trebala da primijeni</p>	<p>Ministarstvo finansija i socijalnog staranja i Ministarstvo ekonomskog razvoja i turizma</p>	<p>I kvartal 2023</p>	<p>IV kvartal 2023</p>	<p>10.000</p>	<p>Budžet Ministarstva ekonomskog razvoja i turizma</p>
<p>4. Izrada godišnje analize o izrečenim kaznama, pokrenutim krivičnim postupcima, naročito u vezi sa falsifikovanjem žigova i piraterije autorskih prava i davanje preporuka za naredni jednogodišnji period</p>	<p>Izrađena godišnja analiza Broj definisanih preporuka za unaprjeđenje zaštite prava intelektualne svojine – najmanje 1</p>	<p>Koordinacioni tim</p>	<p>III kvartal 2023</p>	<p>IV kvartal 2023</p>	<p>Nijesu potrebna sredstva</p>	<p>/</p>
<p>Ukupnan iznos sredstava za realizaciju operativnog cilja 3: 20.000,00 €</p>			<p>Budžet Ministarstva ekonomskog razvoja i turizma 20.000,00 €</p>			

Ukupan iznos sredstava za realizaciju AP 2023: 112.900,00 €	Budžet Ministarstva ekonomskog razvoja i turizma	Donatori	Fond za inovacije
	87.900,00 €	20.000,00 €	5.000,00 €

2. Pregled aktivnosti za period 2024-2026

Za 2023. godinu je detaljno razrađen Akcioni plan, dat u prethodnom prikazu, a za preostale tri godine realizacije Strategije pripremljen je okvirni plan aktivnosti i na bazi toga urađena procjena finansijskih sredstava potrebnih za njegovu realizaciju, kako slijedi u narednoj tabeli.

Tabela br. 5 Pregled aktivnosti za period 2024-2026 sa procijenjenim finansijskim sredstvima

Operativni cilj	Okvirni pregled aktivnosti po operativnim ciljevima	Godina	Procijenjena sredstva za realizaciju predloženih aktivnosti	Izvor finansiranja
1. Ojačani administrativni kapaciteti institucija zaduženih za registraciju i sprovođenje prava intelektualne svojine	- Uvođenje usluge preddijagnostike u zvanični opis nadležnosti institucija	2024	Nijesu potrebna sredstva ¹⁶	/
	- Sprovođenje edukacija za zaposlene koji će biti zaduženi za sprovođenje preddijagnostike	2025	1.000	Budžet Ministarstva ekonomskog razvoja i turizma
	- Specijalizovanje dodatnih tužilaca u Državnom tužilaštvu za predmete iz prava intelektualne svojine	2024 2025	Nijesu potrebna sredstva	
	- Jačanje administrativnih kapaciteta Uprave prihoda i carina zapošljavanjem dodatnog kadra za vođenje predmeta iz prava intelektualne svojine	2025	18.000	Budžet Uprave prihoda i carina

	- Sprovođenje specijalizovanih programa za novozaposlene službenike Direkcije za intelektualnu svojinu, Miinistarstva poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede, Uprave za bezbjednost hrane, veterinu i fitosanitarne poslove, Privrednog suda, Državnog tužilaštva, Uprave za inspeksijske poslove, Uprave prihoda i carina	2024-2026 ¹⁷	15.000 ¹⁸	Budžet CG
	- Obezbijeđen novi softver za Privredni sud i kreirana nova baza podataka koji se odnose na predmete iz oblasti intelektualne svojine	2024	/ ¹⁹	Budžet Ministarstva pravde 60% i Kraljevina Norveška 40%
	- Nabavljen softver sa bazom podataka za elektronsko podnošenje zahtjeva za Upravu prihoda i carina za preduzimanje carinskih mjera	2024	50.000	IPA projekat ili u saradnji sa međunarodnim organizacijama (Svjetska banka, GIZ...)
	- Kreiran jedinstveni inspeksijski informacioni sistem za praćenje rada inspektora na terenu u oblasti prava intelektualne svojine i obezbjeđivanje hardverske opreme za njegovu instalaciju	2025	/ ²⁰	Evropska komisija, kroz IPA projekat
	- Osposobljavanje arbitara i medijatora kroz posebne programe obuke za oblast intelektualne svojine	2024 2025 2026	Nijesu potrebna sredstva	

¹⁷ Za svaku godinu implementacije Strategije u saradnji sa Upravom za ljudske resurse, sprovodiće se obuke za novozaposlene.

¹⁸ Minimum jedna obuka godišnje, 5.000 potrebno za realizaciju obuke.

¹⁹ Iznos sredstava nije moguće precizirati jer je dio ukupnog informacionog sistema Privrednog suda, koji je već u izradi.

²⁰ Iznos sredstava nije moguće precizirati jer je dio jedinstvenog informacionog sistema Uprave za inspeksijske poslove, koji je u izradi i finansiran je od strane Evropske komisije, kroz IPA projekat.

	- Nabavka dva odgovarajuća servera, storage i WMware licencu	2024	20.000	Budžet Ministarstva ekonomskog razvoja i turizma
	- Usklađivanje načina statističkog izvještavanja Uprave prihoda i carina sa metodologijom koju primenjuje EU-DG TAXUD	2025 ²¹		
2. Poboljšana informisanost javnosti o pravu intelektualne svojine	- Izrada i distribucija brošura za podizanje svijesti o procedurama alternativnog rješavanja sporova sa tipskim ugovornim klauzulama i modalitetima alternativnog rješavanja sporova	2025 2026	4.000	Svjetska organizacija za intelektualnu svojinu i Centar za alternativno rješavanje sporova
	- Organizovanje događaja za podizanje svijesti o procedurama alternativnog rješavanja sporova, uključujući i pitanje internet domena	2025 2026	Nijesu potrebna sredstva	
	- Izrađen plan komuniciranja u cilju podizanja svijesti o pravima intelektualne svojine od strane posebne radne grupe Koordinacionog tima za sprovođenje prava intelektualne svojine	2024	Nijesu potrebna sredstva	/
	- Izrađena brošura o zaštiti prava intelektualne svojine na internetu	2025 2026	2.000	Budžet Ministarstva unutrašnjih poslova
	- Organizovanje događaja za podizanje svijesti javnosti o zaštiti prava intelektualne svojine na internetu	2025 2026	Nijesu potrebna sredstva	

²¹ Podaci o softverskom rješenju, iznosu sredstava i načinu finansiranja biće poznati nakon usaglašavanja detalja sa Evropskom komisijom

	- Sprovođenje edukacija za učenike osnovnih škola o intelektualnoj svojini, borbi protiv krivotvorenja robe i povreda autorskog prava	2024	500	Budžet Ministarstva ekonomskog razvoja i turizma
3. Obezbjedenje boljeg sprovođenja prava intelektualne svojine	- Uspostavljanje saradnje Uprave prihoda i carina sa Zavodom za intelektualnu svojinu evropske unije radi korišćenja baze ACIST (The Anti-Counterfeiting Intelligence Support Tool)	2024	Nijesu potrebna sredstva	/
	- Uspostavljanje saradnje sa Zavodom za intelektualnu svojinu Evropske unije – Observatorija i inspekcijским službama inostranih zemalja	2025	Nijesu potrebna sredstva	/
	- Izrada Kodeksa dobre poslovne prakse u onlajn poslovanju na domaćem tržištu, kojim će se urediti problem kršenja prava intelektualne svojine na internetu	2024	5.000	Budžet Ministarstva ekonomskog razvoja i turizma
	- Uspostaviti saradnju sa pružaocima usluga plaćanja preko interneta (npr. Visa, Mastercard, Paypal), koji olakšavaju prenos sredstava na web stranicama koje krše prava intelektualne svojine. Kroz ovakvu saradnju, institucije za sprovođenje prava intelektualne svojine i nosioci prava mogu prikupiti istorijske finansijske informacije i spriječiti nastavak plaćanja na ovim web stranicama. Ovo se može postići kroz formalne sporazume sa pružaocima usluga plaćanja i/ili sudskim nalogom	2025	Nijesu potrebna sredstva	/
	- Kreirati uputstvo o blokiranju pristupa inostranim web stranicama koje olakšavaju povredu prava intelektualne svojine	2025	Nijesu potrebna sredstva	/

Ukupno za period 2024-2026 oko 115.500,00

Predlog aktivnosti dat u prethodnoj tabeli nije konačan, već će se, u zavisnosti od realizacije aktivnosti tokom prethodnih, za naredne godine planirati i dodatne aktivnosti, koje će proizilaziti iz onih realizovanih akcionim planovima za prethodne godine. Takođe, planirani iznos sredstava za pojedine aktivnosti je dat okvirno i biće preciziran akcionim planom za konkretnu godinu u kojoj ta aktivnost bude predviđena.

V MONITORING, IZVJEŠTAVANJE I EVALUACIJA

Ministarstvo ekonomskog razvoja i turizma je krovna institucija nadležna za kreiranje i sprovođenje predmetnog dokumenta. Predmetni dokument prati Akcioni plan za prvu godinu sprovođenja, nakon čega će se za preostale godine, takođe, pripremati jednogodišnji akcioni planovi. Imajući u vidu da je Ministarstvo ekonomskog razvoja i turizma, odnosno Direktorat za unutrašnje tržište i konkurenciju, krovna institucija u čijoj je nadležnosti ova oblast, obaveza monitoringa, izvještavanja i evaluacije je u njegovoj nadležnosti. Kada je riječ o izvještavanju, radiće se redovno godišnje izvještavanje, kao i završni izvještaj na kraju godine sprovođenja dokumenta.

Oblast intelektualnu svojine, kako je i ranije u dokumentu više puta naglašeno, veoma je široka i tiče se većih broja subjekata, pa je za njeno sprovođenje neophodno uključivanje većeg broja institucija, što je i samim akcionim planom za prvu godinu i predviđeno. Shodno tome, predmetne institucije će biti u obavezi da dostavljaju informacije o aktivnostima koje realizuju u okviru ovog programa, a radi blagovremenog i adekvatnog prikupljanja podataka za sačinjavanje godišnjih i završnog izvještaja, kao i mjerenja stepena ostvarenog učinka, ali i identifikovanja izazova koji se mogu javiti prilikom sprovođenja planiranih aktivnosti.

Da bi proces praćenja i sprovođenja mogao što kvalitetnije i efikasnije da se obavlja, Ministarstvo ekonomskog razvoja i turizma će formirati operativni tim za praćenje programa sačinjen od predstavnika svih institucija koje su uključene u proces sprovođenja. Operativni tim činiće predstavnici Ministarstva ekonomskog razvoja i turizma, Ministarstva poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede, Uprave za inspeksijske poslove, Ministarstva nauke i tehnološkog razvoja, Uprave za bezbjednost hrane, veterinu i fitosanitarne poslove, Uprave prihoda i carina, Uprave policije, Privrednog suda Crne Gore, Državnog tužilaštva, kao i predstavnici NVO sektora. Operativni tim će se sastajati najmanje dva puta godišnje, a tokom prve godine implementacije, po potrebi, i češće. Na taj način će se blagovremeno i u kontinuitetu razmatrati proces sprovođenja, kao i moguće prepreke i izazovi sa kojima se institucije mogu suočavati prilikom implementacije aktivnosti.

Podaci neophodni za sačinjavanje izvještaja prikupljaće se u drugoj polovini godine i biti dostavljeni Ministarstvu ekonomskog razvoja i turizma prije posljednjeg godišnjeg sastanka, a prije sačinjavanja godišnjeg, odnosno završnog izvještaja. Na posljednjem sastanku podaci će biti razmotreni i eventualno dopunjeni, kako bi se obezbijedio neophodan kvalitet izvještaja. Takođe, na taj način nastojaće se animirati institucije da pravovremeno dostavljaju podatke i da se izbjegne najčešći problem sa kojim se suočavaju institucije u procesu izvještavanja (neblagovremeno dostavljanje potrebnih podataka od strane institucija koje su uključene u realizaciju pojedinih aktivnosti, manjak interesovanja institucija koje nijesu ključni nosioci aktivnosti da se posvete procesu izvještavanja i sl.).

Ministarstvo ekonomskog razvoja i turizma će biti zaduženo za prikupljanje i objedinjavanje podataka relevantnih za sačinjavanje izvještaja, kao i za koordinaciju i rad operativnog tima. Osim toga, svi eventualni problemi i prepreke biće adresirani Koordinacionom timu za sprovođenje prava intelektualne svojine.

Proces izvještavanja, prolaziće nekoliko instanci. Naime, članovi operativnog tima će dostavljati podatke Ministarstvu ekonomskog razvoja i turizma prije posljednjeg sastanka planiranog za tu godinu, a Ministarstvo ekonomskog razvoja i turizma će ih objединiti i sačiniti izvještaj prije održavanja posljednjeg sastanka operativnog tima u predmetnoj godini. Nakon usaglašavanja sa operativnim timom, izvještaj (godišnji ili završni) biće upućen Generalnom sekretarijatu Vlade Crne Gore na mišljenje. Poslije toga, biće razmotren od strane Koordinacionog tima za sprovođenje prava intelektualne svojine, pa tek onda upućen Vladi Crne Gore na usvajanje.

Kako bi se obezbijedila transparentnost procesa sprovođenja strategije, izvještaji će biti objavljeni na interent stranici Ministarstva ekonomskog razvoja i turizma.

Evaluacija predmetnog strateškog dokumenta biće sprovedena ex post i od strane eksternih eksperata, zbog složenosti i obuhvata, ali i zbog obezbjeđivanja većeg stepena objektivnosti. Sredstva za sprovođenje, u iznosu od 5.000 eura, biće obezbijeđena budžetom Ministarstva ekonomskog razvoja i turizma. Planirano je da ovaj proces otpočne u martu 2026. godine i bude završen do oktobra iste godine, kako bi se pravovremeno obezbijedili nalazi evaluacije, koji će biti predstavljeni u završnom izvještaju, ali i u cilju obezbjeđivanja adekvatnih osnova za kreiranje potencijalno novog dokumenta, a nalazi evaluacije daće jasan i precizan nalaz uspješnosti razvijanja ove politike kroz unificiran dokument. Na ovaj način nastoji se odrediti da li se postižu planirani efekti, da li je predmetna politika održiva, kao i da li je moguće uz podršku fondova Evropske unije realizovati veći broj aktivnosti.